

ZPRÁVA O PŘEDČASNÝCH ODCHODECH ZE VZDĚLÁVÁNÍ

Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR

Jiří Tillner, MBA

Praha 2013

**ZPRÁVA O PŘEDČASNÝCH ODCHODECH
ZE VZDĚLÁVÁNÍ**

Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR

Jiří Tillner, MBA

Národní ústav pro vzdělávání

Praha 2013

OBSAH

OBSAH	1
1. ZÁMĚR A CÍLE	2
2. DEFINICE, POJMY A VYMEZENÍ	2
3. MEZINÁRODNÍ SOUVISLOSTI	7
3.1 KONTEXT	7
3.2 V MÉDIÍCH	8
3.3 PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ JAKO INDIKÁTOR EUROSTAT	9
3.4 OPATŘENÍ EVROPSKÉ UNIE	10
3.5 SITUACE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	10
3.5.1 <i>Dánsko</i>	11
3.5.2 <i>Irsko</i>	12
3.5.3 <i>Malta</i>	13
3.5.4 <i>Nizozemsko</i>	14
3.5.5 <i>Portugalsko</i>	15
3.5.6 <i>Rakousko</i>	16
3.5.7 <i>Španělsko</i>	17
3.5.8 <i>Velká Británie</i>	18
3.6 KAM SE OBRACEJÍ MLADÍ LIDÉ, KTEŘÍ PŘEDČASNĚ ODEŠLI ZE VZDĚLÁVÁNÍ V ZAHRANIČÍ?	22
3.6.1 <i>Irsko</i>	22
3.6.2 <i>Portugalsko</i>	23
3.6.3 <i>Španělsko</i>	24
3.6.4 <i>Velká Británie</i>	24
3.7 SOUHRNNÉ POZNATKY Z MEZINÁRODNÍHO PROSTŘEDÍ	26
3.7.1 <i>Klíčové poznatky</i>	26
3.7.2 <i>Faktory úspěchu v mezinárodním prostředí</i>	27
4. SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE	29
4.1 KONTEXT	29
4.2 LEGISLATIVA	30
4.3 STRUKTURÁLNÍ FAKTORY	32
4.4 FAKTORY SOCIÁLNÍ, EKONOMICKÉ A DEMOGRAFICKÉ	35
4.5 FAKTORY NA ÚROVNI ŠKOLY	40
4.6 NÁSTROJE	42
4.7 KAM SE OBRACEJÍ MLADÍ LIDÉ V ČESKÉ REPUBLICE, KTEŘÍ PŘEDČASNĚ ODEŠLI ZE VZDĚLÁVÁNÍ?	44
4.8 SOUHRNNÉ POZNATKY Z ČESKÉ REPUBLIKY	45
4.8.1 <i>Klíčové poznatky</i>	45
4.8.2 <i>Faktory úspěchu v České republice</i>	46
5. ZÁVĚR A DOPORUČENÍ	47
5.1 DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA	49
6. BIBLIOGRAFIE	51

1. ZÁMĚR A CÍLE

Záměrem této studie je nabídnout školám, poradenským subjektům a tvůrcům politik přehled o problematice předčasných odchodů ze škol a vzdělávání z hlediska současné situace a nejlepší praxe na domácím a mezinárodním poli, se zvláštním důrazem na faktory úspěchu. Současně jde o to poskytnout aktérům doporučení, která by mohla být aplikována v budoucích plánech rozvoje na úrovni škol, poskytovatelů poradenských služeb a tvůrců strukturálních systémů a politik.

Na předčasné odchody působí aspekty ze tří úrovní. Tou první je strukturální úroveň stávající legislativy a vnitrostátního uspořádání, v kterém k předčasným odchodům dochází. Druhou je úroveň školy, která nařízení přijímá a realizuje, a třetí je místo, prostředí a situace jednotlivých žáků, díky nimž dochází k problémům.

V první řadě čtenáře seznámíme s definicemi předčasných odchodů a vymezeními pro tuto studii. Dále poskytneme vybrané souvislosti a zkušenosti některých zemí, týkající se současného stavu a směřování systémů opatření, včetně popisu hlavních aktérů a faktorů úspěchu. V další části publikace se zaměříme na charakteristiku vnitrostátního systému, na faktory úspěchu a neúspěchu, a odpovíme si na konkrétní otázky: koho se v České republice předčasné odchody týkají, proč k nim dochází, kdo se stará o mladé lidi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, a jaké nástroje jsou pro ně k dispozici. Ve světle mezinárodních zkušeností a skutečností z domácí sféry, které sumarizujeme v přehledu souhrnných poznatků, předložíme v závěru studie doporučení pro žádoucí směřování budoucích politik a opatření pro prevenci a snižování předčasných odchodů ze škol a vzdělávání.

2. DEFINICE, POJMY A VYMEZENÍ

Představme si nyní základní definice, pojmy a také různá vymezení, s kterými se v textu pracuje. Termín „**předčasný odchod ze vzdělávání**“ **anebo termín „ESL“** používáme v souvislosti s příslušnou definicí Eurostatu uvedenou, viz níže. Pokud hovoříme o jednotlivých mladých lidech, kterých se předčasné odchody ze vzdělávání týkají, používáme termín **mladí lidé, kteří předčasně odešli ze vzdělávání**. Termín „**předčasný odchod ze škol**“ používáme v souvislosti s příslušnou definicí uvedenou, viz níže. Pokud hovoříme o jednotlivých žácích a studentech, kterých se předčasný odchod ze škol týká, používáme termín **dropouti**. Termín „**předčasný odchod**“ používáme v obecné rovině, kdy hovoříme o všech typech předčasných odchodů ze vzdělávání a škol.

Způsob, jakým jsou předčasné odchody definovány, hraje klíčovou roli pro rozvoj politik ve vztahu k typu vhodných opatření. Zaměření na předčasně odchody ze škol (dropouty) vyžaduje přijetí opatření proti opouštění oborů a školní docházky a pro zásahy v rané fázi. **V zamezení míry předčasných odchodů ze škol používáme preventivní a intervenční opatření. Sledujeme-li míru předčasných odchodů ze vzdělávání, přesouváme pozornost ke kompenzačním opatřením**, která pomáhají reintegraci mladých lidí, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, zpět do vzdělávání a odborné přípravy. Evropská unie klade důraz na druhou variantu a soustředí se na mladé lidi mimo povinnou školní docházku, bez dokončeného středoškolského vzdělání, kteří ji mohli ukončit již před lety. V této studii se věnujeme všem formám předčasných odchodů a všech typů opatření.

Dalším vymezením, které slouží k zúžení probíraného tématu, je geografický rozsah sledovaného území, v kterém se předčasným odchodům věnujeme. Předmětem zájmu této studie jsou kromě údajů z České republiky také informace pocházející z dalších států Evropské unie. Neméně důležitým

vymezením je také období, v kterém problematiku předčasných odchodů sledujeme. Jedná se téměř výhradně o současný pohled, data a informace a nikoliv o vývoj v průběhu času.

Český statistický úřad (ČSÚ) je ústřední orgán státní správy České republiky. Zabezpečuje získávání a zpracování údajů pro statistické účely a poskytuje statistické informace a data státním orgánům, orgánům územní samosprávy, veřejnosti a do zahraničí. Údaje o předčasných odchodech ze vzdělávání sbírá dle metodiky Labour Force Survey (LFS) a průměrnou hodnotu poskytuje jednou ročně Eurostatu.

Data o předčasných odchodech ze vzdělávání (early school leaving) v souladu s definicí pro Labour Force Survey (LFS), zjišťuje a realizuje na základě výběrového šetření pracovních sil Český statistický úřad (ČSÚ)¹.

Data o předčasných odchodech ze škol (dropout), lze dohledat ve školních matrikách. Data monitorující předčasné odchody ze škol jsou odlišná od těch, která zachycují míru předčasných odchodů ze vzdělávání, respektive jsou mnohem vyšší. Hlavním důvodem je postupné znovu začleňování dropoutů zpět do vzdělávání, a to ještě před tím, než se jejich počet objeví ve statistikách Českého statistického úřadu (ČSÚ).

Eurostat je statistický úřad Evropské unie. Svá data o předčasných odchodech ze vzdělávání získává a publikuje na základě metodiky a výsledků Labour Force Survey (LFS), od organizací pověřených jednotlivými členskými státy ke shromažďování statistických dat na jejich území. V České republice je touto autoritou Český statistický úřad (ČSÚ).

Evropský sociální fond (ESF) je jedním ze tří strukturálních fondů Evropské unie. Je klíčovým finančním nástrojem pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti².

Inkluze ve vzdělávání na základních a středních školách podporuje snižování předčasných odchodů ze vzdělávání zajišťováním minimálních podmínek pro rozvíjení a dosažení osobního potenciálu opravdu u všech dětí tak, jak s tím pracuje i kariérové poradenství³. V rezortu školství má inkluzivní vzdělávání v kompetenci Úsek speciálního a inkluzivního vzdělávání, které koordinuje *Národní akční plán pro inkluzivní vzdělávání* (NAPIV) a zabezpečuje systémová opatření k podpoře přístupu ke vzdělávání dětí, žáků a studentů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jejich zavádění do praxe a vyhodnocování.

Intervenční opatření předčasných odchodů řeší existující obtíže v rané fázi a snaží se zabránit tomu, aby vedly k předčasnému ukončení školní docházky. Tato opatření se zaměřují na školu či instituci anebo přímo na jednotlivé žáky, kteří jsou předčasným odchodem ohroženi.

Kariérové poradenství na škole, respektive činnosti kariérového poradenství, vykonává výchovný poradce.

Kompenzační opatření v předčasných odchodech jsou spojována s vytvářením nových příležitostí ke vzdělávání a odborné přípravě všem mladým lidem, kteří předčasně odešli ze vzdělávání.

¹ Zdroj: Český statistický úřad. Dostupný z http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/vyberove_setreni_pracovnich_sil

² Zdroj: Evropský sociální fond. Dostupný z <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>

³ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Proměny školy - Inkluzivní vzdělávání. Dostupný z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/promeny-skoly-inkluzivni-vzdelavani>

Podporují je, aby se znovu zapojili do vzdělávání, nabízejí jim tzv. „druhou šanci“, a to v jakémkoliv pozdějším věku.

Labour Force Survey (LFS) je statistický výzkum probíhající v řadě zemí, jehož cílem je sběr dat o trhu práce. Řídí se pravidly The International Labour Organization (ILO). Všechny členské státy Evropské unie jsou povinny provádět jednou ročně tzv. výběrové šetření pracovních sil a poskytovat je Eurostatu prostřednictvím LFS.

NEET definuje osoby, které nejsou zaměstnány, ani se neúčastní žádného vzdělávání nebo odborné přípravy. Zkratka vychází z anglického pojmu „not in employment, education or training“.

Nižší sekundární vzdělání se v českých podmínkách vztahuje k druhému stupni základní školy.

Národní soustava kvalifikací (NSK) je veřejně přístupný registr všech úplných a profesních kvalifikací potvrzovaných, rozlišovaných a uznávaných na území České republiky⁴. Jako takový podporuje ověřování neformálního a informálního učení a validaci dovedností a zkušeností, které člověk získal v kontextech každodenního života v rodině, v práci, ve volném čase a na veřejnosti.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) je mezivládní organizace 34 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, které přijaly společné principy demokracie a tržní ekonomiky. Věnuje se sběru a analýze dat, které předkládá k diskuzím vedoucím k doporučením, na jejichž základě mohou vlády rozhodovat a přijímat opatření.

Preventivní opatření pro předčasné odchody dbají především o to, aby zabránily vzniku podmínek, jež mohou vést k předčasnému ukončení školní docházky. Za jeden z nejúčinnějších prostředků je možné považovat kvalitní vzdělávání a péči již v raném dětství.

Předčasné odchody ze vzdělávání (anglicky early school leaving, ESL) představují jeden ze dvou indikátorů benchmarku Eurostat, který hovoří o vzdělanosti jednotlivých zemí v Evropské unii. Předčasný odchod ze vzdělání je procento mladých lidí mezi 18 a 24 rokem života s nižším než středoškolským vzděláním, kteří již ve vzdělávání nepokračují⁵. V českých podmínkách hovoříme o podílu mladých lidí se základním vzděláním. Druhý indikátor Eurostatu udává podíl dospělé populace s terciárním vzděláním.

Předčasné odchody ze škol (anglicky school drop-out) se vztahují k odchodu ze škol před koncem povinné školní docházky, odchodu před dosažením minimální kvalifikace nebo před dokončením střední školy. Jednotlivé země v Evropské unii je rozlišují a měří různými způsoby. V českém prostředí se jedná o předčasné odchody před ukončením devátého ročníku základní školy a k jakémukoliv dalšímu přerušování školní docházky, např. uprostřed školního roku na střední škole⁶. Sběru těchto dat se věnují školní matriky.

⁴ Zdroj: Národní soustava kvalifikací. Dostupný z <http://narodni-kvalifikace.cz/>

⁵ Zdroj: Commission Staff Working Paper, *Reducing early school leaving, Accompanying document to the Proposal for a Council Recommendation on policies to reduce early school leaving*, Brusel 2010, s. 5. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/earlywp_en.pdf

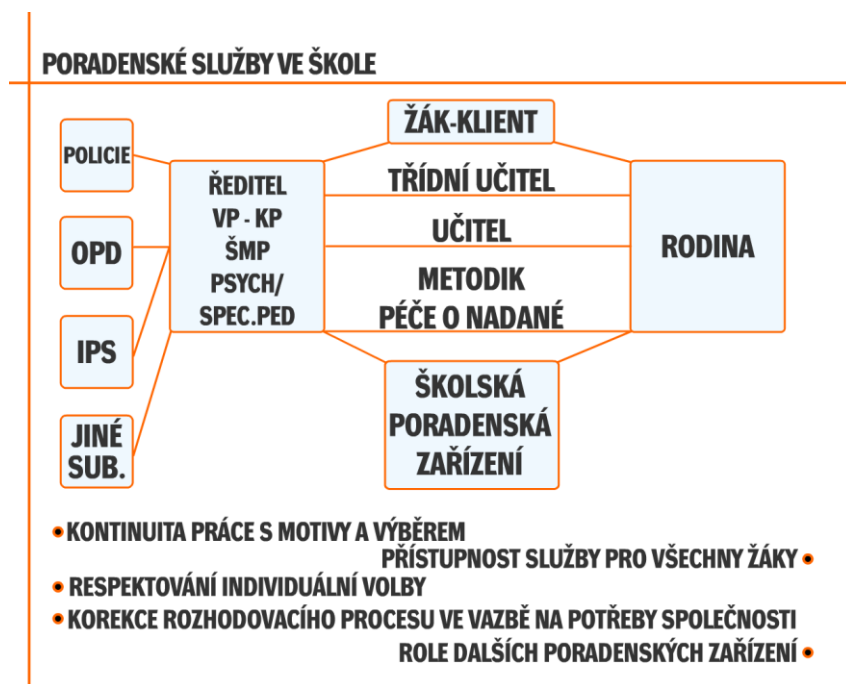
⁶ Zdroj: Thematic Working Group on Early School Leaving, *Data collection on and Monitoring of Early School Leaving (ESL), Draft analysis of the results from the mapping exercise on data collection and monitoring of ESL*, 2012, s. 3. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/esl/map3_en.pdf

Poznámka: některé zahraniční autority již začaly od pojmenování dropout ustupovat, neboť s sebou nese negativní konotace a žákům může způsobovat ponížení. Zároveň je nepřesný vůči těm, kteří opustili obor nebo školu vlastní volbou, aby se soustředili na jiné vzdělávací nebo profesní cesty⁷.

Sociální vyloučení označuje proces, v jehož rámci je jedinci, skupině jedinců či komunitě výrazně znesnadňován či zcela zamezován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti⁸.

Obrázek 1: Schéma poskytování poradenských služeb ve škole⁹

Školní metodik prevence pracuje především v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů, v rámci aktivit školního poradenského pracoviště¹⁰.

Školní poradenská zařízení (ŠPZ) jsou zejména **pedagogicko-psychologické poradny**. Tyto poradny lze oslovit zejména v případech, kdy je vzdělávací proces nějakým způsobem znesnadněn. V rámci problematiky předčasných odchodů poskytují poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím tyto žáky. Dále realizují preventivní opatření a koordinují školní metodiky prevence. Do ŠPZ patří také **Speciální pedagogická centra**, která poskytují poradenské služby při výchově a vzdělávání žáků se zdravotním postižením, včetně metodické podpory škol. Preventivně-výchovnou péči pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování poskytují také **Střediska výchovné péče**, přičemž zajišťují svou intervenci také rodičům (zákonným zástupcům) nebo škole. Tato centra rovněž spadají do sektoru školství.

⁷ Zdroj: Lally, M. *Access All Areas – a Diversity Toolkit for the Youth Work Sector, Chapter Ten, Working with Early School Leavers*. NYCI and Youthnet 2012, s. 1. Dostupný z http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/Chapter%2010A%20-%20Working%20with%20early%20school%20leavers%20-%20Republic%20of%20Ireland_0.pdf

⁸ Zdroj: Gabal, I. a Višek, P. s týmem spolupracovníků. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*. Praha 2010, s. 11. Dostupný z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

⁹ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Věstník, ročník LXI, Sešit 7, Červenec 2005*, s. 6. Dostupný z <http://aplikace.msmt.cz/DOC/7-2005.doc>

¹⁰ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Věstník, ročník LXI, Sešit 7, Červenec 2005*, s. 2. Dostupný z <http://aplikace.msmt.cz/DOC/7-2005.doc>

Školní poradenské pracoviště (ŠPP) spadá do oblasti poradenských služeb ve škole. Poradenské služby v rámci ŠPP ve škole jsou obvykle zajišťovány výchovným poradcem, školním metodikem prevence, případně školním psychologem/školním speciálním pedagogem a jejich konzultačním týmem složeným z vybraných pedagogů školy. V kontextu předčasných odchodů řeší zejména prevenci školní neúspěšnosti, integraci žáků se speciálními potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním a také průběžnou a dlouhodobou péčí o žáky s neprospěchem a vytváření předpokladů pro jeho snižování¹¹.

Na základě projektu VIP Kariéra vznikla mezi rokem 2005 až 2008 poradenská pracoviště na celkem 102 školách v České republice. Navazujícím projektem byl projekt Rozvoj školních poradenských pracovišť RŠPP - VIP II, zaměřený na prevenci rizik ve vzdělávání, který postupně rozšířil počet pracovišť na 175. Od roku 2012 na ně navázal 2012 projekt VIP Kariéra III – RAMPS¹².

Školní psycholog či školní speciální pedagog, pokud jím škola disponuje, vytváří systém včasné identifikace žáků s výukovými obtížemi a vytváří strategii používání ve školách pro prevenci výukových obtíží ve vztahu k reedukaci. V rámci činností školního poradenského pracoviště se dále věnuje metodické podpoře učitelů a zajišťuje krizovou intervenci¹³.

Vládní výbor pro zdravotně postižené občany je stálým koordinačním, iniciativním a poradním orgánem vlády České republiky pro problematiku podpory zdravotně postižených občanů. Aktuálně platný *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením* na období 2010 - 2014 schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253 obsahově i strukturou vychází z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením¹⁴.

Výchovný poradce působí na škole jako poskytovatel poradenských služeb školního poradenského pracoviště. Věnuje se zejména problematice kariérového poradenství a procesu integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (včetně integrace nadaných) na školách¹⁵.

Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) harmonizuje Český statistický úřad (ČSÚ) s mezinárodním šetřením Labour Force Survey (LFS). VŠPS primárně zjišťuje výši a strukturu zaměstnanosti, nezaměstnanosti a podzaměstnanosti v České republice. Jedná o rozsáhlé čtvrtletní šetření všech členů domácností (starších 15 let) v bytech vybraných náhodným (v ČR dvoustupňovým stratifikovaným) výběrem. Každé čtvrtletí se ve výběrovém vzorku ocitne přibližně 25 000 domácností¹⁶.

Vyšší sekundární vzdělání se v českých podmínkách vztahuje k středoškolskému vzdělání.

¹¹ Zdroj: Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Dostupný z <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

¹² Zdroj: Zápis z odborné diskuse k projektovému záměru IPn, *VIP III- Rozvoj a metodická podpora školních a školských poradenských služeb*, konané dne 11. 7. 2011, s. 1. Dostupný z http://msmt.cz/file/16820_1_1

¹³ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Věstník*, ročník LXI, Sešit 7, Červenec 2005, s. 3. Dostupný z <http://aplikace.msmt.cz/DOC/7-2005.doc>

¹⁴ Zdroj: Vláda České republiky. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253*. Dostupný z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/uvod-vvzpo-17734/>

¹⁵ Zdroj: metodický portál RVP. *Výchovný poradce*. Dostupný z http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/V/V%C3%BDchovn%C3%BD_poradce

¹⁶ Zdroj: Český Statistický úřad. Dostupný z http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/vyberove_setreni_pracovnich_sil

3. MEZINÁRODNÍ SOUVISLOSTI

3.1 Kontext

Do šedesátých až sedmdesátých let minulého století nebyly předčasné odchody v zahraničí považovány za problém, protože úroveň vzdělanosti byla obecně ve společnosti nízká. Např. v Kanadě¹⁷ většina maturantů studium na střední škole nedokončila, a míra pracovníků, kteří na trhu práce neměli žádnou kvalifikaci, byla velmi vysoká např. v Irsku, Velké Británii nebo Nizozemí¹⁸. Z těchto i dalších důvodů bylo téma chápáno spíše v souvislosti s vážnými sociálními problémy, jako jsou předčasné těhotenství, kriminalita apod. O předčasných odchodech ze vzdělávání ve spojení s ekonomickým dopadem hovoří zahraniční odborníci až od poloviny sedmdesátých let.

V současné době se téma předčasných odchodů, ve světle demografických změn, krizí na globálních finančních a pracovních trzích, stoupající nezaměstnanosti, jakožto i rostoucí světové konkurence a zvyšujících se požadavků zaměstnavatelů na pracovníky, stalo obzvláště urgentním jak pro jednotlivce, tak i pro celou společnost¹⁹. Pokud by předčasné odchody ze vzdělávání rostly a nadále významně ovlivňovaly

míru nezaměstnanosti mladých lidí, můžeme očekávat, že dlouhodobá nezaměstnanost mladých lidí dlouhodobě omezí jejich budoucí vyhlídky v zaměstnání²⁰.

Odborníci tematické pracovní skupiny pro předčasné odchody ze vzdělávání se shodují, že krize na trhu práce a vysoká nezaměstnanost dopadá na mladé lidi dvěma rozdílnými způsoby. Na straně jedné může nedostatek pracovních míst motivovat studenty v setrvání ve vzdělávání, a na té druhé mohou být stejnou situací k odchodu ze škol okolnostmi přinuceni, a to za účelem příspěvní do domácího rozpočtu.

Výsledky ukazují, že v roce 2012 byla míra předčasných odchodů ze vzdělávání v Evropské unii v průměru 12,9 %, v absolutních číslech téměř 5,5 milionů mladých lidí. Údaje ukazují, že předčasné odchody ze vzdělávání postihují více muže než ženy a nadměrně zastoupení jsou migranti a další znevýhodněné skupiny obyvatel, např. Romové. Jedním z prostředků pro úspěšné dokončování středního vzdělání je podle evropských odborníků kvalitní odborné vzdělávání. Míra předčasných odchodů ze vzdělání v Evropské unii dosahuje nejvyšších hodnot v odborném vzdělávání. V roce

¹⁷ Zdroj: Community Health Systems Resource Group a The Hospital for Sick Children. *Early School Leavers: Understanding the Lived Reality of Student Disengagement from Secondary School. Final Report.* Toronto, Canada, May 30, 2005, s. 4. Dostupný z <http://www.edu.gov.on.ca/eng/parents/schoolleavers.pdf>

¹⁸ Zdroj: Hannan, D., Hövels, B., van den Berg S. a White, M. 'Early Leavers' from Education and Training in Ireland, the Netherlands and the United Kingdom. *European Journal of Education Vol. 30, No. 3, Sep., 1995, s. 325-346.* Dostupný z <http://www.jstor.org/stable/1503720>

¹⁹ Zdroj: Evropská komise. *Early School Leaving, 2013.* Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/leaving_en.htm

²⁰ Zdroj: International Labour Organization. Dostupný z http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_188797/lang--en/index.htm

2012 byla míra nezaměstnanosti mezi mladými lidmi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, v EU 40,1 % (oproti celkové míře nezaměstnanosti mladých lidí v EU 22,8 %) ²¹.

Státní náklady na mladé lidi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, jsou jen velmi obtížně měřitelné díky vysoké rizikovosti chyb při odhadech a dvojího započítávání nákladů. Zatímco výpočty nákladů se mezi evropskými zeměmi liší, roční náklady na osoby NEET v Evropě se odhadují na 100 miliard EUR, což odpovídá 1% HDP ²².

Zájem odborníků o téma předčasných odchodů z hlediska příčin a důsledků tohoto jevu se odráží v širokém spektru studií, publikací a knih. Žáci, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, dosahovali horších školních výsledků ve srovnání s žáky, kteří ve studiu pokračovali. Žáci ohroženi předčasným odchodem ze škol jsou méně motivovaní ke studiu a mají tendenci necítit se dobře ve školním prostředí ^{23,24,25}. Vyšší riziko nedokončení vzdělání se týká zejména mužů a etnických menšin ^{26,27,28,29,30}. Podle stavu rodinného zázemí lze do jisté míry určit, kteří žáci mají k odchodům ze škol největší predispozici: nízké vzdělání a socioekonomický statut rodičů ukazuje na vyšší pravděpodobnost, že žák nedokončí vzdělání a nezíská žádnou kvalifikaci ²³.

3.2 V médiích

Podívejme se v krátkosti na současný stav předčasných odchodů ze vzdělávání v některých evropských zemích z pohledu médií. V **Řecku** opouští školu každým rokem na 30 000 často šestnáctiletých školáků, aby mohli jako zaměstnaní finančně podpořit své rodiny ³¹. V **Irsku** opouští každý rok školu okolo 9 000 mladých lidí bez kvalifikace, přičemž hlavní příčina se přisuzuje raným zkušenostem žáků se selhávajícím systémem vzdělání a zápasení s učivem, které lze často vypořádat už od mateřských škol ³². Zatímco Labour Force Survey zjistil ve **Velké Británii** v roce 2011 míru předčasných odchodů ze vzdělávání 14%, výsledky OECD hovoří o téměř jedné pětině všech žáků (18 %). Jedna z příčin pro vysoké počty odchodů byla podle OECD segregace studentů dle jejich schopností, socioekonomického a etnického zázemí, které prohlubuje mezery a nerovnosti v dosaženém (dosažitelném) vzdělání ³³. Ačkoliv je v Británii školní docházka povinná do šestnácti let ³⁴, mnoha čtrnáctiletým (odhaduje se, že jich je okolo deseti tisíc) stojí v pokračování ve studiu neatraktivní obsah výuky a prostředí školy vůbec. „Toto není místo pro mě“, říkají. Sir Mike

²¹ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*, 24 July 2013

²² Zdroj: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. *Young people and NEETs in Europe: First findings. Résumé*, 2010. Dostupný z <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/72/en/1/EF1172EN.pdf>

²³ Zdroj: Audas, R. a Willms, J. D. *Engagement and dropping out of school: A life course perspective*. Working Paper for the Applied Research Branch, Strategic Policy, Human Resources Development, 2001. Dostupný z: <http://sbisrvntweb.uqac.ca/archivage/15292281.pdf>

²⁴ Zdroj: Alexander, K. L., Entwisle, D. a Kabbani N. *The dropout process in life course perspective: early risk factors at home and school*, 2001. Dostupné z: http://www.ecs.org/rs/Studies/DetailStudy.aspx?study_ID=aOr7000000G7NDAA0

²⁵ Zdroj: Alexander, K. L., Entwisle, D. a Horsey C. S. *From first grade forward: early foundations of high school dropout*. *Sociology of Education*, 1997. Dostupné z <http://facweb.northseattle.edu/lchaffee/PSY100/Journal%20Articles/Alexander%20et%20al%201997.pdf>

²⁶ Zdroj: Lynch, K. & Feeley, M. Gender and education (and employment). *Gendered imperatives and their implications for women and men: lessons from research for policy makers*. An independent report submitted to the European Commission by the NESSE network of experts. European Commission, 2009. ISBN: 978-92-79-12964-3.

²⁷ Zdroj: Rosenthal, B. S. *Nonschool correlates of dropout: An integrative review of the literature*, 1998. Dostupný z http://scinet.dost.gov.ph/union/UploadFiles/download.php?b=sdarticle_002_173578.pdf&f=../Downloads/sdarticle_002_173578.pdf&t=application/pdf

²⁸ Zdroj: Rumberger, R. W. *Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools*. *American Educational Research Journal*, 1995, 32(3), s. 583-625. Dostupný z http://www.psych.umass.edu/uploads/people/79/Rumberger_1995.pdf

²⁹ Zdroj: MacMillan, D. L. *Hidden youth: Dropouts from special education*, 1991. Dostupný z <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED339168.pdf>

³⁰ Zdroj: Wolman, C., Bruininiks, R. H., & Thurlow, M. L. *Dropouts and dropout programs: Implications for special education*. *Remedial and Special Education*, 1989, 10(5), s. 6-20.

³¹ Zdroj: Wordpress. *Is there any future for Greece*, 2012. Dostupný z <http://isthereanyfutureforgreece.wordpress.com/2012/06/04/is-this-the-europe-we-dreamed-30-000-children-drop-out-school-every-year-to-enter-the-labor-market/>

³² Zdroj: The Economic and Social Research Institute. *No way back*, 2010. Dostupný z http://www.esri.ie/news_events/latest_press_releases/no_way_back_the_dynamics_index.xml

³³ Zdroj: The Daily Telegraph. *OECD: Fifth of British teenagers drop out of school*, 2012. Dostupný z <http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/9072482/OECD-fifth-of-British-teenagers-drop-out-of-school-at-16.html>

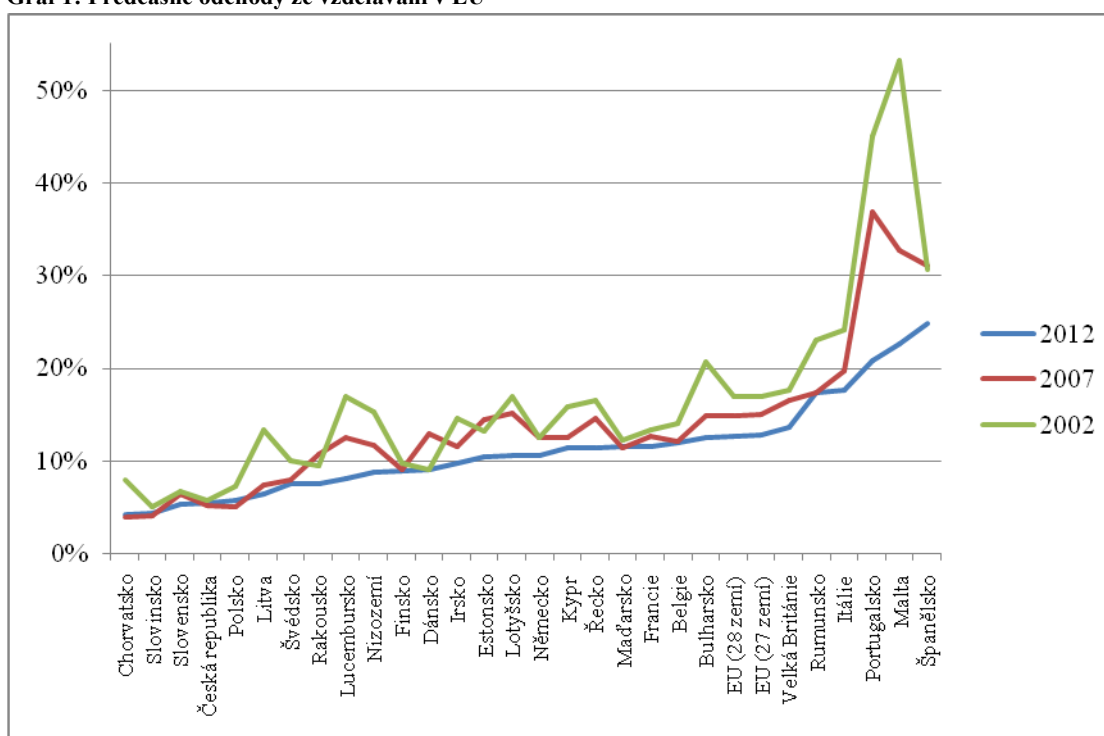
³⁴ Až do roku 2013

Tomlinson, hlavní poradce vlády v oblasti londýnských škol v roce 2008 a 2009 k tomu dodal, že se (žáci ve škole) nevěnují tomu, v co doufali, a že ministři musí pomoci vytvořit systém, který by byl motivující a naplňující pro všechny³⁵. Ve Španělsku je situace s předčasným odchodem žáků ze vzdělávání ztížena o vysokou mírou nezaměstnanosti (27,2 %)³⁶. Téměř třetina všech žáků nedokončí povinnou školní docházku, odrazení nedostatkem volných pracovních míst na trhu práce pro absolventy³⁷.

3.3 Předčasné odchody ze vzdělávání jako indikátor EUROSTAT

Indikátor předčasných odchodů ze vzdělávání přináší možnost srovnat data za jednotlivé země Evropské unie. V roce 2012 bylo v Evropské unii více než pět milionů mladých lidí, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, bez kvalifikace, což představuje 12,7 % všech žáků a studentů. Na západ od našich hranic jsme zaznamenali průměrné či lehce podprůměrné hodnoty. Ve Velké Británii byla míra předčasných odchodů ze vzdělávání 13,6 %, ve Francii dosáhla 11,6 % a v Německu 10,6 %, zatímco evropský průměr (EU 28) činil 12,7 %. Geograficky jižním směrem byla míra předčasných odchodů ze vzdělávání znatelně horší. Ve Španělsku jsme evidovali 24,9 %, na Maltě 22,6 %, v Portugalsku 20,8 % a v Itálii 17,6 %. Ze severovýchodních států mělo nejvyšší míru předčasných odchodů ze vzdělávání v EU Dánsko s 9,1 %. Následovalo Finsko, kde jsme zaznamenali 8,9 % a Švédsko s podílem 7,5 %. Pouze třináct zemí zatím dosáhlo cíle strategie Evropa 2020, která si klade za cíl snížit procento předčasných odchodů ze vzdělávání v Evropské unii pod 10%. Niže uvedený graf ukazuje, že v České republice byl ve sledovaném období podíl osob v dané věkové skupině (18-24 let) s pouze základním vzděláním jeden z nejnižších (5,5 %).

Graf 1: Předčasné odchody ze vzdělávání v EU³⁸

³⁵ Zdroj: The Guardian. *GCSE school drop out rates*, 2009. Dostupný z <http://www.theguardian.com/education/2009/feb/23/gcse-school-drop-out-rates>

³⁶ Zdroj: E15. *Nezaměstnanost ve Španělsku je na novém rekordu*, 2013. Dostupný z <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/nezamestnanost-ve-spanelsku-je-na-novem-rekordu-983724>

³⁷ Zdroj: Daily Motion. *Spain's dropout rate among highest in EU*, Dostupný z http://www.dailymotion.com/video/xirdd0_spain-s-school-dropout-rate-among-highest-in-eu_news

³⁸ Zdroj: Eurostat. *Early leavers from education and training*. Dostupný z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc410>

3.4 Opatření Evropské unie

V červnu 2010 přijala Evropská rada strategii **Evropa 2020** s cílem chytrého, udržitelného a inkluzivního růstu. Jedním z pěti cílů stanovených v této strategii je snížení podílu dětí a mládeže předčasně opouštějících vzdělávací systémy v EU na méně než 10 % (z průměrné hodnoty zemí EU 14,4% v roce 2010) do roku 2020³⁹.

V červnu 2011 přijala Rada pro vzdělání EU „**Doporučení v rámci opatření ke snížení počtu předčasných odchodů ze vzdělávání**“. Toto Doporučení nastavuje rámec společných politik ke snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání. Doporučuje členským státům „zavádět komplexní strategie proti předčasným odchodům ze vzdělávání do konce roku 2012“⁴⁰.

Doporučení ukládá Komisi provádět monitorování vývoje, podporu rozvoje opatření a výměnu zkušeností a příkladů dobré praxe. Komise byla také vyzvána k podávání průběžných zpráv o vývoji směrem k dosažení cílů Evropa 2020 a o zavádění strategií proti předčasným odchodům ze vzdělávání v členských státech. Hlavním nástrojem k podpoře těchto opatření a výměny příkladů dobré praxe je **strategický rámec pro spolupráci při vzdělání a odborné přípravě (ET2020)**, přijatý v roce 2009.

Pracovní program ET2020 umožnil Komisi ve spolupráci s členskými státy vytvořit tematické pracovní skupiny pro práci na prioritních tématech. Jedním z nich je i téma předčasných odchodů ze vzdělávání. Důraz klade na fakt, že i když je součástí práce skupin výměna příkladů dobré praxe a návštěvy v členských zemích s příklady dobré praxe vztahující se k problematice, má být jejich práce založena na jasných pracovních plánech, rozvrzích a jejich výstupem mají být „jasné a viditelné výsledky“, které mohou být snadno přenositelné a které dodají členským státům praktické a užitečné nástroje pro tvorbu opatření⁴¹.

Evropská síť pro rozvoj politik celoživotního poradenství (ELGPN) podporuje rozvoj národních systémů a politik v oblasti kariérového poradenství, které pomáhají naplňovat cíle strategie Evropa 2020, včetně snižování předčasných odchodů ze vzdělávání. Hlavním nástrojem pro tuto práci je tzv. Resource Kit, který je určený pro revizi stávajících systémů celoživotního poradenství, k identifikaci systémových nedostatků a mezer v poskytování poradenských služeb, a to prostřednictvím know-how a příkladů dobré praxe většiny evropských zemí. Kariérové poradenství přispívá ke snižování předčasných odchodů ze vzdělávání, např. ve Francii prostřednictvím opatření *Boarding Schools for Excellence: a new device to fight early school-leaving* (Internátní školy pro dokonalost: nová zařízení pro boj s předčasnými odchody ze vzdělávání); dále v Nizozemí pomocí programu *Aanval op de Schooluitval* (Boj proti předčasným odchodům); a v Německu federální iniciativou pojmenovanou *Educational Chains and Coaching* (Vzdělávací řetězce a koučink)⁴².

3.5 Situace ve vybraných zemích

Následující země a jejich opatření byly vybrány tak, aby reflektovaly současnou potřebu České republiky inspirovat se studii s příklady dobré praxe z těch zemí, které mají nízký podíl mladých lidí, kteří předčasně odešli ze vzdělávání (důvody, proč tomu tak je) a ze zemí, které výrazně snížily

³⁹ Zdroj: Evropská komise. *Evropa 2020*. Dostupný z http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

⁴⁰ Zdroj: Úřední Věstník Evropské Unie. *Doporučení 2011/C 191/01*, 2011. Dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2011:191:SOM:CS:HTML>

⁴¹ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Instrukce ze dne 8. 9. 2013*, 2013.

⁴² Zdroj: ELGPN. *The Resource Kit*, 2011. Dostupné z http://ktl.jyu.fi/img/portal/23229/ELGPN_resource_kit_2011-12_web.pdf?cs=1350649791

podíl žáků, kteří předčasně ukončili vzdělávání (politiky, které k tomu vedly)⁴³. Údaje o míře předčasných odchodů ze vzdělávání jsou uváděny za rok 2012, pokud není uvedeno jinak.

3.5.1 Dánsko

Současná situace v Dánsku podle Labour Force Survey (LFS) hovoří o dobrých výsledcích této země v souvislosti s předčasnými odchody ze vzdělávání. V roce 2012 byl jejich podíl 9,1 %.

Dánsko měří předčasné odchody ze vzdělávání jinou metodologií než Eurostat. Dánský statistický úřad do svých statistik a dat započítává i předčasné odchody ze škol, které zjišťuje formou pohovorů. Tyto výsledky se pohybují okolo dvaceti procent a většina z nich byla evidována v odborném vzdělávání. Úřad používá tzv. **profilový model**, tedy předpověď budoucího stavu mladých lidí, kteří ukončují povinnou školní docházku v daném roce. Politickým cílem je, aby 95 % z každé dané kohorty mělo ukončené středoškolské vzdělání do roku 2015. V tomto ohledu jsou předčasné odchody politicky vnímány jako jeden z nejdůležitějších úkolů dánského vzdělávacího systému, kde existují četné iniciativy v boji proti předčasnému ukončování školní docházky na vnitrostátní, regionální a místní úrovni.

V Dánsku nezaznamenáváme jednu všeobecně platnou strategii v boji proti předčasným odchodům, sledujeme však řadu jednotlivých strategií zaměřujících se na jednotlivé preventivní, intervenční nebo kompenzační opatření, která sledují stejný, výše zmíněný cíl. Legislativa se stanovuje ve třech oblastech: v mateřských a základních školách, v poradenství a v systému odborné přípravy. Ve školách to jsou především preventivní typy opatření, formou nabývání dovedností, ale také intervenční, které se soustředí na služby (např. tutorování nad rámec běžných hodin výuky).

Preventivní opatření kladou značný důraz na poradenství prostřednictvím Center poradenství pro mládež (Youth Guidance Centres) a kariérového poradenství, které je poskytováno všem žákům v povinné školní docházce. Každý žák má svého mentora, který mu pomáhá s vytyčením další vzdělávací dráhy a cíle. Společně s učiteli pak poradenský sektor hodnotí připravenost každého žáka v rozmezí 15-17 let pro pokračování ve vytyčené cestě. V roce 2012 bylo ohodnoceno celkem 60 000 žáků, z nichž 4 tisíce nebyly připraveny. Dál s nimi pracují místní úřady a nepřipravení žáci mají roční lhůtu na zlepšení. Preventivní opatření pro předčasné odchody se soustředí také na zvyšování kvality výuky a iniciativy, které by garantoval duální systém v odborném vzdělávání.

Intervenční opatření v Dánsku zajišťují především psychologickou pomoc a konzultace studentům se zdravotním postižením.

Kompenzační opatření zahrnují poskytování školních kurzů pro studenty, kteří si nedokázali zajistit vlastní praxi. Mezi tato opatření patří také programy druhé šance, reintegrace do vzdělávání a odborné přípravy ihned po předčasném odchodu ze školy, konkrétní poradenství pro dropouty, přechodové a přípravné kurzy pro neformální vzdělávání a fast track programy pro dospělé. Dospělí bez kvalifikace mají v Dánsku nárok na minimální mzdu, pokud se vrátí do školy.

Dalším legislativním opatřením bylo zavedení tzv. opatření **retention caravan**, které se zaměřuje na **udržování studentů v odborném vzdělávání**, včetně mládeže etnicky minoritních skupin. Program

⁴³ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní zpráva ČR o naplňování priorit Strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („ET2020“)*, 2011. Dostupné z http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/natreport11cz_cs.pdf

poskytoval širokou škálu materiálů a zdrojů, které si kladly za cíl zvýšit motivaci mladých lidí ve výběru odborného vzdělávání a zvýšit retenci těchto lidí v počátečním odborném vzdělávání⁴⁴.

On-line kariérové informace a poradenství pro poskytovatele poradenství a koncové uživatele spravuje Ministerstvo školství prostřednictvím portálu **www.ug.dk**. Portál obsahuje aktuální informace o programech vzdělávání a odborné přípravy pro mladé, informace o jednotlivých profesích, o trhu práce a dále nabízí nástroj pro elektronické poradenství, který usnadňuje volbu vzdělávání, povolání a kariéry. Poradcům a učitelům je k dispozici tzv. virtuální centrum pro poradenství, které zahrnuje elektronický zpravodaj, čtvrtletní on-line časopis, odkazy na příslušné právní předpisy, informace o příkladech dobré praxe a aktuální výzkumné činnosti, průzkumy a analýzy v oblasti poradenství.

3.5.2 Irsko

Irsko již s mírou předčasných odchodů ze vzdělávání ve výši 9,7 % dosáhlo cíle strategie Evropa 2020, když uvedenou míru snížilo z původních 14,6 % v roce 2002. Pohled na tuto zemi nabízí širokou paletu inspirací v boji proti předčasným odchodům a sociálnímu vyloučení.

V Irsku platí od roku 2000 zákon Education (Welfare) Act, který si klade za cíl poskytnout komplexní vnitrostátní systém, který zajišťuje, aby všechny děti ve školním věku opravdu chodily do škol, a pokud tak nečiní, aby měly právo na určité jiné minimální vzdělání, poskytnuté jiným způsobem⁴⁵.

Ministerstvo školství a vědy přikládá klíčovou úlohu při řešení sociálního vyloučení právě vzdělávání. Vládní **Národní strategie proti chudobě (NAPS)** a **Sociální dohoda o partnerství** se zabývají znevýhodněním ve vzdělávání. Cílem této strategie je, aby mladí lidé opouštěli školní systém s vysoce kvalitním vzděláním a kvalifikací a stali se tak plnohodnotnými členy společnosti a národního hospodářství. Souběžným doplňujícím cílem je zajistit, aby mladí lidé, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, měli možnost řešit nedostatky ve vzdělání a v kvalifikacích, které pracují proti nim v začlenění se do společnosti, hospodářství a zaměstnání. Financována jsou konkrétní opatření, která řeší znevýhodnění v oblasti vzdělávání od raného dětství až po dospělé, včetně preventivních strategií, zapojení místních komunit a vzdělávací programy pro znevýhodněné studenty⁴⁶.

V roce 2005 zavedlo Irsko **Akční plán inkluze ve vzdělávání** s názvem „**Rovnost příležitostí ve školách (DEIS)**“, který zahrnuje proces pro identifikaci škol s nejvyšší úrovní znevýhodnění. DEIS představuje integrovanou multifacetní strategii pro řešení znevýhodnění v oblasti vzdělávání od předškolního věku až do ukončení středního vzdělání a zabývá se řešením neúspěchu ve vzdělávání a předčasnými odchody z něj. V souladu s podmínkami DEIS je vysokou prioritou včasný zásah, konkrétní opatření a podpora ke zlepšení čtenářské a matematické gramotnosti, zvýšený důraz na zapojení rodičů a rodiny do vzdělávání dětí a také plánování, stanovování cílů a měření pokroku a výsledků.

⁴⁴ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Denmark*, February 2013.

⁴⁵ Zdroj: Youthreach. *Youthreach: The Legislative Framework and its Implications for Centre Policy and Practice*, 2001. Dostupný z <http://www.youthreach.ie/aatopmenu/Library/Glending/Glend3.html>

⁴⁶ Zdroj: Mayo Education Centre. *Prevention of Early School Leaving. Irish National Report*, 2007. Dostupné z http://schoolinclusion.pixel-online.org/files/national_report/National_Report_IE.pdf

The National Education Welfare Board (NEWB) plní statutární funkci propagace pravidelné školní docházky v Irsku, participace a retence a boje s problémy absencí a předčasných odchodů ze škol⁴⁷.

Od roku 2009 je NEWB zodpovědný za několik programů a opatření, zejména Home School Community Liaison scheme (HSCL), School Completion Programme (SCP), Early Start Programme (ESP) a Educational Welfare Service (EWS). Program HSCL pracuje s rodiči z hlediska prevence, SCP funguje jako intervenční program a zahrnuje mentoring, poradenství a další mimoškolní iniciativy, zatímco ESP je předškolní program na základních školách. **NEWB řídí sít' poradců** (Educational Welfare Officers), kteří monitorují školní docházku a intervnují, když rodiče porušují zákonem stanovené obligace atd.⁴⁸ Co se týká pokynů dobré praxe pro školy, vyvinul NEWB dokument 'Developing a Code of Behaviour: Guidelines for Schools'. Zatímco každá škola má svůj vlastní etický kód, tento dokument popisuje legální a procedurální požadavky pro práci s žáky, kteří jsou ohroženi suspendací nebo vyloučením ze školy, a to z hlediska jejich základních práv, možných sankcí atd.

Od roku 2010 zavedla vláda iniciativu **Raná péče a vzdělávání dětí** (Early childhood care and education, ECCE), která zajišťuje jeden rok předškolního vzdělávání všem dětem (v roce před zápisem do základní školy) zdarma⁴⁹. Podpoře předškolního vzdělávání dětí se věnuje organizace Early Childhood Ireland⁵⁰, která je dotovaná vládou prostřednictvím **Národního plánu rozvoje**⁵¹.

Národní centrum pro poradenství ve vzdělávání⁵² (National Centre for Guidance in Education) je pro irský systém rovněž velmi cenný. Věnuje se rozvoji a podpoře kvality poradenských služeb v oblasti vzdělávání jako součást celoživotního učení v souladu s vnitrostátními a mezinárodními osvědčenými postupy. Plní funkce metodické podpory na školách (nedávno vyšla příručka pro školní poradenství) a poradenského orgánu pro rozvoj systémů a politik a významně se podílí na snižování předčasných odchodů ze vzdělávání.

3.5.3 Malta

V roce 2013 představila Malta v rámci Evropské skupiny peer review pro předčasné odchody ze vzdělání svou koncepci systémových řešení politik, která vznikla na základě Specifického doporučení členské zemi (country-specific recommendations). Tyto pokyny určily podobu maltéžského Národního programu reforem (Duben 2012), spadající pod Strategii 2020, a sérii opatření ke snížení předčasných odchodů ze vzdělávání. Mezi klíčové legislativní kroky, které přispěly k výraznému snížení předčasných odchodů ze vzdělávání na Maltě (z 54,2 % v roce 2000 na 22,6 % v roce 2012⁵³) obecně patří řada **preventivních opatření**, jako např. zvyšování platů učitelů, zavádění nových metod výuky, důraz na žáka ve výuce, kariérové vzdělávání, vtažení rodičů do záležitostí s tím spojených, přechod na průběžné hodnocení zvyšování kvality výuky, posilování výuky na základě nabývání kompetencí a zatraktivňování odborného vzdělávání. Mezi **intervenční opatření** patří boj proti absencím ze škol, který je založený na posilování služeb studentům. V rámci

⁴⁷ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*, 24 July 2013.

⁴⁸ Zdroj: Lally, M. 'Access All Areas – a Diversity Toolkit for the Youth Work Sector', *Chapter Ten, Working with Early School Leavers*. NYCI and Youthnet 2012, s. 1. Dostupný z http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/Chapter%2010A%20-%20Working%20with%20early%20school%20leavers%20-%20Republic%20of%20Ireland_0.pdf

⁴⁹ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*, 24 July 2013.

⁵⁰ Zdroj: Early Childhood Ireland. Dostupný z <http://www.earlychildhoodireland.ie/>

⁵¹ Zdroj: Ireland Government. *National Development Plan 2007-2013, Transforming Ireland, A Better Quality of Life for All*, 2007. Dostupný z <http://www2.ul.ie/pdf/932500843.pdf>

⁵² Zdroj: National Centre for Guidance in Education. Dostupný z <http://www.ncge.ie/>

⁵³ Za snížením ESL na Maltě stála revize klasifikace ESL Národního statistického úřadu na přelomu roku 2011 a 2012, kterou potvrdila a schválila Evropská komise a Eurostat.

těchto služeb pracují týmy při monitorování rodin žáků, u kterých existuje vysoká míra absencí ve škole s cílem identifikovat problém a nabízet potřebnou podporu. Službě se věnují rekrutovaní sociální pracovníci, poradci, psychologové nebo psychoterapeuti. Tato opatření jsou obecně doplňována **kompenzačními aktivitami**, které v případě Malty zahrnují vrácení jednotlivců zpět do vzdělání prostřednictvím grantů, voucherů a odpouštění poplatků⁵⁴.

V rámci preventivních opatření funguje také tzv. Embedded Learning program, který spojuje rozvoj gramotnosti, včetně jazykové a matematické, s odbornými a dalšími dovednostmi zaměřenými na rozvoj sebedůvěry, kompetencí a motivace studentů, které jsou nezbytné k tomu, aby uspěli v dosažení kvalifikace a úspěchu v životě i v práci. Cílovou skupinou jsou mladí lidé, kteří po dokončení pětileté povinné středoškolské docházky sice získali vysvědčení, ale žádnou formální kvalifikaci⁵⁵.

Systémová řešení doplňují různé další subjekty. **The Employment and Training Corporation (ETC)** zavedla programy "druhé šance", jako je např. Certifikát klíčových kompetencí poskytovaný v rámci programu pro mládež, Best Employment Training, který poskytuje souhrn základních dovedností pro osoby, které přicházejí z hlavního vzdělávacího proudu s nízkou kvalifikací, dále program REACH, Traineeships Programme nebo program „Active“ zaměřený na uchazeče o zaměstnání⁵⁶.

Dalším nezávislým programem je Youth. Inc Programme, spravovaný **Nadací pro vzdělávací služby (FES)** a jehož výstupem je reintegrační projekt, který dává individuální podporu mladým lidem bez formální kvalifikace. Předním poskytovatelem druhé šance je Ředitelství pro celoživotní vzdělávání. Mnoho mladých lidí, kteří neobdrželi kvalifikace pro studium na post-sekundární a terciární úrovni, se účastní večerních kurzů pořádané ředitelstvím⁵⁷. Od roku 2009 funguje také program The Employment Aid Programme (EAP), který usnadňuje získání zaměstnání pro znevýhodněné a zdravotně postižené mladé lidi prostřednictvím mzdových dotací pro zaměstnavatele v případě, že takové občany zaměstnají⁵⁸.

3.5.4 Nizozemsko

V této zemi řídí **Národní program pro snižování předčasných odchodů** speciální oddělení Ministerstva školství. Šest „manažerů“ má na starosti několik regionů, v nichž jednají o dohodách s regionálními reprezentanty, monitorují progres, poskytují asistenci a podporu účastníkům na regionální, místní a školské úrovni, usnadňují výměnu zkušeností mezi regiony a školami a pořádají pravidelné schůzky s klíčovými lidmi v regionu⁵⁹. Možná proto má tato země jeden z nejnižších podílů předčasných odchodů ze vzdělávání v EU (8,8 %). V roce 2002 činil podíl mladých lidí, kteří předčasně odešli ze vzdělávání v Nizozemsku 15,3 %. Za úspěchem však stojí další řada klíčových opatření, které vláda nazvala *Aanval op schooluitva* (boj proti odchodům ze škol).

Předčasné odchody jsou v Nizozemsku vládní prioritou. Cílem opatření je zajistit, aby každý rok do roku 2016 nepřibýlo více než 25 tisíc nových mladých lidí, kteří předčasně ukončí vzdělávání. Vládní motto zní: „Prevence je lepší než léčba“. Politiky jsou proto zaměřené na systematické zlepšování

⁵⁴ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Malta*, February 2013.

⁵⁵ Zdroj: CEDEFOP. *Malta - Embedded Learning in MCAST Level 1 Programme*, 2011. ŠůDostupný z <http://www.cedefop.europa.eu/EN/articles/19018.aspx>

⁵⁶ Zdroj: ETC. Dostupný z <http://www.etc.gov.mt/Index.aspx>

⁵⁷ Zdroj: Foundation for Educational Services. Dostupný z <http://www.fes.org.mt/>

⁵⁸ Zdroj: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. *Tackling early school leaving*, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

⁵⁹ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*. 24 July 2013.

v oblasti vzdělávání, zapojování organizací péče o mladé, veřejné bezpečnosti a trhu práce, vyšší míra monitorování a přísnější vymáhání. Všechny tyto faktory, včetně důrazu na úzkou spolupráci mezi vládou, samosprávami a školami a investic do kariérového poradenství, vedly k úspěchu⁶⁰.

Politika preventivních opatření je decentralizovaná. Ministerstvo školství vydalo **seznam doporučení**, tzv. „the covenant“, který publikovalo na internetu a z kterého si regiony samy vybírají opatření, jaká budou chtít aplikovat. Zodpovědnost za výběr vhodného řešení předčasných odchodů tak ministerstvo přesunulo na kraje⁶¹.

Každý stupeň vzdělání má také vlastní legislativu⁶². Kraje vykonávají implementaci zákona pro povinnou školní docházku (The Compulsory Education Act). Kontrolují, zda všechny registrované děti ve věku povinné školní docházky v oblasti docházejí do školy a od roku 1995 registrují všechny dropouty. Od roku 2001 dále existuje zákon o krajské registraci (Regional Registration and Coordination Bill), který se prostřednictvím Regionálních registračních a koordinačních institutů (RRC) na krajské úrovni zabývá monitorováním a správou dat o mladých lidech bez základní kvalifikace, a dbá o to, aby ti neaktivní byli kontaktováni a podporováni v dalším úsilí vrátit se do vzdělávání, nebo najít si práci⁶³.

Opatření v Nizozemsku jsou postavena na národní **databázi žáků** (BRON). Na základě dat z BRONu aplikuje Ministerstvo školství např. opatření, kterému říká „naming and shaming“, a jehož součástí je zasílání dopisů do regionů, s popisem současného stavu, tzv. „výkonnosti“ daného kraje. Výsledky publikuje také na svých webových stránkách⁶⁴.

Další úspěšnou iniciativou Ministerstva školství je **finanční dotace** školám za „každého dropouta méně“, ačkoliv oproti roku 2005 tato suma klesla o 2500 eur na žáka. Mezi lety 2008 – 2011 byl ještě k dispozici fond na vzdělávací programy a zařízení pro „přetížené“ mladé lidi postižené kombinací negativních aspektů (sociálních, finančních, právních...), které jim znemožnily získat potřebnou kvalifikaci.

V legislativě existuje od roku 2007 tzv. **kvalifikační zákon**, který nařizuje mladým lidem pod 18 let pokračovat v povinné školní docházce a získat kvalifikaci na úrovni vyššího středního vzdělání⁶⁵.

3.5.5 Portugalsko

Míra předčasných odchodů ze vzdělávání byla v Portugalsku jedna z nejvyšších v EU (20,8 %). Od roku 2002 zde však došlo k vysokému snížení (o 24,2 p.p.), nastavená opatření jsou proto pro nás velmi užitečná. Politiku vzdělávání tvoří a definuje Ministerstvo školství.

V roce 2004 vytvořilo spolu s Ministerstvem práce **Národní plán pro prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání** (Plano Nacional de Prevenção do Abandono Escolar, PNAPAE). Národní plán uspil přípravu cílených politik zaměřených na prevenci, intervenci i kompenzaci. Jedná se

⁶⁰ Zdroj: ELGPN. Dostupný z <http://www.elgpn.eu/elgpndb/search/directory/view/158>

⁶¹ Zdroj: De Witte, K. *Early school leaving in the Netherlands, Policy and research*. Teachers Training Program (SLO Economie), KU Leuven. May 31, 2011. Dostupný z http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/studiedagen/20110531/3_DE_WITTE.pdf

⁶² Zdroj: European Agency for Development in Special Needs Education. *Legal System – Netherlands*, 2010. Dostupný z <https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/national-overview/legal-system>

⁶³ Zdroj: Hawley J., Nevala A. a Weber. *Recent policy developments related to those not in employment, education and training (NEETs)*. European Monitoring Centre on Change, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

⁶⁴ Zdroj: Ministerie van onderwijs, cultuur, en wetenschap. *Aanval op schooluitval*. Dostupný z <http://www.aanvalopschooluitval.nl/english>

⁶⁵ Zdroj: European Agency for Development in Special Needs Education. *Legal system – Netherlands*, 2010. Dostupný z <https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/national-overview/legal-system>

o obecná opatření týkající se dostupnosti vzdělávání, zvýšení povinné školní docházky, systémů pro brzké odhalování osob ohrožených předčasným odchodem, tvorby programů odborné přípravy a dotace pro dospělé, aby se mohli dále vzdělávat, apod.

Jedním z dalších opatření pro posílení intervencí u dětí bylo založení **Národního systému pro intervenci v raném dětství** (SNIPI)⁶⁶. Zavedeny byly také různé programy zaměřené na regiony, konkrétní školy a žáky, kteří jsou ohroženi, jako např. program prioritních intervenčních oblastí ve vzdělání (TEIP), **který si klade za cíl zlepšit výsledky vzdělávání, snížit neukázněnost a posílit vztahy mezi školou, rodinou a komunitou**, nebo program alternativních studijních cest (Percursos Curriculares Alternativos). Záležitostí žáků ve věku nad patnáct let, kteří již předčasně odešli ze škol, se zabývá integrovaný program pro vzdělání a odbornou přípravu (PIEF). Na lokální úrovni je tato problematika preventivně i intervenčním způsobem řešena komisemi pro ochranu dětí a mládeže, v kterých je zastoupena široká škála zainteresovaných subjektů.

Pestrost a aktuálnost studijních možností, které mladí lidé v regionech požadují, zajišťují obě ministerstva zavedením **Národní sítě center pro kvalifikaci a odbornou přípravu**, kde zároveň probíhají služby kariérového a výchovného poradenství.

V Portugalsku existuje od roku 2006 **nevládní organizace EPIS** (Podnikatelé pro sociální inkluzi), která vznikla na základě výzvy prezidenta republiky a čítá více než 250 členů z řad korporátů a firem. Program zaměřený na rizikové žáky a studenty ohrožené předčasným odchodem, který analyzuje míru ohrožení žáka pomocí diagnostického nástroje, financují samotní korporátní členové organizace. Pracovní proces s těmito žáky zahrnuje fáze screening a empowerment (výběr a zmocnění), které jsou posuzovány na základě čtyř faktorů: výkon/prospěch žáka a nekognitivní dovednosti, rodinný a sociální kapitál žáka, vztah žáka s učiteli/žáky/školou a sociální a ekonomické prostředí žáka a jeho rodiny^{67,68}.

3.5.6 Rakousko

Podle ukazatele Labour Force Survey (LFS) zaznamenalo Rakousko oproti cíli strategie Evropa 2020 nízký podíl předčasných odchodů ze vzdělávání, a to 7,6 %. Podobně jako v Dánsku a dalších zemích se týká převážně žáků v odborné přípravě. Vedle tohoto indikátoru však v této zemi evidují ještě další skupiny mladých lidí, kteří jsou předčasným odchodem také ohroženi. Jedná se v první řadě o podíl žáků, kteří v osmé třídě nezískají kladné vysvědčení pro odchod z povinné školní docházky (4,2 % žáků v roce 2010/2011), tzv. povolení pro vstup do deváté třídy, v které končí povinná školní docházka a kde se přechází do všech forem středoškolského vzdělání. Za druhé jsou to žáci, kteří ukončí vzdělávání na konci povinné školní docházky (7,2 % v roce 2010/2011). Vyznačují se nízkou mírou dovedností, mají horší uplatnitelnost na trhu práce a LFS je nezahrnuje. Šetření OECD PISA 2009 uvádí, že podíl těchto žáků činí celkem 27,6 %. V důsledku těchto údajů hovoří rakouská studie o tom, že hodnoty LFS jsou podhodnocené.

Ve své Národní strategii pro celoživotní učení z roku 2011 formulovala čtyři ministerstva svůj cíl snížit předčasné odchody na 6 % do roku 2020. S tímto předsevzetím vznikla v roce 2012 **Národní**

⁶⁶ Zdroj: National Social Report. *Portugal*, 2012. Dostupný

z http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=8&ved=0CHAQFjAH&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D7774%26langId%3Den&ei=RZJzUt3bGJCQ4gTjvYGwCg&usq=AFQjCNECN5TASV0Fwsx52xG_92UwePKnGg&sig2=VtrYTURB0DSSh5BcXFQ6dA

⁶⁷ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Portugal. March 2013*. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/peer/backpt_en.pdf

⁶⁸ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Portugal, February 2013*.

strategie, jejímž záměrem bylo propojení opatření na úrovni strukturální, školní a na úrovni žáka. Popisovaná opatření se zaměřují především na **školy, odbornou přípravu a poradenství**, tedy zejména na preventivní a intervenční strategie. Jedná se např. o zlepšování výukového prostředí, individualizace výuky a učení, implementace vzdělávacích standardů, zavedení nových, částečně standardizovaných maturit na základě testování kompetencí, zajišťování kvality (iniciativa SQA v obecném a strategie QUIBB v odborném vzdělávání) anebo aplikování moderních metod a přístupů k včasné identifikaci žáků v ohrožení.

Jedním z prvních opatření byla iniciativa **Youth coaching**, která v Rakousku navazuje na vládní training guarantee a podporuje žáky v ohrožení předčasného odchodu, včetně imigrantů a studentů ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Podobně zaměřený je také **Apprenticeship coaching**, který podporuje žáky a firmy tak, aby učni předčasně neodcházel z odborné přípravy.

Hlavní rakouskou výzvou do budoucna je posílení spolupráce mezi školami a ostatními subjekty tak, aby účinně oslovovaly studenty v ohrožení. Navzdory komprehensivní strategii řešení předčasných odchodů vychází největší výzva a riziko současných reforem ze škol samých. Některá vzdělávací zařízení se v některých městských oblastech nacházejí v obtížné socioekonomické situaci a s vysokou mírou studentů z rodin migrantů se někdy zdráhají změnit. Hlavním úkolem je s tím spojená motivace a podpora pedagogických pracovníků, zprostředkovávání spolupráce mezi zúčastněnými stranami a s rodiči a zajišťování financí, které by vytvořily vhodná prostředí k učení pro současné potřeby žáků⁶⁹.

3.5.7 Španělsko

Španělsko je zemí s nejvyšší mírou předčasných odchodů ze vzdělávání, v roce 2012 dosáhla 24,9 %. Politickými opatřeními hodlá do roku 2020 tuto hodnotu snížit na 15 %.

Ve Španělsku je vzdělávání sdílenou pravomocí mezi Ministerstvem školství, kultury a sportu a autonomními komunitami (regionální ministerstva nebo odbory pro školství). Ministerstvo školství stanovuje obecné zásady a autonomní komunity je rozvíjejí a implementují a mají manažerské kompetence na svém území. Školy mají akademické, organizační a řídicí autonomii a vzdělávací komunita přispívá k organizaci školy a jeho hodnocení.

V roce 2008 byl Ministerstvem školství připraven **Plán ke snížení předčasných odchodů ze vzdělávání**, který poskytl rámec pro politiky a programy, a od té doby přistupuje k patřičným opatřením. Vzhledem k tomu, že plán nebyl považován za komprehensivní strategii, probíhá od roku 2011 další vzdělávací reforma, jejímž hlavním výstupem se stala nová legislativa pro vzdělávání (LOMCE) s cílem snížit míru předčasných odchodů ze vzdělávání a zvýšit kvalitu vzdělání.

Cíle a opatření této politiky v průběhu let zahrnovaly zvyšování počtu studentů odborného vzdělávání, tvorbu nových vzdělávacích programů odborného vzdělávání, rozšiřování přístupu a uznávání neformálního a informálního vzdělávání. Záměrem byl rovněž **důraz na poradenství** a podporu studentů (Plán posílení, poradenství a podpory PROA), flexibilnější vzdělávací systém a zvyšování autonomie školám. Konkrétní program LOMCE je v současné době schvalován parlamentem. **Do preventivní strategie** se zařadil program „Educa3 Plan“ (2008 - 2012), který si zvýšením počtu mateřských škol kladl za cíl zvýšit počet dětí ve vzdělání ve věku do 3 let. **Plány intervenčních opatření** obohatily program diversifikace kurikula pro studenty ve věku nad

⁶⁹ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Austria*, February 2013.

16 let, kterým nabízí flexibilnější přístup pedagogů než který je běžný ve standardních třídách a také již zmíněný program PROA, který zajišťuje poradenské služby a mentoring studentům s problémy v učení. V neposlední řadě zahrnuje plán také **komenzační strategie**. Zde figuruje **program Posilování počátečních profesních kvalifikací (PCPI)**, který pomáhá dropoutům ve věku nad 16 let získat profesní dovednosti a středoškolský diplom (Secondary Education Certificate) a podporuje je v přechodu na trh práce⁷⁰.

Ve snaze snížit míru předčasných odchodů ve Španělsku, která je druhá nejvyšší v Evropě, poskytují některé regiony osobám bez kvalifikace a mimo vzdělání **finanční dotace**, aby se vrátili ke studiu na střední škole⁷¹.

3.5.8 Velká Británie

Míra předčasných odchodů ze vzdělávání ve Velké Británii činila 13,6 % a v Evropské unii patřila mezi ty vyšší. Labour Force Survey v současné době neuvádí samostatná data pro jednotlivé země Spojeného království - Skotsko, Wales, Anglie a Severní Irsko.

Ve Velké Británii se (nejen) předčasnými odchody ze vzdělávání na centrální úrovni zabývá Department for Education and Employment (DfEE). Toto ministerské oddělení vzniklo v roce 2010 a jako poradní orgán pro školy se stará o vzdělávání a služby pro děti a mládež, včetně kariérového poradenství. Vytváří a poskytuje konkrétní pokyny školám například o tom, jak zajistit dobré chování ve školách, jak se potýkat s šikanou, a prezentuje svůj nový pohled a přístup k informačním a poradenským službám⁷². Na národních úrovních Spojeného království se sektoru školství ve Skotsku věnuje Skotská vláda prostřednictvím úřadů pro vzdělávání a justici (Learning and Justice Directorates), ve Walesu se vzdělávací politika tvoří v oddělení pro vzdělávání a dovednosti (Department for Education and Skills) a v Severním Irsku v oddělení pro vzdělávání (Department of Education). Díky systému devoluce vlády vznikají v těchto částech Velké Británie i různé systémy, politiky a opatření (ačkoliv všechna mohou být vetována na centrální úrovni). V následujícím textu proto nabízíme charakteristiku systému ve Velké Británii jako celku, spolu s výběrem celoplošných opatření, jen v některých případech uvádíme nejzajímavější příklady týkající se pouze Anglie nebo Skotska.

Vzdělávací systém ve Velké Británii vyniká svou **kvalitou**. Nejedná se však jen o reputaci britských univerzit, které se v žebříčcích hodnocení řadí mezi nejlepší na světě⁷³. Kvalita se týká i středoškolského vzdělávání, které tak jako to vysokoškolské, **podléhá striktním standardům zajišťování kvality** nařízeným vládou nebo příslušnými vzdělávacími orgány⁷⁴.

O kvalitě hovoří výsledky celé řady porovnatelných ukazatelů. Zde je možné poukázat na studii OECD (PISA), která **srovnává výsledky veřejných škol** jednotlivých zemí OECD. Týká se např. míry investic vlády do vzdělávání. "Výdaje na vzdělávání představují dobrou investici do pracovních míst a hospodářského růstu a z dlouhodobého hlediska se vyplatí," řekla eurokomisařka pro vzdělávání Andrulla Vassiliouová⁷⁵. Investice se promítají do kvality zázemí

⁷⁰ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Spain*, February 2013. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/peer/backes_en.pdf

⁷¹ Zdroj: Ansamed. *Spain record high drop rate, students paid allowance*, 2010. Dostupný

z http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/nations/spain/2012/12/10/Spain-record-high-drop-rate-students-paid-allowance_7931571.html

⁷² Zdroj: UK Government, Department of Education. *Departmental advice*, 2013. Dostupný z <http://www.education.gov.uk/aboutdfe/advice?page=5>

⁷³ Zdroj: QS Top Universities. *QS World University Rankings*, 2013. Dostupný z <http://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings>

⁷⁴ Zdroj: Education UK. *Gain a world-class education*. Dostupný z <http://www.educationuk.org/global/articles/gain-a-world-class-education/>

⁷⁵ Zdroj: Forum, časopis Univerity Karlovy. *EK: ČR má jeden z nejnižších podílů lidí s nedokončeným vzděláním*, 2011. Dostupný z <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-10822.html>

a kvality, dovedností a platů učitelů. Platy učitelů jsou zde vysoce nadprůměrné a více jak dvakrát vyšší než v České republice. Dalším prvkem pro srovnání je např. průměrný věk učitelů, který je mezi zeměmi OECD ve Velké Británii jeden z nejnižších. Téměř padesát procent učitelů na středních školách je mladší 40 let⁷⁶.

Výsledky Velké Británie patří mezi ty lepší i přesto, že počet hodin výuky na učitele na středních školách je spíše vyšší, a to 703 hodin výuky oproti průměru OECD 658 hodin, a velikost tříd rovněž patří k těm největším v zemích OECD. Zajímavé je, že oproti České republice investuje vláda Velké Británie do vzdělání jen o 1,25 % HDP více (ČR - 4,38 % HDP, VB - 5,63 % HDP) a oba tyto ukazatele jsou pod průměrem jak OECD (5,75 % HDP), tak EU21 (5,81 % HDP). Z hlediska procenta HDP méně než Česká republika investuje už jen Slovensko.

Nezávislé internátní školy také vykazují výborné standardy výuky, zázemí a podpory studentům. Studie provedená Radou pro nezávislé školy z roku 2012 zjistila, že 91 % studentů těchto škol přechází na vysokou školu. Jedná se o systémy zvýšené podpory, kde průměrně připadá pouze 9,4 studenta na jednoho učitele⁷⁷. A kvalitu lze nalézt rovněž u tzv. **znevýhodněných škol**. Studie z roku 2004 dokládá, že pouze jedna ze šesti škol z znevýhodněných, chudých oblastech potřebuje významné zlepšení kvality svého vzdělávání a klima⁷⁸.

K dalším úspěchům školství ve Velké Británii jistě patří **míra předčasných odchodů ze vzdělávání u imigrantů**, která oproti domácím občanům (15 %) vykazuje nižší hodnoty (11 %). Kromě Portugalska byla ve všech ostatních zemích EU situace opačná. Údaje Eurostatu ukazují, že průměr EU pro předčasné odchody ze vzdělávání činil u domácích obyvatel 14 % a u imigrantů 26 %⁷⁹. V této souvislosti odborníci hovoří o slabším vztahu mezi sociální nerovností v zemi, která ovlivňuje způsob, kterým mohou rodiče podporovat vzdělávací aktivity svých dětí, a mírou předčasných odchodů. V tom je Velká Británie společně např. s Rakouskem nebo Řeckem unikátní⁸⁰. Mapa imigrantů ve Velké Británii však naznačuje absenci jednoho důležitého faktoru, který problémy imigrantů často způsobuje, a tím jsou jazykové bariéry. Zpráva BBC totiž udává, že mezi nejpočetnějšími imigranty ve Spojeném království jsou občané Irska, Indie, Pákistánu, z oblasti Karibiku a také USA. Nechybí ani občané Jihoafrické republiky, Nového Zélandu nebo Keni, a zde všude patří angličtina mezi oficiální úřední jazyk⁸¹. Míra občanů, kteří se narodili mimo území Velké Británie, je však v absolutních číslech velmi vysoká. Jen v Anglii a Walesu jich žije celkem 7,5 miliónů⁸² (13 % obyvatelstva). Lze se proto domnívat, že imigranti ve Velké Británii přispívají do celkové míry předčasných odchodů ze vzdělávání ve své zemi mnohem větší měrou, než je tomu např. v České republice, kde je celkový počet imigrantů v absolutních číslech mnohem nižší⁸³ a významnou část tvoří občané Slovenska.

V roce 1997 přijal vzdělávací zákon ve Velké Británii (Education Act 1997) tzv. **jedinečné číslo žáka** (unique pupil number). Od roku 1999 je každému žáku ve škole v Anglii a Walesu⁸⁴

⁷⁶ Zdroj: OECD. *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*. Dostupný z http://www.oecd.org/edu/EAG%202012_e-book_EN_200912.pdf

⁷⁷ Zdroj: Independent Schools Council. *ISC Census 2012*. Dostupný z http://www.isc.co.uk/Resources/Independent%20Schools%20Council/Research%20Archive/Annual%20Census/2012/ISC_Census_2012_Final.pdf

⁷⁸ Zdroj: Lupton, R. *Schools in disadvantaged areas: recognising context and raising quality*. CASEpaper, 76. Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics and Political Science, 2004, London, UK.s.3. Dostupný z <http://eprints.lse.ac.uk/6321/>

⁷⁹ Zdroj: Eurostat. *Share of early leavers (aged 18-24) from education and training*, 2011. Dostupný z http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/migrant_integration/indicators

⁸⁰ Zdroj: Walther, A., a Pohl, A. *Thematic Study on Policy Measures concerning Disadvantaged Youth*, 2005. Dostupný z http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/youth_study_en.pdf

⁸¹ Zdroj: BBC. *British immigration map revealed*, 2005. Dostupné z http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4218740.stm

⁸² Zdroj: Office of National Statistics. *International Migrants in England and Wales*, 2011. Dostupný z <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/key-statistics-for-local-authorities-in-england-and-wales/rpt-international-migrants.html>

⁸³ Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. *Tabulková část*, 2011. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/soubor/tabulkova-cast-pdf.aspx>

⁸⁴ Ve Skotsku a Severním Irsku toto opatření není povinné

přidělováno toto číslo, pod kterým se anonymní formou skrývají detaily žáka a jeho vzdělávací úspěchy. S unikátním číslem žáka lze vyhodnocovat pokrok a zapisovat výsledky školního vzdělávání. Vzdělávací intervence mohou být měřeny pro různé typy studentů a opatření na podporu žáků s nízkými výsledky nebo žáků, u nichž hrozí předčasný odchod, mohou být lépe hodnocena⁸⁵.

Až do nedávné doby byly hlavním **poskytovatelem kariérových služeb poradenství ve Velké Británii místní úřady**. Školám se poradenství od úřadů dostávalo prostřednictvím tzv. Connexions Service⁸⁶, které působily na celostátní úrovni. Po uvedení nového zákona Education Act 2011⁸⁷ byly v Anglii a Walesu tyto služby (až na výjimky) převedeny na školy. Některé connexions služby⁸⁸ však na regionální úrovni stále fungují jako samostatné nevládní organizace a nabízejí služby, jako je např. webchat (konzultace s poradcem na webu). Ve Skotsku je klíčovým poskytovatelem kariérových služeb Skills Development Scotland (SDS)⁸⁹, který řídí procesy ve spolupráci s místními autoritami, školami a dalšími veřejnými institucemi. Od roku 2011, kdy skotská vláda publikovala svou Careers Strategy⁹⁰, klade SDS důraz na dostupnost kariérových informací a dovedností pro řízení vlastní kariéry, např. prostřednictvím on-line kariérového portálu My World of Work⁹¹, dostupného nonstop i v odlehklých oblastech, na zlepšení propojení s komerčními službami, rozvoj strategických rámců, jako je např. rámec dovedností pro řízení vlastní kariéry anebo na zlepšování sdílení informací a dat⁹².

Místní orgány i nadále spravují místní databáze (na základě informačního systému The Connexions Customer Information System⁹³), v kterých **evidují, monitorují a sdílí informace o všech mladých lidech (13 - 19 let)**, kteří v oblasti žijí. Informace, které jim poskytují školy, jsou pečlivě ukládány, a osoby, které nejsou ve vzdělávání nebo odborné přípravě, lze lehce identifikovat. Zaznamenávají jsou rovněž informace od poradců, pracovníků s mládeží a služeb odborné podpory. Databáze tak tvoří ucelený přehled o vlastnostech těch, kteří se ocitli mimo systém. Výpisy z každé lokální databáze jsou každý měsíc předávány DfEE, které je zařazuje do Národní databáze žáků (National Pupil Database⁹⁴) a používá pro publikaci údajů o mladých lidech, kteří nejsou ve vzdělávání a odborné přípravě v jednotlivých krajích a obcích⁹⁵. Informace jsou archivovány do dovršených 20 let mladého člověka (anebo 25 let, pokud má zvláštní vzdělávací potřeby)⁹⁶.

Vzdělávací systém ve Velké Británii se může pochlubit **pestrostí** (diverzifikací) v poskytování středoškolského vzdělávání. Studenti si mohou vybírat nejen mezi různými předměty, ale i různými úrovněmi požadavků v rámci jednotlivých předmětů⁹⁷.

⁸⁵Zdroj: Evropská komise. *Tackling early school leaving: A key contribution to the Europe 2020 Agenda*, 2011. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/earlycom_en.pdf

⁸⁶Zdroj: Wikipedia. *Connexions (agency)*. Dostupný z [http://en.wikipedia.org/wiki/Connexions_\(agency\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Connexions_(agency))

⁸⁷Zdroj: UK Government. *Education Act 2011*. Dostupný z <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/21/part/4/crossheading/careers-education-and-guidance>

⁸⁸Zdroj: Connexions Greater Merseyside. Dostupný z <http://www.connexionslive.com/>

⁸⁹Zdroj: Skills Development Scotland. Dostupný z www.skillsdevelopmentscotland.co.uk/

⁹⁰Zdroj: The Scottish Government. *Career Information, Advice and Guidance in Scotland A Framework for Service Redesign and Improvement*, 2011. Dostupný z <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2011/03/11110615/0>

⁹¹Zdroj: My World of Work. Dostupný z <http://www.myworldofwork.co.uk/>

⁹²Zdroj: The Scottish Government. *Career Information Advice and Guidance*. Dostupný z <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Education/skills-strategy/adviceandguidance>

⁹³Zdroj: Thomas, A. a Griffith R. *Evaluation of the Piloting of the Connexions Customer Information System*, 2003. Dostupný z <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/RR398.pdf>

⁹⁴Zdroj: UK Government, Department of Education. *National Pupil Database*. Dostupný z <http://www.education.gov.uk/researchandstatistics/national-pupil-database>

⁹⁵Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Data Collection on and Monitoring of Early School Leaving (ESL). Draft analysis of the results from the mapping exercise on data collection and monitoring of ESL*, 2013. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/esl/map3_en.pdf

⁹⁶Zdroj: London School of Economics. *An outline of Information-Sharing Databases*, 2007. Dostupný z <http://childrenoversurveilled.lse.ac.uk/docs/DatabaseHandout.pdf>

⁹⁷Zdroj: Mueller, M. a M. H. J. Wolbers. *Educational Attainment in the European Union: Recent Trends in Qualification Patterns*, in W. Mueller and M. Gangl (eds.), *Transitions from Education to Work in Europe: The Integration of Youth into EU Labour Markets*, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 23-62.

Jedním z méně obvyklých médií a jistě z těch méně očekávatelných způsobů v prevenci předčasných odchodů se staly zejména ve Velké Británii **sociální sítě**. Pomocí sociálních sítí zůstávají žáci lépe informováni a jsou v užším kontaktu s učiteli, tvrdí Perry Perrot z Gloucestershire College. Portály jako je Facebook a mobilní aplikace, které jsou dnes velmi rozšířené, výrazně pomohly škole zlepšit retenci. Jedná se o uzavřené skupiny, v kterých žáci diskutují o úkolech a do kterých ve stanovených časech vstupuje učitel a spontánní komunikace o kurzu moderuje. „Jedná se o vhodně řízenou metodu sdílení informací“, říká Perrot⁹⁸.

V Anglii probíhá nové opatření, které se týká zvyšování **povinné školní docházky** na 18 let (od roku 2015). Toto opatření prosazují zúčastněné strany minimálně od roku 2007⁹⁹ a v roce 2013 dochází na školách v Anglii¹⁰⁰ ke zvýšení povinné školní docházky na 17 let. Tato iniciativa nabízí studentům buď akademickou, odbornou či učňovskou (apprenticeships) anebo pracovní cestu v kombinaci se studiem na půl úvazku, a to od dovršených 16 let žáka¹⁰¹. Cílem je zatraktivnění vzdělávacích cest a motivace studentů zůstat ve vzdělávání. Proto existují i hlasy, které by žákům možnost odborné přípravy rády nabídly již od 14 let¹⁰². Opatření zvýšení povinné školní docházky sleduje i další cíle, a to zejména vybavit mladé lidi potřebnými dovednostmi pro lepší uplatnění na trhu práce.

Tato iniciativa již proběhla například v Nizozemsku, kde šla ruku v ruce se silnou politikou proti záškoláctví a absentérství a dalšími opatřeními (viz opatření v Nizozemsku). Za situace, kdy už nyní evidujeme významné procento žáků (viz sekce V médiích), kteří povinnou školní docházku nerespektují, musíme si položit otázku, jaká další opatření přijala vláda v sektoru školství?

Mezi úspěšné iniciativy v Anglii patří **přídavky na vzdělání**¹⁰³. Fond „**16 to 19 Bursary Fund**“ poskytuje pomoc při platbě za základní náklady spojené se vzděláním, pokud je žák ve věku 16 až 19 let na začátku školního roku a v dalším vzdělávání nebo odborné přípravě¹⁰⁴. Další finanční injekci poskytoval v letech 2006 až 2011 projekt „**Activity Allowance Pilot**“, který probíhal v osmi oblastech Anglie. Nabízel žákům NEET (16 – 17) kapesné v hodnotě 30 GBP za týden za to, že se zúčastní na tvorbě svých osobních plánů, které je reintegrují zpět do vzdělávání¹⁰⁵.

Dle OECD lze předčasné odchody ve Velké Británii¹⁰⁶ (a v dalších zemích) přisuzovat **segregaci studentů** ve školách na základě jejich schopností, zázemí apod. Dlouhá historie privátního školství a chlapeckých nebo dívčích internátů dává takové situaci v této zemi jistou predispozici. Studie na základě zjištěných skutečností předkládá, že situace je příznačná pro nepřítomnost inkluze. Osobní a sociální podmínky žáka či studenta negativně ovlivňují studijní výsledky, a jako takové překážejí v dosažení osobního studijního potenciálu. Pokud nastane taková situace, pak odborníci hovoří o selhání školy, jejímž nejvýraznějším důsledkem bývají předčasné odchody¹⁰⁷.

⁹⁸ Zdroj: BBC. *Facebook cuts student dropouts*, 2009. Dostupný z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8299050.stm>

⁹⁹ Zdroj: BBC. *Lower school leaving age proposed*, 2007. Dostupný z http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7145858.stm

¹⁰⁰ Ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku může žák opustit školu po dovršení 16 let

¹⁰¹ Zdroj: UK Government. *Know when you can leave school*. Dostupný z <https://www.gov.uk/know-when-you-can-leave-school>

¹⁰² Zdroj: Local Schools Network. *Should the school leaving age be lowered to 14*, 2011. Dostupný z <http://www.localschoolsnetwork.org.uk/2011/10/should-the-school-leaving-age-be-lowered-to-14/>

¹⁰³ Zdroj: Walther, A., a Pohl, A. *Thematic Study on Policy Measures concerning Disadvantaged Youth*, 2005, s. 13. Dostupný z http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/youth_study_en.pdf

¹⁰⁴ Zdroj: UK Government. *16-19 Bursary Fund*. Dostupný z <https://www.gov.uk/1619-bursary-fund>

¹⁰⁵ Zdroj: European monitoring centre on change. *Tackling Early School Leaving*, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

¹⁰⁶ Netýká se Skotska a Severního Irsku, kde je segregace studentů nízká

¹⁰⁷ Zdroj: OECD. *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*, 2012. Dostupný z <http://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>

Jsou zde však další faktory. Větší autonomie škol, což se týká mimo jiné přijímání žáků a lze ji vysledovat v Bílé knize pro vzdělávání z roku 2005¹⁰⁸, nebo nové akademie, které zavedla vláda ve snaze rozšiřovat nabídku ve vzdělávání, však stále větší měrou přispívají k segregaci mezi žáky z bohatých domovů a žáků z chudých rodin. Vyšší úroveň segregace byla zaznamenána rovněž u gymnázií (grammar schools). Na druhou stranu stejná studie dokládá, že segregace podle třídy a původu v posledních letech klesala, a to z důvodu kombinace faktorů vyšší míry imigrace a ekonomické recese, které způsobily, že se klesající životní úroveň bohatých obyvatel více přiblížila úrovni chudých¹⁰⁹.

V souvislosti s mírou segregace systému školství, je situace ve Velké Británii ve srovnání s ostatními Evropskými státy někde uprostřed. Studie Institutu pro studii zaměstnanosti (The Institute for the study of Labor, IZA), která porovnává sociální segregaci na nižší a vyšší sekundární úrovni (secondary schools) mezi jednotlivými zeměmi totiž uvádí, že systém není segregovaný ani tak málo, jako tomu je například v severských zemích, ale ani tak moc, jako je tomu např. v Německu nebo Rakousku, kde jsou akademické a odborně vzdělávací cesty zřetelně rozdělené¹¹⁰. Porovnáme-li pak míru předčasných odchodů ze vzdělávání v Rakousku (7,6 %) s Velkou Británií (13,6 %), lze se domnívat, že výslednou míru předčasných odchodů ovlivňují i různé další faktory, jako je např. počet imigrantů nebo systém kariérového poradenství.

3.6 Kam se obracejí mladí lidé, kteří předčasně odešli ze vzdělávání v zahraničí?

Ve většině zemí Evropské unie existují dedikované instituce anebo programy zaměřené exkluzivně na mladé lidi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, jsou bez kvalifikace a ocitli se mimo vzdělávací systém. V této kapitole nabízíme výběr nejzajímavějších iniciativ, veřejných i nezávislých, včetně těch, které jsou širšího zaměření, ale mladých lidí, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, se bytostně týkají.

3.6.1 Irsko

Organizace **Youthreach** zahrnuje více než 100 center rozestých po celém Irsku. Poskytuje druhou šanci vzdělání nezaměstnaným mladým lidem, kteří předčasně ukončují školní docházku ve věku mezi 15 až 20 lety.

Iniciativa VTOS (Vocational Training Opportunities Scheme) nabízí profesně orientované programy, které si řídí sami účastníci studia a které jsou zaměřené na progresi studujících.

Solas (previously known as FÁS) provozuje řadu odborně vzdělávacích programů a programů zaměstnanosti, stejně jako personální služby uchazečům o zaměstnání a zaměstnavatelům.

Iniciativa Zpátky do školy (Back to School Initiative) poskytuje příležitosti druhé šance vzdělávání studentům, kteří předčasně ukončili školní docházku, ale i dospělým, kteří chtějí zdokonalit své dovednosti. Tato iniciativa staví na výše zmíněných programech. Současně zahrnuje také podněty a

¹⁰⁸ Zdroj: UK Government. *Higher Standards, Better Schools for All*. Dostupný z <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20080107205426/http://dfes.gov.uk/publications/schoolswhitepaper/>

¹⁰⁹ Zdroj: Edexec. *Schools Becoming Less Segregated, New Research Reveals*, 2013. Dostupný z <http://www.edexec.co.uk/news/2501/schools-becoming-less-segregated,-new-research-reveals/>

¹¹⁰ Zdroj: Jenkins, S. P., Micklewright, J.; Schnepf, S. V. *Working Paper, Social segregation in secondary schools: how does England compare with other countries*, 2006. Dostupný z <http://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/33164/1/513486909.pdf>

záměry na podporu gramotnosti dospělých, vzdělávání komunity a kurzy s osvědčením Post Leaving Certificate (PLC).

Ministerstvo spravedlnosti organizuje program umístování do zaměstnání, vzdělávání a odborné přípravy pro osoby s kriminální minulostí, pomocí kterého mohou účastníci procvičovat rozvíjení vlastních pracovních dovedností. Mnohé z dostupných vzdělávacích programů jsou akreditovány nebo nabízejí osvědčení těm, kteří splní požadavky podle schválených standardů¹¹¹.

Prostřednictvím portálu www.careersportal.ie Irsko zabezpečuje kariérové poradenství a klíčové informace poskytovatelům poradenství i koncovým uživatelům. Hlavní vizí je předávat klientům integrovaným, inovativním, podpůrným a poutavým způsobem nejaktuálnější kariérové informace tak, aby byli motivováni k návratu zpět do vzdělávání a odborné přípravy.

3.6.2 Portugalsko

Program Vzdělávací teritoria pro intervenční priority (TEIP2) byl do škol implementován v akademickém roce 2008/2009. Program zavazuje školy k uzavírání smluv a budování vztahů s dalšími veřejnými a soukromými subjekty, zdravotnickými zařízeními, kulturními spolky a agenturami pro ochranu dětí. Tato partnerství poskytují alternativní osnovy, programy druhé šance a kurzy odborné přípravy. **Dopadají tak zcela unikátním způsobem zároveň na stávající žáky jako i na ty, kteří již vzdělávání předčasně ukončili.** Kromě snížení míry předčasného odchodu ze vzdělávání se programu podařilo zlepšit disciplínu ve třídě, míru konfliktů ve škole a kvalitu výuky.

Pro žáky ve věku nad patnáct let, kteří již předčasně odešli ze škol, je k dispozici **Integrovaný program pro vzdělání a odbornou přípravu (PIEF)**. Zajišťuje jim inkluzi zpět do běžné školy anebo do alternativních studijních cest.

Na místní úrovni fungují pro dropouty komise pro ochranu dětí a mládeže, které jsou složeny z účastníků různých skupin obyvatel, včetně učitelů místních škol¹¹².

Na výzvu Evropské komise byl rovněž zřízen program **Impuls mladým (Impulso Jovem)**, který se zabývá zaměstnaností mladých lidí v souvislosti s dotacemi pro malé a střední firmy, finanční podporou pro zakládání živností a tvorbě praxí a stáží¹¹³.

Kariérové informace a vzdělávání nabízí **národní portál Vi@s**¹¹⁴, který napomáhá koncepci řízení vlastní kariéry (career management). Je podporován a spolufinancován portugalskou vládou a Evropským sociálním fondem. Řadí se k aktivitám spadajícím do Národního strategického referenčního rámce¹¹⁵, jehož cílem je kvalifikované portugalské obyvatelstvo, rozvoj rovných příležitostí, a v neposlední řadě zvyšování efektivity a kvality veřejných institucí.

¹¹¹ Zdroj: Citizens Information. *Early School Leavers Programmes*, 2013. Dostupný z http://www.citizensinformation.ie/en/education/primary_and_post_primary_education/educational_supports/early_school_leavers_programmes.html

¹¹² Zdroj: European monitoring centre on change. *Tackling Early School Leaving*, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

¹¹³ Zdroj: Financial Times. *Portugal PM tells unemployed to look abroad*, 2012. Dostupný z <http://www.ft.com/cms/s/0/67d4921a-beb6-11e1-b24b-00144feabdc0.html#axzz2jD1N1yww>

¹¹⁴ Zdroj: Vi@s. Dostupný z <http://vias.iefp.pt/>

¹¹⁵ Zdroj: Quadro de Referência Estratégico Nacional. Dostupný z <http://www.qren.pt/np4/home>

3.6.3 Španělsko

Účastníky při navrhování strategií k snížení předčasných odchodů jsou Ministerstvo školství a jeho Oddělení pro vzdělávání autonomních komunit. Dropouti se v některých regionech mohou obracet na místní komunity a žádat **finanční podporu** při návratu do školy. Po zavedení systému uznávání neformálního a informálního vzdělávání nabízí vybrané instituce validaci nabytých zkušeností získaných během např. dobrovolnických prací, studia, při práci doma apod. Sociální účastníci, jako např. reprezentanti trhu práce, učitelé a žáci i další, se rozvoje obecných politik pro předčasné odchody neúčastní. Z hlediska vzdělávání mají dropouti k dispozici následující programy:

Centrum pro inovace a rozvoj distančního vzdělávání (CIDEAD) poskytuje výuku předmětů povinné školní docházky, předměty základního, středoškolského a bakalářského vzdělání a odborné přípravy.

Programy profesních kvalifikací jsou součástí vzdělávání, které následuje po povinné školní docházce. Nabízejí odborné znalosti a podporu lidem s předčasně ukončenou školní docházkou, aby získali přístup zpět do středoškolského odborného vzdělávání, anebo je připravují a podporují v přechodu na trh práce¹¹⁶.

Národní portál pro kariérové informace a vzdělávání je k dispozici poradcům i koncovým účastníkům na webových stránkách www.todofp.es.

3.6.4 Velká Británie

Služby a centra pro mladé (youth centres and services) a další programy pro rozvíjení potenciálu mladých jsou ve Velké Británii poskytovány nezávislými organizacemi a charitami. V celonárodním měřítku působí např. UK Youth¹¹⁷, která se soustředí na rozvoj a propagaci neformálního učení pro všechny a prostřednictvím regionálních a místních asociací oslovuje kolem 750 tisíc mladých lidí ročně. Další organizace se zaměřuje většinou jen na jednu oblast, kde nabízejí podporu a příležitosti zejména mládeži ze znevýhodněných lokalit. V Bristolu a okolí např. funguje spolek Creative Youth Network¹¹⁸, který kromě kariérového poradenství nabízí programy, jakou jsou Arts for Life, Youth for Youth anebo Urban Arts Space. Své aktivity propagují a klienty vyhledávají proaktivním způsobem, prostřednictvím programu Outreach.

Sociální pracovníci (youth/outreach workers) pracují v celonárodním měřítku s mladými lidmi v hospodách a kavárnách nebo na ulicích, aby navázali užší kontakt s odcizenými a ohroženými skupinami, které odmítají formální aktivity.

Graduate Prospects¹¹⁹ je předním britským poskytovatelem informací, poradenství a příležitostí pro studenty a absolventy. Vydává širokou kolekci časopisů a adresářů a poskytuje rozsáhlé webové stránky zaměřené na kariéru. Je držitelem akreditace National Council for Work Experience Quality Mark a také mezinárodního standardu ISO 9001:2008.

¹¹⁶ Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Spain*, February 2013. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/peer/backes_en.pdf

¹¹⁷ Zdroj: UK Youth. Dostupný z <http://www.ukyouth.org/>

¹¹⁸ Zdroj: Creative Youth Network. Dostupný z <http://www.creativeyouthnetwork.org.uk/>

¹¹⁹ Zdroj: Graduate Prospects. Dostupný z <http://www.prospects.ac.uk/>

S částkou 12 milionů liber nyní zamýšlí **vládní fond pro univerzity** pomoci dropoutům dokončit svůj vysokoškolský program prostřednictvím on-line kurzů Open University. Jedná se o variantu druhé šance, v které studenti dostudují program z pohodlí svých domovů. Open University má zároveň za úkol pracovat se studenty ostatních univerzit, poskytovat jim poradenství a podílet se na tvorbě distančních variant studijních programů¹²⁰.

British Youth Council (BYC)¹²¹ je celostátní organizace s nadnárodním dosahem podporující mladé lidi ve věku 25 a níže, aby se jako dobrovolníci zapojili do společenského dění. „BYC radikálně změnila mou kariéru a životní cestu. Neměl jsem ponětí, co jsem chtěl dělat. Ale dobrovolnictvím v této charitě, když jsem viděl, jak utváří životy mladých lidí, jsem zjistil, že chci dělat něco podobného“, uvedl klient charity.

Armádní služby sociální péče (The Army Welfare Service¹²²) pracuje společně s místními komunitami při poskytování příležitostí pro rodiny ve službě a zejména mladé lidi. Komunitní centra, předškolní skupiny, kluby mládeže, činnosti během školních prázdnin, vzdělávací možnosti, to jsou jen některé ze služeb sociální péče, které Armáda poskytuje na celém území Velké Británie.

Místním úřadům v Anglii byly vládou postupně omezovány rozpočty a zavedené kompetence pro poskytování kariérových služeb. Od začátku roku 2013 již zákonnou povinnost poskytovat tyto služby nemají, od září 2012 ji převzaly školy¹²³. Místní autority, tedy úřady, jsou však i nadále zodpovědné za poskytování cílené podpory nejohroženějším skupinám lidí a také za hodnocení a monitorování mladých lidí v průběhu jejich vzdělávací a pracovní dráhy.

Careers England¹²⁴ je sdružení pro organizace, které se zabývají poskytováním produktů a služeb podporujících kariérové vzdělávání a poradenství v Anglii. Členové nabízejí veřejně financované služby v pokrytí celé země a poskytují své služby řadě místních úřadů.

National Careers Service¹²⁵ poskytuje informace a poradenství pro rozhodování o vzdělávání, odborné přípravě a zaměstnání. Zabývá se službami pro lidi v jakékoliv životní situaci tak, aby dosáhli svého potenciálu. Webové stránky organizace poskytují on-line kariérové nástroje prostřednictvím „konta celoživotního učení“. Návštěvníci stránek mají k dispozici databázi vzdělávacích kurzů, možností vyučení, možností financování, nástrojů pro vyhodnocování osobnostních předpokladů a dovedností, nástrojů pro vytvoření akčního plánu, napsání životopisu a průvodního dopisu. Dále mají přístup k popisu jednotlivých povolání, k informacím o trhu práce a hledání zaměstnání, získávají rady, jak nejlépe si vybrat práci podle konkrétní životní situace nebo příběhů z reálného života. Poradci pomáhají tak, aby se klient dokázal rozhodnout sám a řídit si svoji vlastní kariéru. Lze je kontaktovat mimo jiné také prostřednictvím fór a chatů, včetně webchatů s instantní konverzací a samozřejmě také face-to-face. Poradenství nabízejí dokonce v osmi různých jazycích.

Fond „16 to 19 Bursary Fund“ poskytuje pomoc při platbě základních nákladů spojených se vzděláním v případě, že je žák věku 16 až 19 na začátku školního roku a v dalším vzdělávání nebo odborné přípravě. Fond přispívá např. na vybavení potřebné pro studium, obědy anebo dopravu do a

¹²⁰ Zdroj: The Guardian. *Drop-out students get help to finish their degrees at home*, 2009. Dostupný z

<http://www.theguardian.com/education/2009/jun/24/drop-out-open-university-fund>

¹²¹ Zdroj: British Youth Council. Dostupný z <http://www.byc.org.uk/>

¹²² Zdroj: The Army Welfare Service. Dostupný z <http://www.army.mod.uk/welfare-support/23213.aspx>

¹²³ Zdroj: BBC. *Most schools 'have reduced careers advice'*, 2012. Dostupný z <http://www.bbc.co.uk/news/education-20452398>

¹²⁴ Zdroj: Careers England. Dostupný z <http://www.careersengland.org.uk/>

¹²⁵ Zdroj: National Careers Service. Dostupný z <https://nationalcareersservice.direct.gov.uk/Pages/Home.aspx>

ze školy. Pomoc se týká např. mladých lidí v péči nebo s postižením, ale i ostatních, podle jejich osobní situace¹²⁶.

Projekt „Activity Allowance Pilot“ probíhal v osmi oblastech Anglie v letech 2006 až 2011. Nabízel žákům NEET (16 – 17) týdenní kapesné v hodnotě 30 GBP za to, že se zúčastní tvorby svých osobních plánů, které je reintegrují zpět do vzdělávání¹²⁷.

Národní rada pro dobrovolnické služby mladým (The National Council for Voluntary Youth Service¹²⁸) je jediný národní nezávislý orgán, který zastupuje dobrovolnické a komunitní mládežnické organizace v Anglii. Byla založena v roce 1936 a nyní čítá více než 290 národních organizací a regionálních i místních sítí, které pracují s dětmi a pro mladé lidi.

Ve Skotsku funguje od roku 2011 interaktivní webový portál **My World of Work**¹²⁹. Tato nonstop služba rozšiřuje dosah kariérových služeb, včetně velmi odlehlých oblastí. Poskytuje dynamické a interaktivní způsoby pro získávání množství kariérových informací, stejně jako dostupnost nástrojů, které pomáhají rozvíjet dovednosti pro řízení vlastní kariéry, pro informované a erudované rozhodování o volbě vzdělávání a následně povolání. Portál umožňuje více lidem, aby si pomohli sami. Nabízí širší služby, které nyní zahrnují poradenství tváří v tvář a on-line, kontaktní centrum a partnerskou spolupráci. V důsledku toho je personál schopen poskytnout širší a kvalitnější podporu těm, kteří to nejvíce potřebují.

Training Initiatives Generating Effective Results Scotland¹³⁰ poskytuje různé programy pro zvyšování kvalifikací a podporu mladých lidí na národní úrovni, a to s hlavním cílem: navrátit je zpět do vzdělávání nebo zaměstnání. Mezi iniciativy patří např. Employability fund (fond pro zaměstnatelnost), který je dostupný pro mladé lidi ve věku od 16 do 18 let a zajišťuje týdenní kapesné při odborné přípravě v různých sektorech. Další podobnou iniciativou je program Modern Apprenticeships (Moderní učňovství), které nabízí komukoliv ve věku 16 až 19 let placené zaměstnání v kombinaci s možností odborné přípravy v řemeslech, technologiích nebo managementu. Představuje způsob, jak získat dovednosti a kvalifikace, které pomohou nastartovat kariéru, aniž by účastník musel studovat na plný úvazek. Program je k dispozici pro celou řadu průmyslových odvětví.

3.7 Souhrnné poznatky z mezinárodního prostředí

3.7.1 Klíčové poznatky

- Současná problematika předčasných odchodů ze vzdělávání je spojována zejména s nezaměstnaností a ekonomickými dopady;
- Požadavky zaměstnavatelů na své zaměstnance se neustále mění a rostou;
- Nekvalifikovaní pracovníci těžko nalézají uplatnění;
- Kvalita života těchto mladých lidí klesá, kriminalita a státní náklady stoupají;
- Téma je jednou z priorit strategie Evropa 2020;

¹²⁶Zdroj: UK Government. *16-19 Bursary Fund*. Dostupný z <https://www.gov.uk/1619-bursary-fund>

¹²⁷Zdroj: European monitoring centre on change. *Tackling Early School Leaving*, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

¹²⁸Zdroj: National Council for Voluntary Youth Services. Dostupný z <http://www.ncvys.org.uk/>

¹²⁹Zdroj: My World of Work. Dostupný z <http://www.myworldofwork.co.uk/>

¹³⁰Zdroj: Training Initiatives Generating Effective Results Scotland. <http://www.tigersltd.co.uk/index.html>

- Mnohé státy Evropské unie monitorují nejen předčasné odchody ze vzdělání, ale i předčasné odchody ze škol; míry obou indikátorů se liší;
- Žáci a studenti ohrožení předčasným odchodem jsou méně motivovaní ke studiu a mají tendenci necítit se dobře ve školním prostředí;
- Vyšší riziko nedokončení vzdělání se týká zejména mužů, etnických menšin a žáků z rodin s nízkou úrovní vzdělání, socioekonomickým statutem a zázemím;
- Pro řadu států je boj proti předčasným odchodům ze vzdělávání prioritou a vynakládá na ni nemalé prostředky;
- Celoživotní dopady předčasných odchodů si žádají multiresortní přístup;
- Některé země EU řeší problematiku komplexně, jiné jednotlivými legislativními rámci;
- Většina zemí připravila a realizuje své Národní plány pro předčasné odchody;
- Řešení na státní úrovni zajišťují Národní plány preventivními, intervenčními a kompenzačními opatřeními;
- Realizací jednotlivých opatření jsou pověřovány různé subjekty na základě konkrétních postupů práce a spolupráce;
- Preventivní a intervenční opatření se zabývají mírou předčasných odchodů ze škol (dropout), zatímco kompenzační opatření řeší mladé lidi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání.

3.7.2 Faktory úspěchu v mezinárodním prostředí

Jedná se de facto o legislativní a programové kroky, které podporují preventivní, intervenční a kompenzační opatření.

Preventivní opatření

- Zajišťování kvality vzdělávání
- Inkluzivní vzdělávání
- Kariérové vzdělávání
- Systémy včasné identifikace žáků v ohrožení
- Služby studentům a rodičům v boji proti absencím
- Vztahy mezi školou, rodinou a komunitou
- Komise pro ochranu dětí a mládeže na lokální úrovni
- Celostátní databáze žáků a studentů, pomocí kterých lze pracovat s konkrétními ohroženými jedinci
- Tvorba doporučení a pokynů pro školy nebo etický kód pro práci s žáky, kteří jsou ohroženi suspendací nebo vyloučením ze škol
- Prostupnost vzdělávacího systému
- Pestrost vzdělávacích cest, tvorba programů
- Zvyšování délky povinné školní docházky
- Zlepšování výukového prostředí
- Výuka na základě nabývání kompetencí a na základě výsledků učení
- Zavádění vzdělávacích standardů
- Zajišťování kvality vzdělávání
- Zvýšení počtu mateřských škol a důraz na předškolní vzdělávání
- Rozvoj gramotnosti, včetně jazykové a matematické, s odbornými a dalšími dovednostmi

Intervenční opatření

- Služby kariérového poradenství

- Psychologická pomoc a konzultace
- Posilování služeb studentům
- Důraz na retenci ohrožených skupin ve škole nebo v praxi
- Boj proti absencím žáků ve vyučování
- Zajišťování volnočasových, mimoškolních aktivit
- Flexibilnější přístup pedagogů
- Diversifikace kurikula pro studenty ve věku nad 16 let
- Individualizace výuky a učení
- Tutorování (dohlížení, vedení) nad rámec běžných hodin výuky
- Výzvy pro vznik nevládních organizací zaměřených na pomoc mladým lidem, kteří předčasně odešli ze vzdělávání
- Využívání sociálních sítí ve výuce pro zvyšování retence žáků ohrožených předčasným odchodem

Kompenzační opatření

- Školy a programy druhé šance
- Přechodové a přípravné vzdělávací kurzy
- Večerní vzdělávací kurzy
- Zkrácené (fast track) programy pro dospělé
- Finanční dotace
- Granty, vouchery a odpouštění poplatků
- Minimální mzda při studiu
- Certifikáty klíčových kompetencí
- Podpora v hledání zaměstnání
- Propagace odborného vzdělávání
- Zatraktivňování škol, programů, výuky
- Uzavírání partnerství mezi školou a veřejnými, sociálními a soukromými partnery
- Posilování vztahů mezi školou, rodinou a komunitou
- Aktivity na lokální úrovni

4. SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

4.1 Kontext

Podle evropského ukazatele Labour Force Survey je míra předčasných odchodů ze vzdělávání České republiky již dlouhodobě mezi těmi nejnižšími, a to 5,5 % (v roce 2012). Podobně je na tom také Slovensko s 5,3 %. Důvodů této příznivé situace je hned několik. V České republice těžíme z dlouhé a silné tradice odborného vzdělávání, která sahá až do druhé poloviny 19. století¹³¹. Na vyšší sekundární úrovni s odborným zaměřením se i v současnosti vzdělává téměř 80 % všech žáků, kteří vstoupili do prvních ročníků středních škol¹³². A nejen to. Alespoň vyšší sekundární vzdělání získalo 92 % populace ve věku 25- 64 let, což Českou republiku řadí na druhé místo mezi zeměmi OECD¹³³.

Těžíme rovněž z tradičního uspořádání vzdělávacího systému, který je postavený na širokém spektru vzdělávacích cest a možností výuky, a v kterém existuje značná míra prostupnosti mezi školami, vzdělávacími programy a jednotlivými stupni. Z těchto skutečností pramení i dnešní flexibilita v možnostech návratu zpět do vzdělávání.

Ke změnám potřeb týkajících se předčasných odchodů došlo v průběhu devadesátých let dvacátého století, po přechodu země na ekonomiku trhu. Společnost se otevřela a stále více se diverzifikuje. Nikoliv již homogenní a uzavřená, v které se občané příliš nelišili a nevymezovali, je to společnost s různými názory, zvyky, tradicemi a kulturními hodnotami. Zároveň ale přibýlo znevýhodněných skupin. Při přechodu mladého člověka ze vzdělávání do zaměstnání pak hrála spolu se školou významnou roli. Místní

komunity byly dříve velmi sepnuté, o případný problém se samy postaraly, nyní jsou však v prevenci předčasných odchodů oslabeny. Značnou část odpovědnosti totiž přebírají hlavně rodiče.

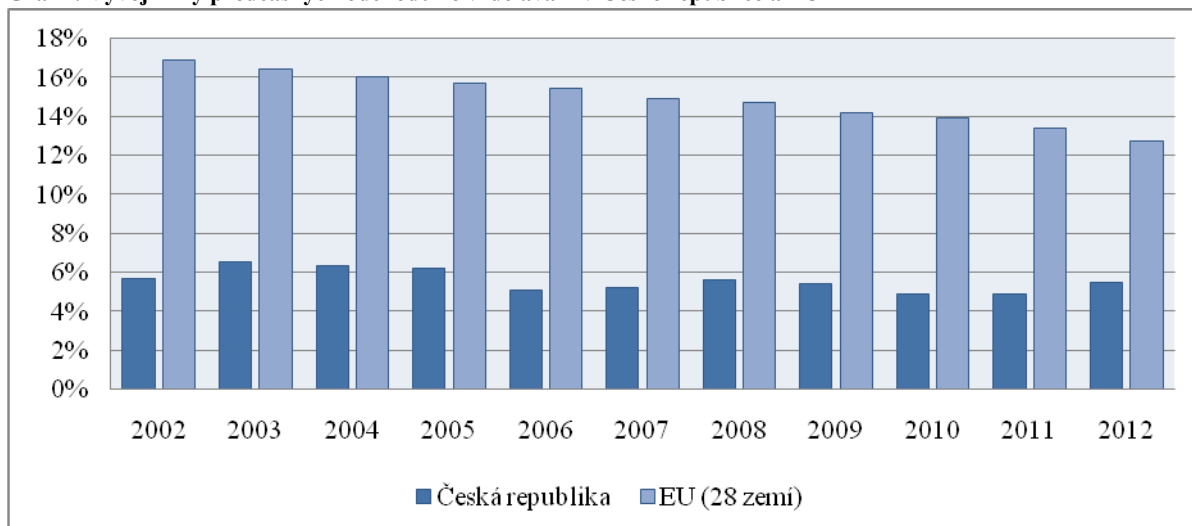
Podívejme se na vývoj situace předčasných odchodů ze vzdělávání v České republice v průběhu posledních let tak, jak ji monitoruje Eurostat. Výsledky v níže uvedeném grafu ukazují, že se míra předčasných odchodů ze vzdělávání od roku 2002 příliš nezměnila.

¹³¹ Zdroj: Refernet Česká republika. *Počáteční odborné vzdělávání v České republice*, 2005. Dostupný z http://www.refernet.cz/sites/default/files/download/pocatecni_vzdelavani_zprava.pdf

¹³² Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání. *Počty a podíly nově přijatých žáků. Vývoj vzdělanostní struktury žáků nově přijímaných do 1. ročníků SŠ a VOŠ*, 2013. Dostupný z <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-01/Pocty-a-podily-nove-prijatych-zaku/1>

¹³³ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Education at a glance 2013*, s. 36. Dostupný z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/publikace-education-at-a-glance>

Graf 2: Vývoj míry předčasných odchodů ze vzdělávání v České republice a EU¹³⁴

Problém předčasných odchodů ze vzdělávání se dostává do popředí i v rámci připravované strategie vzdělávání. Do podzimu roku 2013 probíhala pod vedením Ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže půlroční veřejná diskuze¹³⁵ k přípravě Strategie rozvoje vzdělávání v České republice do roku 2020. Souběžně pořádala společnost EDUin kampaň nazvanou Česko mluví o vzdělávání¹³⁶. Výstupy obou aktivit byly vyhodnoceny a k předpokládanému zveřejnění strategie České republiky pro vzdělávání má dojít v listopadu 2013.

Pokud se Česká republika bude chtít vyvarovat vysoké míry předčasných odchodů ze vzdělávání v zahraničí, nemůže se spoléhat již jen na tradice. Na tradičním postavení vzdělávání u nás je třeba navazovat novými aktuálními opatřeními, která čerpají ze současných souvisejících studií z domácího prostředí, a také nalézat poučení ze zkušeností a dobrých příkladů praxí v zahraničí.

4.2 Legislativa

Školní docházka v České republice je povinná podle *školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*, § 36 Plnění povinnosti školní docházky po dobu devíti školních let, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.

O vyloučení žáka či ukončení vzdělání na střední škole rozhoduje § 68 odst. 2 školského zákona, který možnost vyloučení či ukončení vzdělání vymezuje absencí po dobu nejméně 5 vyučovacích dnů.

Vyloučení žáka ze školy se týká § 31, odst. 4 *školského zákona*, kde stojí, že o vyloučení rozhoduje ředitel školy do dvou měsíců, kdy se o provinění dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák provinění dopustil.

Legislativní zázemí **nové maturitní zkoušky** tvoří *školský zákon* z roku 2004, který ji kodifikoval, a dále vyhláška, která blíže specifikuje ustanovení zákona, a to Vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších

¹³⁴ Zdroj: Eurostat. *Early leavers from education and training*. Dostupný

z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc410>

¹³⁵ Zdroj: Vzdělávání 2020. Dostupný z <http://www.vzdelavani2020.cz/>

¹³⁶ Zdroj: Česko mluví o vzdělávání. Dostupný z <http://ceskomluvi.cz/>

podmínkách ukončení vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou ve znění vyhlášky č. 90/2010 Sb., č. 274/2010, č. 54/2011 Sb. a 273/2011 Sb. a č. 371/2012 Sb.

Maturitní zkoušku lze podle § 81, odst. 5 *školského zákona* vykonat nejpozději do pěti let od úspěšného ukončení posledního ročníku vzdělávání na střední škole.

Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních doplňuje školský zákon o pojem **školské poradenské zařízení a školní poradenské pracoviště** a o tři klíčové poradenské pozice na školách.

Vyhláška č. 72 byla posléze doplněna **vyhláškou č. 116 ze dne 15. dubna 2011**, a to zejména z hlediska informací, na které má žák ve škole právo před poskytnutím služeb, lhůty pro poskytnutí poradenské služby a jakou dokumentaci mají konkrétně školská poradenská zařízení vést.

Národní soustava kvalifikací (NSK) je legislativně zakotvena zákonem č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

Vzdělávání cizinců se věnuje § 20 *školského zákona*. Zákon dělí cizince na občany Evropské unie a jejich rodinné příslušníky a na občany tzv. třetích zemí. Občané Evropské unie mají přístup ke vzdělávání a školským službám podle školského zákona za stejných podmínek jako občané ČR. Občané tzv. třetích zemí mají přístup k základnímu vzdělávání a školským službám, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, pokud pobývají na území České republiky (a to i neoprávněně). Ke střednímu a vyššímu vzdělání mají přístup pouze za podmínek oprávněnosti pobytu na našem území.

Koncepce integrace cizinců na území ČR byla přijata *usnesením vlády ČR ze dne 11. prosince 2000 č. 1266*, aktualizována *usnesením vlády ČR ze dne 8. února 2006 č. 126* a od roku 2008 koordinována Ministerstvem vnitra ČR. Úkoly pro realizaci integrační politiky v roce 2013 přináší *Usnesení vlády ČR ze dne 16. 1. 2013 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013*, a to v multirezortní spolupráci včetně dalších účastníků, jako jsou Akademie věd ČR, primátoři nebo představitelé nestátních neziskových organizací.

O žácích se zdravotním postižením pojednává § 16, *zákona č. 561/2004 Sb.* (školský zákon). Považuje za ně žáky s mentálním, tělesným, zrakovým a sluchovým postižením, s vadami řeči, se souběžným postižením více vadami, autismem a vývojovými poruchami učení nebo chování. Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením řeší § 42 *školského zákona*.

Úvazky učitelů a ostatních pedagogických pracovníků ve školství (tedy i výchovných poradců) jsou dle § 23 odst. 1 *zákona č. 563/2004 Sb.* povinností ředitele školy. Ředitel školy při tom vychází z rozsahu činností stanovených pro jednotlivé pedagogické pracovníky, který udává zvláštní předpis, tedy nařízení vlády č. 75/2005 Sb.

Informace a důvěrná data o žácích a jejich rodičích, která se poradenští pracovníci školy dozvědí v souvislosti s výkonem své poradenské činnosti, jsou ochraňovány v souladu se zákonem č. 101/2000Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Způsob uplatňování pravidel pro ochranu informací a důvěrných dat v dokumentaci poradenských pracovníků školy vyplývajících z uvedeného zákona je konkretizován ve školním programu pedagogicko-psychologického poradenství. Práce s informacemi a daty o žácích se řídí také vyhláškou č. 116 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

4.3 Strukturální faktory

Vzdělávací systém v České republice je dobře prostupný a pestrý. Existuje řada možností směřování žáků po rozličných vzdělávacích cestách. Výhodou je rovnoprávné postavení všeobecné i odborné vzdělávací dráhy zakončené maturitní zkouškou z hlediska přístupu do terciárního vzdělávání.

Ohledně ukončení prvního stupně základních škol mohou žáci pokračovat ve studiu na osmiletém gymnáziu, jestliže úspěšně složí přijímací zkoušky, nebo na konzervatoři. Úspěšný absolvent sedmé třídy může obdobně nastoupit po složení přijímacích zkoušek ke studiu na šestileté gymnázium nebo na konzervatoř.

Středoškolský systém (upper secondary level) nabízí 1-4leté buď všeobecné, nebo odborné studium, které obsahuje tři hlavní typy vzdělání. Prvním je střední vzdělání bez výučního listu nebo maturitní zkoušky, pouze s dokladem o složení závěrečné zkoušky, druhým pak střední vzdělání s výučním listem a třetím typem je střední vzdělání s maturitní zkouškou. Většina středních odborných škol vyučuje jak obory ukončené výučním listem, tak obory s maturitou.

Většina žáků, kteří opustí svůj obor, nachází **jiné cesty** k dosažení středoškolského vzdělání. Přestupují na **jinou školu či jiný obor** – ať už vhodnějšího zaměření nebo jednoduššího ražení. V tom jim pomáhají zejména kratší a prakticky zaměřené vzdělávací programy, které jsou zakončeny pouze dokladem o složení závěrečné zkoušky, a dále programy, jejichž ukončením získají výuční list a rovněž kladou nižší nároky na všeobecnou a odbornou přípravu žáků. Absolvování odborného vzdělání s výučním listem neumožňuje sice přímé pokračování ve studiu na terciární úrovni, žáci ale mohou pokračovat nástavbovým studiem, které je rovněž zakončeno maturitní zkouškou. Tato cesta je poměrně široce využívána (asi třetina vyučených vstupuje do tohoto typu vzdělávání) a vzdělávání v učebních oborech tak není uzavřenou vzdělávací cestou.

V přestupu na jinou školu napomáhá dropoutům **demografický vývoj**, kdy od roku 2006 dochází k poklesu počtů žáků vstupujících do 1. ročníků středních škol, vzdělávací nabídka škol je velmi dobrá a **usnadňuje mobilitu žáků** v rámci odborného vzdělávání. Přestup do jiné střední školy i změna oboru vzdělání je relativně snadná. Většina škol vyučuje současně učební i maturitní obory vzdělání, a je tak zpravidla výhodné uskutečnit přestup v rámci školy.

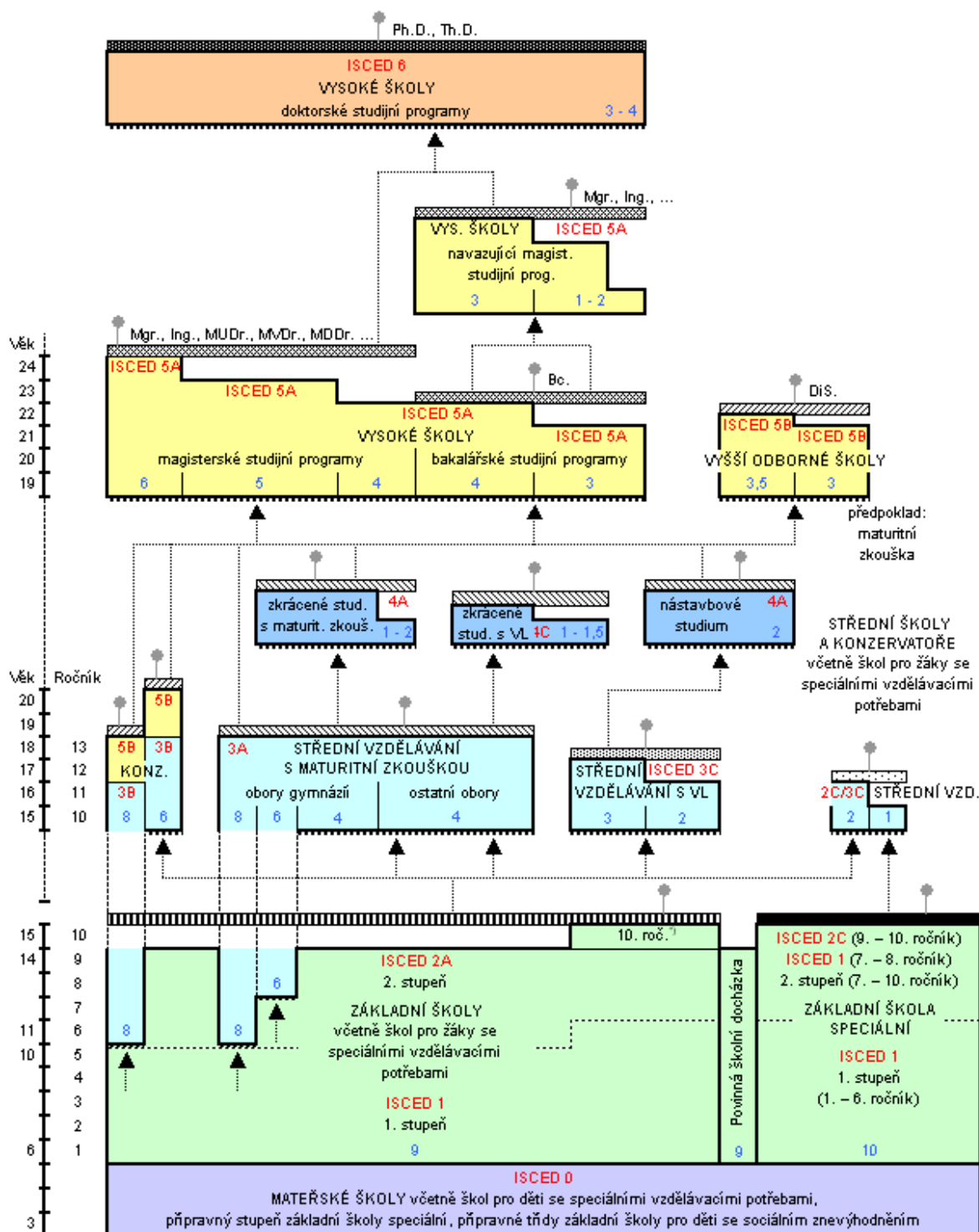
Ne každá země se podobným systémem může pochlubit, viz např. Španělsko, kde sledujeme špatnou flexibilitu v pohybu mezi stupni, rigidní požadavky na dosažení kvalifikace¹³⁷ a kde tvorba nových vzdělávacích programů odborného vzdělávání, rozšiřování přístupu teprve probíhá.

V neposlední řadě se mohou žáci hlásit v relativně široké síti **akreditovaných soukromých** základních a středních škol specializujících se v různých směrech. Výhodou je mnohdy snazší přijímací řízení a do jisté míry individuálnější přístup k žákům. Některé další školy rozšiřující vzdělávací nabídku jsou řazeny mezi tzv. alternativní. Jsou jimi např. škola Montessori nebo

¹³⁷Zdroj: The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Spain* February 2013.

Waldorfská škola s jedenácti základními a čtyřmi středními školami v České republice. Tyto školy používají jiné osnovy a odlišné vzdělávací metody, jako je např. projektové vzdělávání.

Obrázek 2: Schéma vzdělávací soustavy v České republice¹³⁸

¹³⁸ Zdroj: Český statistický úřad. *Schéma vzdělávacího systému České republiky ve školním/akademickém roce 2008/2009*. Dostupný z http://notes3.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/krajkapitola/101011-09-za_rok_2008-11

Ve středním odborném vzdělání hraje významnou roli v motivaci studentů **odborná praxe**. Podle výsledků dotazování pracovníků středních škol¹³⁹ účast žáků v odborné praxi ovlivňuje pozitivně jejich setrvání v odborném vzdělávání. **Finanční motivaci** představují stipendijní programy, které nabízejí žákům partnerských škol některé firmy, a to především v oborech, kde je vysoká poptávka po zaměstnancích. Pokud se žák smluvně zaváže po absolvování studia nastoupit do firmy a působit v ní po stanovenou minimální dobu, získá v průběhu studia finanční příspěvky, příp. další benefity (např. příspěvek na dopravu, ubytování, pomůcky) a zároveň pracovní perspektivu místa odpovídajícího kvalifikaci.

Významným krokem při snižování míry předčasných odchodů ze vzdělávání bylo zavedení **Národní soustavy kvalifikací (NSK)**. Prostřednictvím kvalifikačních a hodnoticích standardů jsou v NSK popsány nejenom úplné profesní kvalifikace, které člověk obvykle získá ve škole (např. výuční list), ale také profesní kvalifikace, které jsou částí určitého povolání (např. vazba a aranžování květin, příprava studené kuchyně nebo výroba zmrzliny). Díky existenci standardů je možné nechat se na příslušných místech přezkoušet, ukázat své dovednosti a zkušenosti získané v kontextech každodenního života v rodině, v práci, ve volném čase nebo na veřejnosti, a získat certifikát o svém vzdělání. Do poloviny května roku 2013 bylo registrováno téměř 70 tisíc zkoušek, reprezentujících 450 různých kvalifikací¹⁴⁰. V době přípravy této studie se ve zmíněné databázi nacházelo celkem 496 kvalifikací.

Za nedostatek v oblasti prevence předčasných odchodů ze vzdělávání lze považovat absenci politického rámce (viz kapitola Legislativa), který by obsahoval pojem předčasné odchody nebo se jimi exkluzivně zabýval. Zmíněné **vládní vyhlášky se problémem zabývají pouze nepřímo a neobsahují specifické nařízení či pokyny, které by školským poradenským zařízením poskytovaly komplexnější informace, kdy a jak lze s problematikou předčasných odchodů nakládat**. Metody a postupy prevence, intervence a kompenzace jsou v současné době plně v kompetenci školy. Liší se proto svou intenzitou, kvalitou a v důsledku toho i svými výsledky.

Jistým doplňujícím nedostatkem výše zmíněné situace je, že školní poradenská pracoviště dosud nebyla etablována na všech školách a zároveň **nejsou určeny specializované instituce**, které by měly mandát se problematikou komplexně zabývat.

Zákon o ochraně osobních dat o žácích z roku 2000 v současné době znemožňuje shromažďování a zveřejňování osobních údajů žáka bez jeho souhlasu. V praxi to znamená, že jakmile žák definitivně opustí školu, ta už nemá možnost poskytnout jeho osobní údaje dalším institucím či poradenským subjektům, které by mohly zasáhnout. Zákon praví, že zveřejnění osobních údajů by bylo oprávněné v případě existence příslušného ustanovení zvláštním právním předpisem. K tematice dropoutů **však žádný takový zvláštní právní předpis** dosud nebyl připraven.

Českému školství lze v otázkách předčasných odchodů vytýkat také **případy vysoké selektivity**¹⁴¹, kdy jsou děti již od úrovně předškolního vzdělání umisťovány do různých vzdělávacích proudů. Proti segregaci školského systému se staví a **podpoře inkluzivního vzdělávání** se věnuje řada subjektů a projektů. Kromě NAPIV to jsou třeba Centra podpory inkluzivního vzdělávání, která vznikla

¹³⁹ Zdroj: Trhliková, J. *Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí*, 2012. Dostupný z <http://www.nuv.cz/predcasne-odchody-ze-vzdelavani-na-strednich-skolach>

¹⁴⁰ Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání. *NSK2: již více než 70 tisíc lidí dokládá svou odbornost osvědčením o zkoušce z profesní kvalifikace*, 2013. Dostupný z <http://www.nuv.cz/nsk2/nsk2-jiz-vice-nez-70-tisic-lidi-doklada-svou-odbornost>

¹⁴¹ Zdroj: Zprac. kol.: pod vedením Z. Somra. *Strategie celoživotního učení ČR*, 2006, s. 53. Dostupný z <http://www.nuov.cz/koncept/publikace-2>

z projektu financovaným MŠMT a ESF¹⁴². Z výzkumu, který si nechala udělat společnost EDUin v červnu 2013 však vyplývá, že osmdesát procent oslovených tento selekční systém nadále podporuje¹⁴³.

Mezery v systému lze rovněž vysledovat v relativně nevyrovnaném propojení vyhlášek s praxí ve školách, které by v optimální podobě v praxi umožnilo, aby se školní poradenská pracoviště v čele s výchovným/kariérovým poradcem mohla poradenství věnovat tak, jak jim jednotlivé vyhlášky stanovují. Ředitelé škol určují podle nařízení vlády (viz sekce Legislativa) míru základního pedagogického úvazku, který může být škola od školy variabilní. Výchovní poradci jsou většinou učitelé se sníženým úvazkem podle počtu studentů, které mají na starosti. Např. základní úvazek učitele a výchovného poradce na ZŠ s počtem žáků do 250 činí 22 hodin týdně, z toho **poradenské činnosti připadají pouze 2 hodiny**. Každá hodina navíc by byla tzv. přespočetná, pedagogický pracovník může zaznamenat nejvýše 6 přespočetných hodin (a z toho jen 4 hodiny týdně mohou být nařízeny ředitelem)¹⁴⁴. **Lze se proto domnívat, že časové možnosti výchovných poradců na školách nejsou pro naplňování nařízení dostatečné.**

Školních poradenských pracovišť (ŠPP) je v České republice jen velice málo. V roce 2012 bylo zapojeno pouze 175 škol. Výchovní poradci na těchto školách mohou do jisté míry delegovat činnosti výchovného charakteru metodikům prevence nebo školnímu psychologovi a věnovat se ryze kariérovému poradenství a vzdělávání tak, jak o tom hovoří vyhláška. I zde však poradci naráží na nedostatek času a na školách bez ŠPP je situace o to horší.

Záměr *Národní zprávy ČR o naplňování priorit Strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („ET2020“)* z roku 2011¹⁴⁵ říká, že v oblasti předčasných odchodů ze vzdělávání se ministerstvo nebude zaměřovat na nějaká konkrétní opatření, situaci míní průběžně sledovat, ale zasáhne až v momentě, kdy se zhorší. Bude však systém schopen při absenci plánu zasáhnout?

4.4 Faktory sociální, ekonomické a demografické

Kromě strukturálních faktorů (viz kapitola Strukturální faktory), které mohou vést k úspěchu či neúspěchu žáků v dokončování povinné školní docházky a středoškolského studia, působí na žáky také **socioekonomické a kulturní faktory prostředí**, v němž vyrůstají. Předčasné odchody postihují zejména žáky, kteří pocházejí ze **socio-kulturně znevýhodněného prostředí**. Obzvláště ohroženi jsou etnické menšiny, např. **Romové žijící ve vyloučených lokalitách**. Zpravodajský server Romea.cz, jenž přináší informace o dění ze světa Romů, uvádí, že i po absolvování běžné základní školy čeká romské děti žijící ve vyloučených lokalitách většinou jiná dráha než většinu jejich vrstevníků z majoritní společnosti¹⁴⁶. Čerpá ze studie *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit*, kterou provedla společnost GAC pro Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v roce 2006¹⁴⁷. Vyloučené romské lokality se podle této studie vyznačují nízkou kvalitou bydlení a ztíženým přístupem na trh práce pro své obyvatele, kteří jsou ze stran zaměstnavatelů vysoce diskriminováni.

¹⁴² Zdroj: Centra podpory inkluzivního vzdělávání. Dostupný z <http://www.cpiv.cz/>

¹⁴³ Zdroj: Literární noviny. *Poučení ze tří ministrů školství*, 2013. Dostupný z <http://www.literarky.cz/politika/domaci/15760-poueni-ze-ti-ministr-kolstvi>

¹⁴⁴ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Právní výklad k § 23 zákona o ped. prac. a § 8 zákona o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových organizacích a orgánech, ve znění zákona č. 563/2004 Sb.* Dostupné z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/pravni-vyklad-k-23-zakona-o-ped-prac-a-8-zakona-o-platu-a-odmene-za-pracovni-pohotovost-v-rozpoctovych-organizacich-a-organech-ve-zneni-zakona-c-563-2004-sb-1>

¹⁴⁵ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní zpráva ČR o naplňování priorit Strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („ET2020“)*, 2011. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/natreport11cz_cs.pdf

¹⁴⁶ Zdroj: Romea.cz. *Mnoho romských dětí z ghett vystuduje pouze základní školu*, 2010. Dostupný z <http://www.romea.cz/cz/zpravy/mnoho-romskych-deti-z-ghett-vystuduje-pouze-zakladni-skolu>

¹⁴⁷ Zdroj: Gabal, I. a Višek, P. s týmem spolupracovníků. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*, Praha Květen 2010, s. 11. Dostupný z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

Výsledkem je materiální chudoba, psychické důsledky a závislosti na sociálních dávkách, které z problematiky činí začarovaný kruh. Podle autorů studie vyrůstá v těchto lokalitách již téměř jedna celá generace dětí a mládeže, která ve svém okolí během dosavadního života nepoznala význam pracovního vztahu a pro kterou nezaměstnanost představuje běžný standard. Zásluhou zhoršeného uplatnění na trhu práce existuje také nízká motivace ke vzdělávání. Romské děti ze sociálně vyloučených lokalit nejsou na školní docházku připravené, český jazyk ovládají nedostatečně, což se projevuje v častých absencích, neúspěchu ve studiu, přecházení do speciálních škol a v důsledku toho také v předčasných odchodech z nich.

Studie GAC uvádí, že podíl romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit, které opouštějí vzdělávání před ukončením devátého ročníku, je **téměř 39 %**. Předčasný odchod ze základního vzdělávání je tak u romských dětí přibližně osmkrát častější než činí celostátní průměr. **Nejčastějším důvodem** pro předčasný odchod romských studentů ze střední školy je uváděno sociální okolí (vliv nestudujících vrstevníků, povinnosti v domácnosti, těhotenství, špatná adaptace v novém prostředí) a dále absence (v průběhu studia či v případě, že dítě nenastoupí) a ekonomické důvody (potíže s financováním nákladů na studium, potřeba finančního zajištění). Špatný prospěch není podle středních škol primárním důvodem odchodu romských studentů. Sociolog Ivan Gabal míní, že „vysoké procento dětí bude bez kvalifikace a s neukončeným vzděláním zřejmě kopírovat životní osud svých rodičů¹⁴⁸.“

Problémové rodinné (sociokulturní) zázemí, které riziko předčasných odchodů, zdá se, předurčuje, se netýká jen romských dětí, ale i těch, které vyrůstají v internátech, ve výchovných ústavech, dětských domovech a také dětí, které studují ve zvláštních školách. V sociální pasti se však mohou ocitnout i děti a mladí lidé z dysfunkčních rodin, rodin s nízkým vzděláním, s minulostí násilí, s nízkým příjmem nebo rodin, které se ocitly ve velké finanční tísní¹⁴⁹. Vliv ekonomických faktorů, jako je vysoká zadluženost, ztráta zaměstnání nebo osobní bankrot může vést ke zhoršenému klimatu uvnitř rodiny a stresu, který se může negativně promítnout do chování a výsledků žáků.

V sociokulturně znevýhodněném prostředí se dále nacházejí **imigranti a jejich rodiny**. Rozlišovat lze mezi imigranty, kteří na území České republiky pobývají oprávněně, a těmi, kteří zde žijí neoprávněně. Podle tohoto rozdělení lze určit úroveň znevýhodnění a míru rizika pro předčasný odchod ze vzdělávání.

Právo na základní vzdělání zaručuje všem dětem Úmluva o právech dítěte a zároveň i školský zákon, a to platí i v případě neoprávněného pobytu cizích státních příslušníků tzv. třetích zemí (viz sekce Legislativa). Toto právo se však nevztahuje na přístup k středoškolskému či vyššímu stupni vzdělávání pro občany, kteří zde pobývají neoprávněně. Odhaduje se, že v České republice žije cizinců bez povolení v řádech desítek tisíc. Této skupině obyvatel se tedy žádná vládní opatření nevěnují a je v našich podmínkách výrazně znevýhodněna.

Znevýhodnění jsou podle politiky integrace cizinců Ministerstva vnitra ČR imigranti a jejich rodiny z třetích zemí, kteří zde pobývají oprávněně. Studie ministerstva vnitra uvádí, že tuto skupinu imigrantů dlouhodobě tvoří zejména občané Ukrajiny (115 153 osob), Vietnamu (57 762) a Ruské federace (33 354). Následují občané USA (6 893), Moldavska (6 764), Číny (5 614) a Mongolska (5

¹⁴⁸Zdroj: Deník.cz. *Romské děti častěji končí ve vzdělávání dřív*, 2010. Dostupný z http://www.denik.cz/z_domova/romske-deti-casteji-konci-ve-vzdelavani-driv.html

¹⁴⁹Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání. *Motivace a podpora žáků v setrvání ve vzdělávání. Jaké skupiny žáků jsou ohroženy předčasným odchodem ze vzdělávání na středních školách? Lze jejich odchodu nějak účinně zabránit?*, 2013. Dostupný z <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-07/Motivace-a-podpora-zaku-v-setrvani-ve-vzdelavani/46>

338). Celkem se jedná o 279 961 imigrantů. Uvádí také, že početně výrazněji zastoupeni (necelých 10 %) jsou cizinci, jejichž pobyt v ČR je spojen se studiem a vzděláváním. Mezi skupinu imigrantů s povoleným pobytem, kteří výrazný problém nemají anebo se na ně nevztahují politická opatření, jsou občané Slovenské republiky a další občané EU, jejichž celkový podíl z celkového počtu 438 870 cizinců v roce 2012 činil 36,2 % (158 909 osob)¹⁵⁰.

Ztížené podmínky pro začlenění a studium mají však do jisté míry všechny výše zmíněné skupiny, včetně těch, které na českém území pobývají oprávněně. Mezi hlavní důvody potíží patří zejména neznalost českého jazyka, jiné kulturní zvyklosti a špatné začleňování do kolektivu a podle věku také úroveň již dosažených znalostí a dovedností dle norem země, z níž cizinec pochází. Je zřejmé, že díky těmto faktorům je většina skupin imigrantů obzvláště náchylná ke studijnímu neúspěchu, předčasným odchodům a musí jim být proto věnována příslušná péče.

Celkový počet, podíl mladých imigrantů, kteří předčasně odešli ze vzdělávání nebo jsou předčasným odchodem ohroženi, není zcela lehké určit. Český statistický úřad (ČSÚ) uvádí, že ve školním roce 2011/2012 činila míra cizinců v mateřských školách 1,4 % všech žáků, 1,8 % cizinců studovalo na základních školách a stejný podíl zaujímal cizinci i na středních školách. Jednalo se celkem o 27 881 žáků a studentů. Z toho bylo celkem 7 430 občanů EU (26,6 %) a z nich převážná většina ze Slovenska (5 478 - 73,7 %)¹⁵¹. S jistotou lze tedy hovořit pouze o případných **opatřeních pro zamezování předčasných odchodů ohrožené skupiny imigrantů ze škol**, které by se týkalo celkem 20 451 žáků a studentů na základních a středních školách¹⁵². Toto číslo lze navýšit o zmíněných 7430 občanů EU, kterých se však riziko týká menší měrou.

Statistika Eurostatu uvádí, že **podíl imigrantů, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, činil České republice v roce 2009 průměrně 15 %**¹⁵³. Díky malému vzorku byl však tento údaj považován za nevěrohodný. Šetření Eurostatu do značné míry opravdu podhodnotilo zastoupení imigrantů ve výběrovém vzorku. V roce 2009 mělo z více než 36 000 respondentů „pouze“ 354 dotazovaných (méně než jedno %) jiné než české občanství. Nejvíce byli zastoupeni občané Slovenska (126 respondentů), Ukrajiny (67), Vietnamu (33), Polska (22), Ruska (20) a Německa (13)¹⁵⁴.

Koncepce integrace cizinců na území ČR¹⁵⁵ a příslušné úkoly pro realizaci integrační politiky Ministerstva vnitra ČR (MV) v roce 2013 se, jak již bylo řečeno, týká státních příslušníků třetích zemí (celkem 279 961 osob). Tato koncepce přinesla následující čtyři priority a řadu opatření, která s nimi souvisí. Jedná se o znalost českého jazyka, ekonomickou soběstačnost cizince, orientaci cizince ve společnosti a vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti, a to na úrovni krajů a obcí. Od roku 2009 proto vznikají regionální Centra na podporu integrace cizinců z třetích zemí. Tato centra, která jsou provozována na bázi projektů, zajišťují odborná poradenství pro cizince, pořádají kurzy a připravují další preventivní činnosti, včetně stálého monitorování situace. Integrační opatření na místní úrovni provozuje MV také prostřednictvím emergentních projektů, které samo dotuje k řešení kritických situací. Opatření dále zahrnují např. aktivity v rámci terénní sociální práce, sociálně právního poradenství, pořádání formálních i neformálních společných aktivit, podporu

¹⁵⁰ Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. *Usnesení vlády ČR ze dne 16.1.2013 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013*. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

¹⁵¹ Zdroj: Český statistický úřad. *Cizinci v ČR 2012*. Dostupný z http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/kapitola/1414-12-r_2012-0900

¹⁵² Z údajů není patrné, kolik cizinců má pouze přechodným pobytem anebo v ČR pobývá nelegálně

¹⁵³ Zdroj: Eurostat. *Early leavers from education and training*. Dostupný z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc410>

¹⁵⁴ Údaje pochází z frekvenčních tabulek z dat VŠPS poskytnutých Českým statistickým úřadem.

¹⁵⁵ Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. *Usnesení vlády ČR ze dne 16.1.2013 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013*. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

projektů a podporu výzkumu postavení cizinců v ČR a vzdělávání pedagogického personálu pro výuku dětí-cizinců i práci s nimi. Koncepce rovněž obsahuje záměr etablovat preventivní opatření formou projektu předodjezdových informací (na zahraničních zastupitelstvích), úvodních adaptačně integračních kurzů (povinné pro všechny nově přichozí cizince) a instruktážního filmu a letáku „jak na to“.

Na školách je podle zmíněné Koncepce pro rok 2013 znalost českého jazyka „podmínkou úspěšného absolvování školní docházky dětí-cizinců ze třetích zemí i získání dalšího vzdělání, zaměstnání a kariérního růstu.“ V rámci dotací tak cílí podpořit zvládnutí školní docházky službami pedagogických asistentů, posílením komunikace školy s rodiči žáků, mimoškolními integračními aktivitami apod.

Výuku a přezkoušení cizinců z českého jazyka pro cizince jako jednu z podmínek pro udělení trvalého pobytu a také získání občanství ČR, zajišťuje MV ve spolupráci s MŠMT. Metodika pro cizince i učitele a zkoušející, je k dispozici na www.cestina-pro-cizince.cz. Další metodickou podporu nabízí učitelům i ředitelům škol informační portál www.inkluzivniskola.cz, který vznikl z dotačního programu MŠMT na integraci cizinců¹⁵⁶. Pro integraci azylantů jsou určena specifická opatření **Státního integračního programu**¹⁵⁷.

Příčinami předčasných odchodů ze středního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí se v roce 2007 zabýval projekt PROPOS. Podobně jako studií GAC bylo i v tomto projektu zjištěno, že vysoká subjektivně vnímaná náročnost studia je spojována s nízkou mírou odchodů a naopak. **Kterí žáci uvažují o předčasném odchodu?** Obecně řečeno jsou žáci uvažující o předčasném odchodu starší, častěji pocházejí z neúplné rodiny, méně se učí, jejich blízkým na jejich vzdělání tolik nezáleží a žákům s učením méně pomáhají, a jsou (již méně významně) méně spokojeni se svým studiem. **Proč žáci o předčasném odchodu uvažovali?** Mezi hlavními uvedenými důvody byly špatné známky (25 % u žáků denního studia), finanční potíže (22 %), dlouhodobé nemoci (20 %), vztahy s učiteli (19 %) a neporozumění učivu (19 %). U žáků dálkového studia to bylo hlavně kvůli nedostatku času (72 %)¹⁵⁸.

U žáků středních škol ze sociokulturně znevýhodněného prostředí lze důvody k předčasnému odchodu dělit na dobrovolné (na vlastní žádost), jako např. odchod za něčím nebo útek před něčím, a nedobrovolné (vyloučení nebo další objektivní důvody). Mezi **dobrovolné odchody** patří nástup do zaměstnání, zamilovanost nebo touha založit rodinu, těhotenství či péče o dítě, svatba a rozvod, stěhování, přestup na jinou školu nebo obor, zátěžové situace (písemky a zkoušky), nekompatibilita oboru se zájmy, třídní kolektiv, šikana, animozita vůči vyučujícímu a krize v rodině. **Nedobrovolný odchod** je často vyústěním kázeňských přestupků, jako je absence žáků z docházky, užívání drog, agrese a šikana, neprospěch včetně chybějících předpokladů pro studium, poruchy v učení a nízká motivace a nezájem o vzdělání¹⁵⁹.

Poměrně novou skupinou ohroženou předčasnými odchody jsou **neúspěšní maturanti**. Jedná se o skupinu žáků, u kterých předčasný odchod mohou ovlivňovat různé další faktory. V tomto případě

¹⁵⁶ Zdroj: Inkluzivní škola. Dostupný z <http://www.inkluzivniskola.cz/>

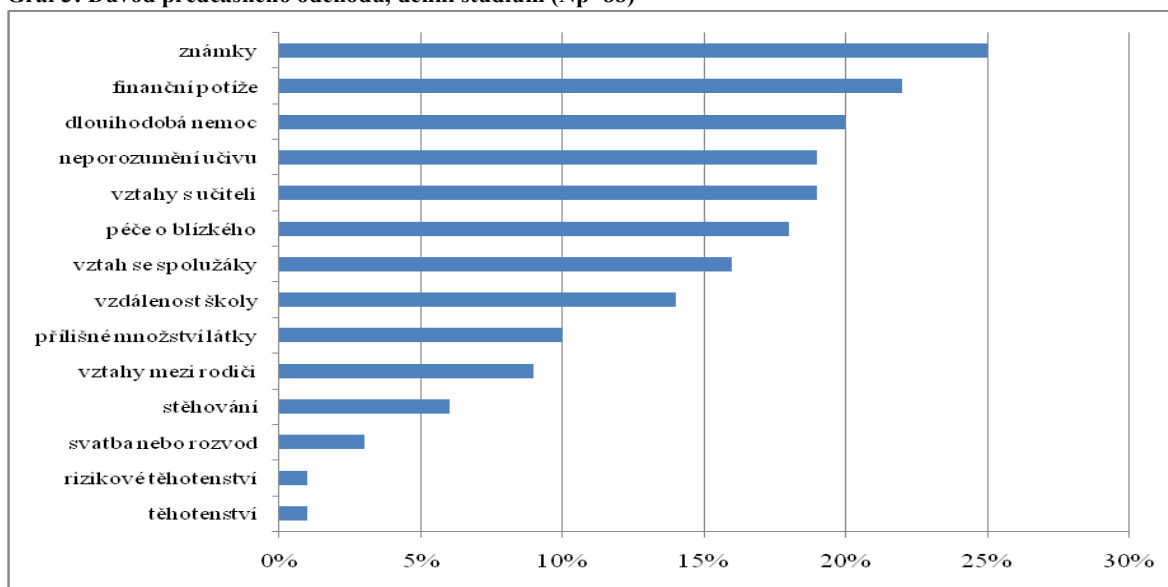
¹⁵⁷ Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. *Integrace azylantů*. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=35703&docType=&chnum=2>

¹⁵⁸ Zdroj: Vacek, J., Pacnerová, H., & Menclová, M. *Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, průzkum pro projekt PROPOS*, 2008. Praha: Centrum adiktologie a IPPP. Dostupný z http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf

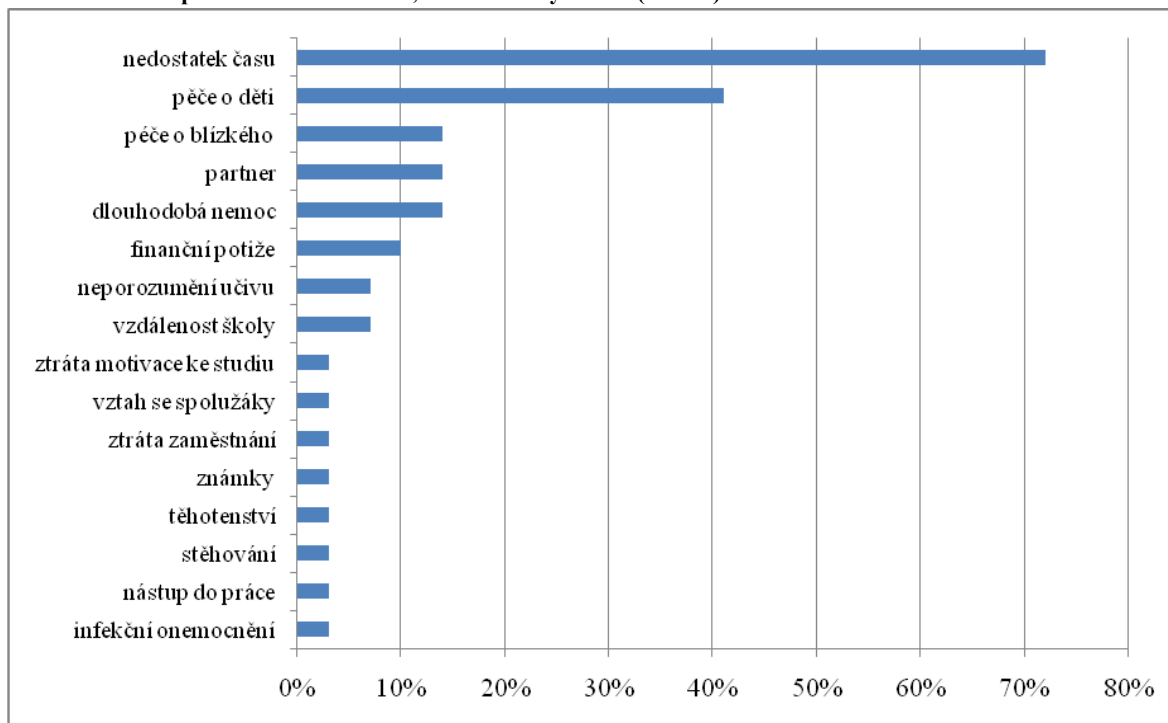
¹⁵⁹ Zdroj: Vacek, J., Pacnerová, H., & Menclová, M. *Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, průzkum pro projekt PROPOS*, 2008. Praha: Centrum adiktologie a IPPP. Dostupný z http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf

je příčinou zejména zavedení nové státní maturitní zkoušky od akademického roku 2010/2011¹⁶⁰. K opravné maturitní zkoušce z českého jazyka se na podzim 2013 přihlásilo 11 567 studentů. Ke zkoušce jich však nakonec dorazilo jen 9 560 a čtvrtina z nich u zkoušky propadla. Ke zkoušce z druhého povinného předmětu, kterým je buď matematika, nebo cizí jazyk, se přihlásilo 17 500 studentů a nakonec ji vykonalo **15 167 maturantů**. Neuspělo z nich celkem **43 % studentů**¹⁶¹.

Graf 3: Důvod předčasného odchodu, denní studium (Np=88)¹⁵⁸

Graf 4: Důvod k předčasnému odchodu, ostatní formy studia (Nd=29)¹⁵⁸

¹⁶⁰ Zdroj: Metodický portál RVP. *Nová maturita*. Dostupný z http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/N/Nov%C3%A1_maturita

¹⁶¹ Zdroj: iDnes.cz. *Čtvrtina maturantů propadla z češtiny, z matematiky více než polovina*, 2013. Dostupný z http://zpravy.idnes.cz/vysledky-podzimmich-maturit-dih-/domaci.aspx?c=A131001_161405_domaci_zt

Jiné faktory mohou ovlivňovat také **žáky se zdravotním postižením**. Tito žáci se vzdělávají podle školních vzdělávacích programů (ŠVP) vytvořených na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) nebo jeho přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP). Dle koncepce autorů RVP by v ŠVP měla být zohledněna vzdělávací specifika těchto žáků korespondující s jejich reálnými schopnostmi, možnostmi, potřebami a zájmy¹⁶².

Základní vstupní pozici a podmínky pro studium však mají tito žáci stále poněkud ztíženou. Získávání sociálních dovedností je pro žáky se zdravotním postižením mnohdy obtížnější a riziko izolovanosti větší než u jejich vrstevníků, uvádí studie *Volba střední školy a spokojenost žáků se zdravotním postižením se studiem*. Autorka tohoto šetření poznamenává, že „problémy ukazují na **potřebu individuální poradenské péče** pro žáky se zdravotním postižením při výběru střední školy a oboru tak, aby tento výběr respektoval jejich omezení, ale zároveň v co nejširší míře využíval jejich možnosti“¹⁶³.

Podle *Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy za rok 2011* bylo na základních školách přes 70 tisíc žáků s postižením, z toho 54,5 % bylo integrováno do běžných škol a 45,5 % studovalo ve speciálních školách. Na středních školách studovalo téměř 20 tisíc žáků s postižením. Míra integrace byla nižší, pouze 38,1 % žáků bylo integrováno v běžných školách, zatímco 61,9 % jich studovalo ve speciálních třídách¹⁶⁴. Umisťování žáků se zdravotním postižením nebo ze znevýhodněných lokalit do speciálních tříd přitom způsobuje vyšší rizikovitost předčasných odchodů ze vzdělávání.

4.5 Faktory na úrovni školy

Kromě strukturálních faktorů a faktorů sociálních, ekonomických a demografických, které často vedou k studijnímu **neúspěchu a předčasným odchodům**, působí na žáky rovněž faktory na úrovni školy.

Míra dropoutů ze středních škol se v různých ročnících výrazně liší. Ve školních matrikách se zaznamenávají předčasná ukončení studia dle následujícího členění: ukončení studia bez předepsané zkoušky, ukončení z důvodu nepostoupení do vyššího ročníku, zanechání studia nebo vyloučení¹⁶⁵.

Následující graf ukazuje, že žáci středních škol nejčastěji (předčasně) odcházejí v prvním a posledním ročníku studia. Vztáhneme-li údaje k celkovému počtu žáků v jednotlivých ročnících (2011), ukončilo vzdělávání 16 % žáků z prvních ročníků, 9,8 % žáků druhých ročníků, 10,8 % žáků ze třetích ročníků a 15,3 % žáků ze čtvrtých ročníků. Projekt PROPOS ve svém šetření vzorku čtyř škol dospěl k podobnému výsledku s tím rozdílem, že zaznamenal nulovou míru odchodů ve čtvrtém ročníku. Údaje doplňuje o zjištění, že průměrný počet odchodů je vyšší v denním než v dálkovém studiu¹⁶⁶.

¹⁶² Zdroj: VUP Praha. *Informace o vzdělávání žáků se zdravotním postižením*. Dostupný z <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/346/informace-o-vzdelavani-zaku-se-zdravotnim-postizenim.html>

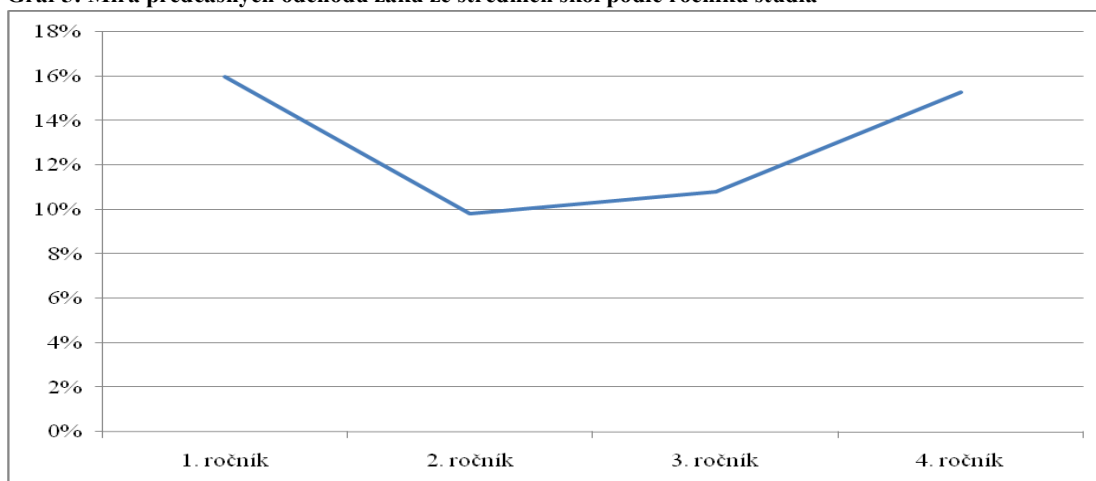
¹⁶³ Zdroj: Trhliková, J. *Volba střední školy a spokojenost žáků se zdravotním postižením se studiem*, 2009. Praha NÚOV. Dostupný z http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Zdravotne_postizeni_Tr_pro_www.pdf

¹⁶⁴ Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy za rok 2011*, s. 53. Dostupný z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vyrocní-zprava-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavaci-soustavy-za-rok>

¹⁶⁵ Zdroj: Refernet Česká republika. *Early leaving from education in the Czech Republic*, 2013. Dostupný z http://www.refernet.cz/sites/default/files/cz_2013_article_early_school_leavers.pdf

¹⁶⁶ Zdroj: Vacek, J., Pacnerová, H., & Menclová, M. *Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, průzkum pro projekt PROPOS*. Praha: Centrum adiktologie a IPPP, 2008. Dostupný z http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf

Graf 5: Míra předčasných odchodů žáků ze středních škol podle ročníku studia¹⁶⁵

Předčasné odchody z prvního ročníku studia souvisí zpravidla s nevhodnou volbou oboru nebo úrovně vzdělání. Řada žáků nemá ujasněny zájmy ani odpovídající představu o náplni a náročnosti zvoleného oboru. Zde se ukazují významné rezervy v oblasti většího **využívání kariérového poradenství**. Zároveň se na této situaci může podílet i demografický pokles a s tím související skutečnost, že řada středních škol má potíže s naplněním kapacity a přijímá i žáky, kteří nemají pro studium dostatečné předpoklady nebo motivaci přijímací zkoušky. **Vyšší procento odchodů ve čtvrtém ročníku bylo způsobeno především neúspěchem při závěrečné zkoušce.** V této souvislosti je třeba uvést, že žák může zkoušku složit v následujících pěti letech znovu.

Z hlediska kategorie vzdělání platí, že **čím jednodušší studijní program, tím vyšší je podíl dropoutů.** V oborech středního vzdělání bez výučního listu a maturity (kategorie J) předčasné ukončilo studium zhruba 28 - 30 % žáků. Počet žáků, kteří se vzdělávají v těchto programech, je ovšem velmi nízký (kolem jednoho procenta z příslušného populačního ročníku). Ve středním vzdělávání s výučním listem s jednoduššími studijními programy (kategorie E) činil podíl dropoutů 28 %. V této kategorii studuje kolem 5 % žáků z příslušného populačního ročníku. Problémem je, že tito žáci mají jen omezené možnosti odejít do jiných jednodušších vzdělávacích programů. V kategorii středního vzdělání s výučním listem se standardními studijními programy (kategorie H) bylo zaznamenáno 17 % dropoutů a v kategorii středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) kolem 10 %. Většina z nich však přechází pouze do jiného programu a neopouští vzdělávací systém. Výsledný podíl mladých lidí bez kvalifikace je proto nižší¹⁶⁷.

Koncepce poradenských služeb ve školách, které by se předčasnými odchody zabývaly, jsou dle metodického portálu RVP v zodpovědnosti ředitele školy, případně jím pověřeného pracovníka. Ředitel školy rovněž zodpovídá za preventivní a poradenské programy, které by odrážely specifika dané školy i regionu. Preventivní a intervenční opatření (viz kapitola Definice a vymezení) jsou tedy plně v kompetenci škol. Naproti tomu kompenzační opatření školy u nás již neovlivňují. Pro výkon služeb a programů pomáhají **školská poradenská zařízení** (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče) v regionu a **školní poradenské pracoviště** (pokud existuje) ve složení výchovný/kariérový poradce, školní metodik prevence, školní psycholog a/nebo školní speciální pedagog¹⁶⁸.

¹⁶⁷ Zdroj: Refernet Česká republika. *Early leaving from education in the Czech Republic*, 2013. Dostupný z http://www.refernet.cz/sites/default/files/cz_2013_article_early_school_leavers.pdf

¹⁶⁸ Zdroj: Metodický portál RVP. *Školní poradenské pracoviště*, 2012. Dostupný z http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%C5%A0koln%C3%AD_poradensk%C3%A9_pracovi%C5%A1t%C4%9B

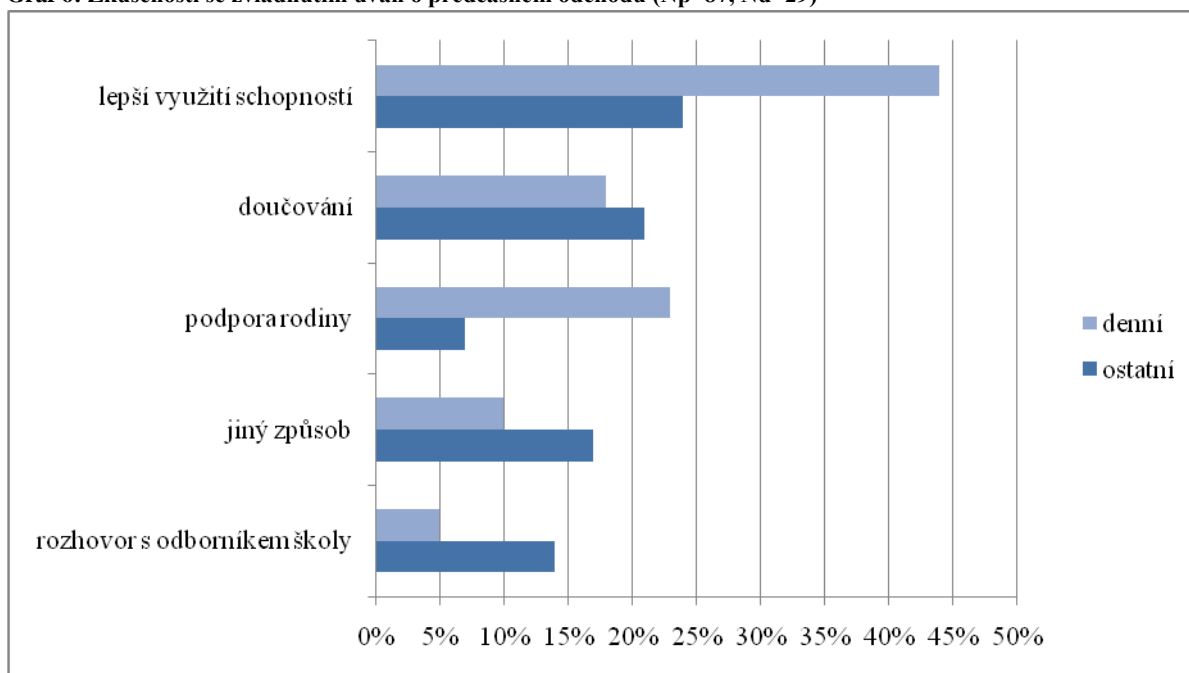
Další metodickou a vzdělávací podporu školám poskytuje **Národní ústav pro vzdělávání, školského poradenského zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků**. Vznikl sloučením Národního ústavu odborného vzdělávání, Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, a proto se věnuje vzdělávání všeobecnému i odbornému, a také uměleckému a jazykovému. Zabývá se otázkami pedagogicko-psychologického, výchovného a kariérového poradenství, s důrazem na celoživotní učení a spolupráci s EU¹⁶⁹.

Zajímavou iniciativu na úrovni školy nabízí např. projekt *TRITON - zamezení předčasného ukončení studia ohrožených žáků*, který byl spuštěn začátkem roku 2013 Integrovanou střední školou technickou a ekonomickou Sokolov. Smyslem projektu TRITON je vybudování komplexní "záchranné sítě" a mnohostranné péče, v reakci na aktuální situaci na škole a v regionu, kdy řada žáků selhává při studiu a je ohrožena předčasným odchodem ze školy¹⁷⁰.

4.6 Nástroje

Výsledky šetření projektu **PROPOS** ukazují, že žáci se pro úspěšné dokončení studia nejvíce spoléhají sami na sebe (44 %), na svou rodinu (23 %), na doučování (18 %) a na rozhovor s odborníkem (5 %). Žáci v ostatních formách vzdělávání v porovnání s denními výrazně častěji volí rozhovor s odborníkem ve škole (14 %) nebo jiný způsob (17 %).

Graf 6: Zkušenosti se zvládnutím úvah o předčasném odchodu (Np=87, Nd=29)¹⁷¹

Nástroje pro práci s předčasnými odchody lze dělit na využívané a navrhované. **Často využívané nástroje** zahrnují práci školy/učitele s jednotlivcem (vztahová, didaktická a systémová podpora) a práci s rodinou. Patří mezi ně přípravné kurzy na přijímací zkoušky a další podpůrné kurzy, studijní soustředění před zkouškami, různé testy nanečisto, prodloužení zkuškového období, doučování, didaktické texty, věnování času navíc, oceňování, individuální konzultace, práce s absencemi,

¹⁶⁹ Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání. Dostupný z <http://www.nuv.cz/>

¹⁷⁰ Zdroj: Integrovaná střední škola technická a ekonomická Sokolov. Dostupný z <http://www.isste.cz/www/script/main.php?ac=page&id=158>

návštěvy učitelů v rodině, adaptační pobyty o prázdninách, a/nebo sociální podpora ubytování (internát, strava, doprava) apod. Nově navrhované nástroje kladou důraz na nutnost změn v sociálně-právní ochraně dětí, povinnostech rodiny a změn financování škol apod. a patří mezi ně zavedení kontrolních mechanismů rodiny, zatraktivnění školy, zavedení nových vyučovacích metod, zapojení náhradní rodičovské figury a zefektivnění finanční podpory¹⁷¹.

Analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí pro předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách uvádí **obecné metody a nástroje pro podporu žáků k pokračování ve studiu** na střední škole a získání dostatečné úrovně vzdělání, která by jim umožnila uplatnění na trhu práce. Je to zejména podpora vhodné volby střední školy i oboru, případně zájmu pokračovat ve vzdělávání po ukončení základní docházky, podpora zájmu o pokračování ve vzdělávání, zlepšení kvality a přitažlivosti výuky, podpora zájmu žáků o budoucí profesi (např. účast žáků v soutěžích, exkurze v reálných firmách, besedy s absolventy školy), podpora dobrého klimatu a vztahu žáků ke škole (např. volnočasové aktivity). Analýza dále uvádí **metody, které odborníci používají v případě ohrožení žáka předčasným odchodem**. Jsou jimi motivace k setrvání ve studiu formou podpory psychologa nebo poradenského pracovníka na škole, doučování nebo individuální konzultace, přestup do snadnějších oborů studia nebo jiné kategorie vzdělání, přerušování studia (namísto ukončení), individuální vzdělávací plán, pomoc při řešení krizových sociálních situací žáků ve spolupráci s příslušnými orgány (např. vážná finanční situace, bydlení atd.). Mezi navrhované iniciativy patřilo také plošné dotazování žáků prvních ročníků středních škol nebo individuální vyhledávání ohrožených žáků. Školy dále mohou mapovat vztahy ve třídě a využít nástroje sociometrie pro zjištění sociálních rolí a postojů žáků ve třídě. Jejich cílem je popsat žádoucí i nežádoucí prvky klimatu třídy a míru výskytu nežádoucího chování¹⁷².

V oblasti prevence sociálně-patologických jevů pro pedagogické a poradenské pracovníky škol a školských zařízení proběhl projekt **Tvorba systému modulárního vzdělávání**. Projekt byl zaměřen na vytvoření systematického vzdělávání v prevenci rizikového chování pro pedagogické pracovníky škol a školských zařízení. Jeho výstupem bylo vytvoření systému celoživotního vzdělávání v této oblasti na národní úrovni, spolu s nástroji pro hodnocení úspěšnosti¹⁷³.

V prevenci a intervenci mohou být efektivní také např. **peer programy na školách**. Peer program je jedním ze způsobů, jak v praxi provádět primární prevenci rizikových forem chování včetně užívání návykových látek na základních školách. Mezi opatření pro zvýšení efektivity primární prevence ve školách a školských zařízeních patří práce se vztahem, se sociálním vlivem, s životními dovednostmi, s komunikačními vzorci, se způsoby vyjednávání, řešení konfliktů atd. Touto cestou je možné děti trénovat a posouvat jejich schopnost zachovat se správně v případě, že jim bude droga nabízena. Vysokou efektivitu mají i nástroje, kterými je možné zvyšovat sebevědomí dětí, naučit je vyrovnat se s úzkostí, depresí, se špatnou náladou atd.¹⁷⁴

¹⁷¹ Zdroj: Vacek, J., Pacnerová, H., & Menclová, M. *Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, průzkum pro projekt PROPOS*, 2008. Praha: Centrum adiktologie a IPPP. Dostupný z http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf

¹⁷² Zdroj: Trhliková, J. *Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí*, 2012. Dostupný z <http://www.nuv.cz/predcasne-odchody-ze-vzdelavani-na-strednich-skolach>

¹⁷³ Zdroj: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty všeobecné fakultní nemocnice Univerzity Karlovy v Praze. *Tvorba systému modulárního vzdělávání v oblasti prevence sociálně patologických jevů pro pedagogické a poradenské pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni*, 2009. Dostupný z <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/220/1592/>

¹⁷⁴ Zdroj: Pavlovská, A. *Peer program v praxi - umělý přístup, nebo nutnost?* 2009. Adiktologie, (9)3, 166-171.

4.7 Kam se obracejí mladí lidé v České republice, kteří předčasně odešli ze vzdělávání?

Žákům a mladým lidem, kteří předčasně opustili vzdělávání, může v České republice pomoci řada státních, soukromých a neziskových subjektů. Jelikož jsou ve většině případů nabízené služby a cílové skupiny těchto organizací úzce profilované, je třeba dobře zvážit, který kontakt a v jaké situaci je ten pravý. Konkrétně naši cílové skupině se v současnosti žádná iniciativa, program, opatření či instituce nevěnuje.

Úřad práce

Jako uchazeči o zaměstnání a žadatelé o sociální dávky přicházejí mladí do kontaktu s pracovníky úřadu práce. Úřad práce jim - jako klientům ohroženým na trhu práce - je povinen věnovat zvláštní pozornost. Jako hlavní nástroj práce s ohroženými skupinami Úřad práce využívá tzv. Individuální akční plán. Jedná se o dokument stanovující jednotlivá opatření a jejich harmonogram podle individuálních možností a potřeb klienta. Dle posouzení pracovníka ÚP může být tomuto klientovi poskytnuto poradenství zaměřené na možnosti jeho uplatnění na trhu práce nebo doporučeno doplnění vzdělání vhodnou formou (rekvalifikace poskytované v rámci služeb zaměstnanosti, případně návrat do formálního vzdělávání). Úspěšnost je ovšem poměrně malá, protože tito klienti mají často negativní vztah ke školskému prostředí a nízkou motivaci.

Centrum kariérového poradenství

Centrum kariérového poradenství (CKP) je součástí systému celoživotního kariérového poradenství v rezortu školství. Kvalifikovaní poradci zde poskytují žákům, studentům, jejich rodičům, dospělým a různým znevýhodněným skupinám občanů potřebné kariérové informace prostřednictvím portálu www.infoabsolvent.cz a přímé individuální kariérové poradenství.

Portál www.infoabsolvent.cz

Tento informační systém a poradenský nástroj poskytuje preventivní, intervenční i kompenzační opatření metodou on-line podpory. Je dostupný odkudkoliv a komukoliv s internetovým připojením a významně zvyšuje dostupnost poradenských služeb všem lidem v ohrožení, včetně těch, kteří se ocitli mimo jakýkoliv systém. Jsou zde uvedeny rady a doporučení, např., jak si vybrat další vzdělání, jak se správně učit, jak si hledat práci, kde a s kým se poradit apod.

Informační centra pro mládež

Národní informační centrum pro mládež (NICM) působící v rámci NÚV je pracoviště, které poskytuje mladým lidem a pracovníkům s mládeží bezplatné informace z následujících oblastí: vzdělávání v ČR a v zahraničí, cestování, volný čas, sociálně - patologické jevy, občan a společnost, mládež v EU a další. Je zároveň zastřešujícím, metodickým, kontrolním a koordinačním subjektem pro ostatní informační centra pro mládež v České republice.

Systém ověřování a uznávání znalostí neformálního a informálního vzdělávání

Zájemce bez formální kvalifikace, který jakýmkoli způsobem získal určité kompetence, může absolvovat příslušnou zkoušku (zkoušky) a získat formálně uznávaný certifikát. Proces je řízen Národní soustavou kvalifikací (NSK). Dosud je však povědomí o této možnosti relativně nízké.

Ministerstvo vnitra ČR

O záležitostech spojených s pobytem v České republice mají cizinci k dispozici imigrační portál www.imigracniportal.cz. Společně s Ministerstvem práce a sociálních věcí provozuje Ministerstvo

vnitřní ČR stránky www.cizinci.cz, kde si mohou mimo jiné stáhnout Příručku pro cizince s trvalým pobytem nebo aktuální informační publikace v šesti jazykových verzích. Zřízena byla také informační telefonní linka pro cizince a ve spolupráci s neziskovými organizacemi pokračuje projekt asistence dlouhodobě pobývajícím cizincům přímo na pracovištích OAMP ministerstva vnitra.

Systém sociálních služeb

Různorodá asistence rodinám v obtížných sociálních situacích je zajišťována v rámci systému sociálních služeb, jejichž poskytovateli jsou odbory sociální péče v obcích a krajích, které pečují o děti až do věku 18 let. Sociálními službami se zabývají i nestátní neziskové organizace. Neexistují zde cílené systémové programy pro návrat do vzdělávání, cílem a hlavním záměrem však zůstává plnohodnotné zapojení člověka do společnosti, a mezi jinými může být poskytována i podpora mladým lidem a jejich rodinám napomáhající k doplnění vzdělání. Může se tak dít např. v rámci sociálního poradenství, nízkoprahových zařízení pro děti a mládež či sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

Neziskový sektor

Poradenství v neziskovém sektoru poskytují subjekty občanských sdružení či obecně prospěšných společností. Specializují se většinou na jednu specifickou cílovou skupinu, která je ve vzdělávání nebo na trhu práce sociálně, zdravotně nebo jinak znevýhodněná (viz Systém sociálních služeb a Organizace zdravotně znevýhodněných). V jejich portfoliu služeb nalézáme chráněné dílny, agentury práce, exkurze do firem a stínování, krátkodobé či dlouhodobé profesní poradenství, tranzitní programy pro přechody ze vzdělávání na trh práce, rozvojové skupiny, koučink, zprostředkování praxí, e-learningové a jiné formy vzdělávání, pracovní diagnostiky a další.

Organizace zdravotně znevýhodněných

Organizací pro zdravotně znevýhodněné vznikly v České republice po roce 1989 celé stovky. Hájí zájmy jednotlivých druhů zdravotního postižení nebo zájmy lidí se zdravotním postižením v různých městech, obcích a regionech. Jedná se většinou o nestátní občanská sdružení lokálního rozměru, jako např. Pražská organizace vozíčkářů a různá centra a domovy pro osoby se zdravotním postižením. Některé postupně zvětšovaly svůj rozsah na celostátní působnost (např. Národní rada osob se zdravotním postižením ČR nebo Svaz tělesně postižených v České republice). Nabízejí různorodé služby včetně poradenství.

4.8 Souhrnné poznatky z České republiky

4.8.1 Klíčové poznatky

- Nízká míra předčasných odchodů ze vzdělávání (5,5 %) je důsledkem tradičně silného postavení vzdělávání;
- Předčasné odchody jsou ovlivňovány faktory na třech úrovních: strukturální, školní a osobní;
- Vývoj na trhu práce a ve společnosti a změny potřeb si žádají řadu proaktivních opatření na všech třech úrovních;
- Pozice kariérového poradce na školách či mimo školu dosud nebyla definována ani schválena, činnosti kariérového poradce na školách vykonává podle aktuální vyhlášky výchovný poradce;
- Výchovným poradcům a pracovníkům školních poradenských pracovišť jsou pro vykonávání činností kariérového poradenství zkracovány úvazky pro běžnou pedagogickou

činnost, kariérovému poradenství se však z časových důvodů zpravidla nemohou věnovat plně;

- Školní poradenská pracoviště byla dosud zřízena na 175 školách;
- Ohroženi jsou zejména mladí lidé ze sociokulturně a ekonomicky znevýhodněných lokalit a prostředí, imigranti a jejich rodiny a neúspěšní maturanti;
- S předčasnými odchody ze škol souvisí nedostatky v kariérovém vzdělávání a kariérovém poradenství na školách; tyto odchody totiž často způsobuje nízká informovanost o náplni a náročnosti zvoleného oboru či o trhu práce, neznalost vlastních zájmů a schopností, absence klíčových dovedností a nevhodná volba oboru, které v souhrnu vedou k nižší motivaci k učení a studiu vůbec, nespokojenosti a špatným výsledkům;
- Koncepce snižování předčasných odchodů je v kompetenci škol, jednotný standard a postup práce není k dispozici;
- Koncepce inkluzivního vzdělávání a integrace osob ze sociokulturně a ekonomicky znevýhodněných lokalit a prostředí do běžných tříd dosud nezasahují významné procento těchto žáků;
- Koncepce pro integraci cizinců na území České republiky se týká nejohroženější skupiny imigrantů, občanů třetích zemí a jejich rodin, netýká se však občanů EU a imigrantů, kteří v zemi pobývají neoprávněně;
- Stávající nástroje pro snižování předčasných odchodů ze vzdělávání se dělí na práci školy/učitele s jednotlivcem a práci s rodinou, často tkví ve včasné identifikaci žáků v ohrožení, vyjádření zájmu o žáka v ohrožení a dlouhodobé podpory;
- Současný zákon o ochraně dat o žácích a jejich rodičích znesnadňuje práci s konkrétními ohroženými žáky nebo mladými lidmi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání; není programově řešena multirezortní databáze žáků a studentů pro práci s konkrétními ohroženými osobami; mladé lidi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, nelze identifikovat, kontaktovat je a poskytnout příslušnou podporu a pomoc;
- Mladým lidem, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, se nepřímou věnuje řada institucí, chybí však instituce dedikované, specializované na tuto cílovou skupinu.

4.8.2 Faktory úspěchu v České republice

Legislativní a vzdělávací systém v České republice vyniká následujícími atributy, které předčasně odchody ze vzdělávání ovlivňují pozitivně:

- Silné tradice (odborného) vzdělávání
- Pestrůst vzdělávacích cest
- Prostupnost vzdělávacího systému
- Možnosti návratu zpět do vzdělávání
- Koncepce školních poradenských pracovišť a školských poradenských zařízení
- Koncepce pro osoby se zdravotním postižením
- Koncepce inkluzivního vzdělávání
- Koncepce pro integraci cizinců a multirezortní postup pro realizaci koncepce
- Validace znalostí a dovedností získaných mimo školu
- Odborná praxe při studiu a finanční motivace prostřednictvím stipendijních programů firem
- Podpora rozvoje kariérového poradenství v posledních letech

5. ZÁVĚR A DOPORUČENÍ

Na základě všech dostupných zdrojů, z kterých tato studie čerpala, lze nabídnout následující závěry a doporučení pro žádoucí směřování budoucích politik a opatření pro prevenci a snižování předčasných odchodů ze škol a vzdělávání.

Hlavním záměrem této studie bylo nabídnout školám, poradenské praxi a tvůrcům politik přehled o problematice předčasných odchodů ze škol a vzdělávání z hlediska současné situace a dobrých praxí na domácím a mezinárodním poli, se zvláštním důrazem na faktory úspěchu. Cílem bylo poskytnout jednotlivým aktérům doporučení, která by mohla být aplikována v budoucích plánech rozvoje na úrovni škol, poskytovatelů poradenských služeb a tvůrců strukturálních systémů a politik.

Na předčasné odchody působí aspekty ze tří úrovní. Tou první je strukturální úroveň stávající legislativy a vnitrostátního uspořádání, v kterém k předčasným odchodům dochází. Za rozvoj těchto opatření zodpovídají zákonodárci společně s poradními orgány, které stát určí pro výzkum a doporučení opatření. Druhou úrovní je škola, která nařízení přijímá a společně s dostupnými službami a poradními subjekty také naplňuje. Konečně třetí úrovní je místo, prostředí a situace jednotlivých žáků, díky kterým se pak dostává do problémů. Situaci na úrovni žáka ovlivňují strukturální opatření, kterými vláda podporuje školy, kvalitu a dostupnost jejich služeb. Tato opatření podporují i programy a služby mimo školy. Komplexní systém se proto bez nich neobejde a veřejnost včetně žáků, škol a dalších účastníků by o jejich vznik měla usilovat.

Závažnost situace předčasných odchodů ze vzdělávání na evropské, vnitrostátní, regionální i místní úrovni bude i nadále určovat aktuální stav v ekonomice a na trzích práce. Bude-li vysoká poptávka po vysoce kvalifikovaných pracovnících pokračovat, porostou i požadavky na konkrétní strukturální opatření, kvalitu vzdělávání a poradenských služeb.

Situace předčasných odchodů ze vzdělávání v Evropské unii byla ve většině členských zemí ještě donedávna kritická¹⁷⁵, a to zejména v souvislosti s neustále rostoucí konkurencí, požadavky zaměstnavatelů a vysokou mírou nezaměstnanosti mladých lidí. V posledních šesti až deseti letech však došlo k vysokému celoplošnému snižování míry předčasných odchodů ze vzdělávání a mnohé země již došly anebo úspěšně míří k dosažení cíle strategie Europe 2020 (10% podíl předčasných odchodů ze vzdělávání a méně). Tomuto úspěchu předcházela řada opatření na evropské a vnitrostátní úrovni. Jedná se zejména o opatření vycházející z rámce společných politik ke snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání, které přijala Rada pro vzdělání EU a jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících jejich implementaci byla důležitost a prioritní status na politické úrovni, které jim jednotlivé státy věnovaly (např. Dánsko, Nizozemí, Rakousko, Portugalsko a další). Veškerým úspěchům předcházela příprava a realizace národních plánů a legislativy pro předčasné odchody ze vzdělávání, které měly multirezortní charakter a konkrétní úkoly a postupy určené pro konkrétní dodavatele opatření. U řešení všech fází předčasných odchodů stálo kvalitní kariérové vzdělávání a poradenství ve školách i mimo ně. Některé země poskytují kariérové poradenství všem žákům posledních tříd na nižším sekundárním stupni (Dánsko), další se opírají o systémovou databázi žáků a studentů, pomocí které pověřené instituce s ohroženými žáky a mladými lidmi, kteří předčasně odešli ze vzdělávání, pracují (Nizozemsko, Velká Británie a další). Bez zavádění nových standardů zajišťování kvality ve vzdělání (Rakousko), bez zatraktivňování výuky (Malta) a sociálního začleňování (Irsko), bez zapojování široké sítě aktérů, zejména místních komunit (Portugalsko, Španělsko) a využívání komplexních on-line portálů kariérových informací a

¹⁷⁵ Průměr ESL v EU činil 16,9 % v roce 2002

on-line poradenství, které je dostupné vždy a i v odlehlých oblastech, by tato opatření rovněž neuspěla.

Situaci a především údaje z oblasti předčasných odchodů ze vzdělávání v České republice už více než deset let potvrzují relativně nízké hodnoty¹⁷⁶. Oproti ostatním členským zemím mohla Česká republika těžit ze silných a úspěšných opatření a tradic vzdělávacího systému předchozích období (tradice odborného vzdělávání, pestrost a prostupnost vzdělávacích cest a sepiatost komunity a školy). Existují však nedostatky, které zhoršují možnosti řešení předčasných odchodů. Mezi hlavní překážky řešení patří neexistence koncepce, která by byla zaměřena na předčasné odchody ze škol a vzdělávání. Jednotlivým ohroženým skupinám žáků a mladých lidem se věnují různé vládní koncepce, avšak typy znevýhodnění řeší globálně anebo selektivně, spíše ve vztahu k jiným problémům. Opatření proto nejsou provázána a nevěnují se všem ohroženým skupinám.

Studie společnosti GAC sociologa Dr. Ivana Gabala a Ing. Petra Víška *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení* uvedla, že prosazování včasných zásahů prostřednictvím školního poradenství a profesní orientace k zjištění a poskytování porady mladým lidem ohroženým rizikem předčasného ukončení školní docházky by měla vést k prevenci tohoto jevu a setrvání ve formálním vzdělávacím a školicím procesu¹⁷⁷.

Odpovědnost za opatření proti předčasným odchodům ze vzdělávání je podle současného nastavení v kompetenci škol, včetně poskytování kariérového vzdělávání a poradenských služeb pro žáky a studenty. Škola může zasahovat preventivními a intervenčními způsoby. V důsledku absence společné metodiky a pokynů však existují značné rozdíly mezi službami jednotlivých škol. Důležité také je, že mladým lidem, kteří již ze vzdělávání předčasně odešli, se ze své podstaty věnují pouze kompenzační opatření, a ta škola v kompetenci nemá. V důsledku toho jsou hledány strukturální opatření, které by bylo zaměřené na reintegraci a navracování těchto osob zpět do vzdělávání.

Kariérové poradenství funguje jako most mezi všemi aktéry a jako nástroj pro realizaci pozitivních změn a zlepšení v celoživotním měřítku. V první řadě je nutné, aby školní poradenská pracoviště byla dostupná na všech školách a aby opatření určující směr aktivit jejich pracovníků byla v rámci jejich úvazku realizovatelná. Za druhé musí být žáci a studenti, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem, těmito pracovišti lehce identifikováni, aby jim mohla být nabídnuta skutečná pomoc. Údaje o těchto mladých lidech musí být po jejich odchodu ze škol dále dostupné poradenskému sektoru, kvůli možnosti navázání nového kontaktu, nabídnutí pomoci a reintegraci zpět do vzdělávání či zaměstnání. Rozhodující je, aby souběžně byla posilována nařízení a podpora pro zapojování místních komunit a rodičů. Rodina spolu se školami, poradenskými subjekty a vládou patří k hlavním aktérům uskutečnění žádoucích změn.

Rozhodujícími aktéry změny pro udržení aktuální míry předčasných odchodů ze vzdělávání mají být především zákonodárci. Příslušné vyhlášky a zákony je třeba revidovat a aktualizovat, a to ve světle identifikovaných faktorů úspěchu doma i na mezinárodním poli. Bez politických rozhodnutí, vůle a seriózního zájmu podporovat tyto kroky nelze usilovat o systematická, komplexní a dlouhodobá řešení. Je třeba zajistit politický mandát pro zhotovení návrhu a realizaci akčního plánu, který by obsahoval konkrétní opatření a postupy pro pracovníky na školách a zajišťoval úspěšnou

¹⁷⁶ V roce 2002 byla v České republice míra předčasných odchodů ze vzdělávání 5,7 %

¹⁷⁷ Zdroj: Gabal, I. a Višek, P. s týmem spolupracovníků. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*, Praha Květen 2010, s. 11. Dostupný z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

implementaci a realizaci aktuálních vyhlášek. Teprve pak lze hovořit o závazné politické strategii, která by byla udržitelná.

5.1 Doplnující literatura

Publikace Evropské komise *NEETs Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe* nabízí (nejen) tvůrcům politik poučení z výzkumu, který si dal za cíl změřit hospodářské a sociální náklady spojené s osobami, mladými lidmi, kteří nejsou zaměstnaní a neúčastní se vzdělávání ani odborné přípravy¹⁷⁸.

Studie *Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving*, která byla publikovaná OECD v rámci série prací ve vzdělávání, se zabývá vyhodnocením politik pro prevenci předčasných odchodů na středních školách. Studie nabízí sadu řešení dle úrovně vzdělání a podtrhuje význam brzkých preventivních opatření¹⁷⁹.

Studie *Reducing Early School Leaving* publikovaná Evropským parlamentem mapuje míru předčasných odchodů ze vzdělávání, důvody tohoto jevu a politické reakce a předkládá návrhy možných budoucích kroků, které by pomohly členským zemím EU v její prevenci¹⁸⁰.

Jedna z nejnovějších knih - zabývající se reálnými případy žáků a studentů - nese název *Composing Lives in Transition, A Narrative Inquiry into the Experiences of Early School Leavers*. Pojednává o předčasných odchodech z pohledu příběhů deseti dropoutů s nejrůznějším zázemím, sleduje jejich zkušenosti a motivaci i to, jak předčasný odchod poznamenal jejich další život¹⁸¹.

Z hlediska mezinárodní komparativní studie politik doporučujeme knihu *School Dropout and Completion*, která analyzuje dostupné cesty napříč středoškolským vzděláním a nabízí inovativní opatření, která fungují na vnitrostátní úrovni pro snížení předčasných odchodů ze škol¹⁸².

Ohledně podmínek a možností dostat dropouty zpět do škol, pojednává publikace *A Second Chance at Education for Early School Leavers*. Zvláštní důraz klade na důležitost času stráveného mimo školu a faktory týkající se školy. Opatření podporující brzký návrat do výuky a programy rozvoje kariérových plánů mohou být efektivnější než ta, která se zaměřují na zlepšování výsledků psaní a počítání¹⁸³.

Na potřebu systémových změn v ČR poukázala studie *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání*. Za významné pokládala zavedení systémového řešení v přesné evidenci odchodů a možností monitorování žáka po jeho odchodu ze školy¹⁸⁴.

¹⁷⁸ Zdroj: Mascherini, M., Salvatore, L., Meierkord, A., Jungblut, J. *NEETs Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe*, 2012. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dostupný z <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm>

¹⁷⁹ Zdroj: Lyche, C. S. *Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving*, 2010. OECD Education Working Papers. Dostupný z <http://www.oecd-ilibrary.org/content/workingpaper/5km4m2t59cmr-en>

¹⁸⁰ Zdroj: Nevala, A., Hawley, J. et al. European Parliament. *Reducing Early School Leaving in the EU*, 2011. Dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=42311>

¹⁸¹ Zdroj: Clandinin, D. J., Steeves, P. a Caine, V. *Composing Lives in Transition, A Narrative Inquiry into the Experiences of Early School Leavers*, 2013. Emerald Group Publishing Limited. Dostupný via google books.

¹⁸² Zdroj: Lamb, S., Markussen, E., Teese, R., Polesel, J. a Sandberg, N. *School Dropout and Completion, International Comparative Studies in Theory and Policy*, 2011. Springer Publishing. Dostupný via google books.

¹⁸³ Zdroj: Polidano, C., Tabasso, D. a Tseng, Y. *A Second Chance at Education for Early School Leavers*, 2012. Melbourne Institute of Applied Economic and Social Research. Dostupný via google books.

¹⁸⁴ Zdroj: Úlovcová, H., Bubíková, M., Viceníková, T., Hyt'ha, P.: *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání*, 2006, Praha, NÚOV.

Dvě vzájemně se doplňující publikace na téma *Žáci ohrožení předčasným odchodem ze vzdělávání* vznikly jako součást projektu *Rovné příležitosti, problematika péče o nadané žáky*. Kolektiv autorů zachytil podstatné momenty v práci s ohroženými žáky, včetně práce s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí anebo žáky se specifickými vzdělávacími potřebami¹⁸⁵, a nabízí také metodiku práce a pracovní listy, např. pro matematiku a angličtinu¹⁸⁶.

---

¹⁸⁵ Zdroj: Kolektiv autorů. *Žáci ohrožení předčasným odchodem ze vzdělávání: Jak je podpořit v běžném školním prostředí*. Vzdělávací centrum Turnov, o.p.s., 2011. Dostupný z <http://www.vctu.cz/psycholog/?q=system/files/publikace-ohrozeni.pdf>

¹⁸⁶ Zdroj: Kolektiv autorů. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách: Metodická příručka + soubor pracovních listů*. Vzdělávací centrum Turnov, o.p.s., 2011. Dostupný z <http://www.vctu.cz/62EF4F93-699F-4D85-AEE9->

6. BIBLIOGRAFIE

Alexander, K. L., Entwisle, D. a Horsey C. S. *From first grade forward: early foundations of high school dropout*. *Sociology of Education*, 1997. Dostupný z <http://facweb.northseattle.edu/lchaffee/PSY100/Journal%20Articles/Alexander%20et%20al%201997.pdf>

Alexander, K. L., Entwisle, D. a Kabbani N. *The dropout process in life course perspective: early risk factors at home and school*, 2001. Dostupný z: http://www.ecs.org/rs/Studies/DetailStudy.aspx?study_ID=a0r7000000G7NDAA0

Ansamed. *Spain record high drop rate, students paid allowance*, 2010. Dostupný z http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/nations/spain/2012/12/10/Spain-record-high-drop-rate-students-paid-allowance_7931571.html

Audas, R. a Willms, J. D. *Engagement and dropping out of school: A life course perspective*. Working Paper for the Applied Research Branch, Strategic Policy, Human Resources Development, 2001. Dostupný z: <http://sbisrvntweb.uqac.ca/archivage/15292281.pdf>

BBC. *British immigration map revealed*, 2005. Dostupný z http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4218740.stm

BBC. *Facebook cuts student dropouts*, 2009. Dostupný z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8299050.stm>

BBC. *Lower school leaving age proposed*, 2007. Dostupný z http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7145858.stm

BBC. *Most schools 'have reduced careers advice'*, 2012. Dostupný z <http://www.bbc.co.uk/news/education-20452398>

British Youth Council. Dostupný z <http://www.byc.org.uk/>

Careers England. Dostupný z <http://www.careersengland.org.uk/>

CEDEFOP. *Malta - Embedded Learning in MCAST Level 1 Programme*, 2011. Dostupný z <http://www.cedefop.europa.eu/EN/articles/19018.aspx>

Centra podpory inkluzivního vzdělávání. Dostupný z <http://www.cpiv.cz/>

Citizens Information. *Early School Leavers Programmes*, 2013. Dostupný z http://www.citizensinformation.ie/en/education/primary_and_post_primary_education/educational_supports/early_school_leavers_programmes.html

Clandinin, D. J. Steeves, P. a Caine, V. *Composing Lives in Transition, A Narrative Inquiry into the Experiences of Early School Leavers*, 2013. Emerald Group Publishing Limited. Dostupný via google books.

Commission Staff Working Paper, *Reducing early school leaving, Accompanying document to the Proposal for a Council Recommendation on policies to reduce early school leaving*, Brusel 2010, s. 5. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/earlywp_en.pdf

Community Health Systems Resource Group a The Hospital for Sick Children. *Early School Leavers: Understanding the Lived Reality of Student Disengagement from Secondary School. Final Report*. Toronto, Canada, May 30, 2005, s. 4. Dostupný z <http://www.edu.gov.on.ca/eng/parents/schoolleavers.pdf>

Connexions Greater Merseyside. Dostupný z <http://www.connexionslive.com/>

Creative Youth Network. Dostupný z <http://www.creativeyouthnetwork.org.uk/>

Česko mluví o vzdělávání. Dostupný z <http://ceskomluvi.cz/>

Český statistický úřad. Dostupný z http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/vyberove_setreni_pracovnich_sil

Český statistický úřad. *Cizinci v ČR 2012*. Dostupný z http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/1414-12-r_2012-0900

Český statistický úřad. *Schéma vzdělávacího systému České republiky ve školním/akademickém roce 2008/2009*. Dostupný z http://notes3.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/krajkapitola/101011-09-za_rok_2008-11

Daily Motion. *Spain's dropout rate among highest in EU*, Dostupný z http://www.dailymotion.com/video/xirdd0_spain-s-school-dropout-rate-among-highest-in-eu_news

Deník.cz. *Romské děti častěji končí ve vzdělávání dřív*, 2010. Dostupný z http://www.denik.cz/z_domova/romske-deti-casteji-konci-ve-vzdelavani-driv.html

De Witte, K. *Early school leaving in the Netherlands, Policy and research*. Teachers Training Program (SLO Economie), KU Leuven. May 31, 2011. Dostupný z http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/studiedagen/20110531/3_DE_WITTE.pdf

E15. *Nezaměstnanost ve Španělsku je na novém rekordu*, 2013. Dostupný z <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/nezamestnanost-ve-spanelsku-je-na-novem-rekordu-983724>

Early Childhood Ireland. Dostupný z <http://www.earlychildhoodireland.ie/F3AE4B4CE9DD/FinalDownload/DownloadId-E4229167EF604DEAC44E02ED21AFA78E/62EF4F93-699F-4D85-AEE9-F3AE4B4CE9DD/psycholog/?q=system/files/publikace-nadani.pdf>

Edexec. *Schools Becoming Less Segregated, New Research Reveals*, 2013. Dostupný z <http://www.edexec.co.uk/news/2501/schools-becoming-less-segregated,-new-research-reveals/>

Education UK. *Gain a world-class education*. Dostupný z <http://www.educationuk.org/global/articles/gain-a-world-class-education/>

ELGPN. Dostupný z <http://www.elgpn.eu/elgpn/db/search/directory/view/158>

ELGPN. *The Resource Kit*, 2011. Dostupný z http://ktl.jyu.fi/img/portal/23229/ELGPN_resource_kit_2011-12_web.pdf?cs=1350649791

ETC. Dostupný z <http://www.etc.gov.mt/Index.aspx>

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. *Young people and NEETs in Europe: First findings. Résumé*. 2010. Dostupný z <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/72/en/1/EF1172EN.pdf>

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. *Tackling early school leaving*, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

European Agency for Development in Special Needs Education. *Legal system – Netherlands*, 2010. Dostupný z <https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/national-overview/legal-system>

European monitoring centre on change. *Tackling Early School Leaving*, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

Eurostat. *Early leavers from education and training*. Dostupný z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc410>

Eurostat. *Share of early leavers (aged 18-24) from education and training*, 2011. Dostupný z http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/migrant_integration/indicators

Evropská komise. *Early School Leaving*, 2013. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/leaving_en.htm

Evropská komise. *Europe 2020*. Dostupný z http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

Evropská komise. *Tackling early school leaving: A key contribution to the Europe 2020 Agenda*, 2011. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/earlycom_en.pdf

Evropský sociální fond. *Evropský sociální fond v ČR*. Dostupný z <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>

Financial Times. *Portugal PM tells unemployed to look abroad*, 2012. Dostupný z <http://www.ft.com/cms/s/0/67d4921a-beb6-11e1-b24b-00144feabdc0.html#axzz2jD1N1yww>

Forum, časopis Univerity Karlovy. *EK: ČR má jeden z nejnižších podílů lidí s nedokončeným vzděláním*, 2011. Dostupný z <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-10822.html>

Foundation for Educational Services. Dostupný z <http://www.fes.org.mt/>

Gabal, I. a Višek, P. s týmem spolupracovníků. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*. Praha 2010, s. 11. Dostupný z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

Graduate Prospects. Dostupný z <http://www.prospects.ac.uk/>

Hannan, D., Hövels, B., van den Berg, S. a White, M. 'Early Leavers' from Education and Training in Ireland, the Netherlands and the United Kingdom. *European Journal of Education Vol. 30, No. 3, Sep., 1995, s. 325-346*. Dostupný z <http://www.jstor.org/stable/1503720>

Hawley, J., Nevala, A. a Weber, T. *Recent policy developments related to those not in employment, education and training (NEETs)*. European Monitoring Centre on Change, 2012. Dostupný z http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/tn1109042s_2.htm

iDnes.cz. *Čtvrtina maturantů propadla z češtiny, z matematiky více než polovina*, 2013. Dostupný z http://zpravy.idnes.cz/vysledky-podzimnich-maturit-dih-/domaci.aspx?c=A131001_161405_domaci_zt

Independent Schools Council. *ISC Census 2012*. Dostupný z http://www.isc.co.uk/Resources/Independent%20Schools%20Council/Research%20Archive/Annual%20Census/2012/ISC_Census_2012_Final.pdf

Inkluzivní škola. Dostupný z <http://www.inkluzivniskola.cz/>

Integrovaná střední škola technická a ekonomická Sokolov. Dostupný z <http://www.isste.cz/www/script/main.php?ac=page&id=158>

International Labour Organization. Dostupný z http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_188797/lang-en/index.htm

Ireland Government. *National Development Plan 2007-2013, Transforming Ireland, A Better Quality of Life for All*, 2007. Dostupný z <http://www2.ul.ie/pdf/932500843.pdf>

Jenkins, S. P., Micklewright, J. a Schnepf, S. V. *Working Paper, Social segregation in secondary schools: how does England compare with other countries*, 2006. Dostupný z <http://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/33164/1/513486909.pdf>

Klinika adiktologie I. lékařské fakulty všeobecné fakultní nemocnice Univerzity Karlovy v Praze. *Tvorba systému modulárního vzdělávání v oblasti prevence sociálně patologických jevů pro pedagogické a poradenské pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni*, 2009. Dostupný z <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/220/1592/>

Kolektiv autorů. Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách: Metodická příručka + soubor pracovních listů. Vzdělávací centrum Turnov, o.p.s., 2011. Dostupný z <http://www.vctu.cz/62EF4F93-699F-4D85-AEE9-F3AE4B4CE9DD/FinalDownload/DownloadId-E4229167EF604DEAC44E02ED21AFA78E/62EF4F93-699F-4D85-AEE9-F3AE4B4CE9DD/psycholog/?q=system/files/publikace-nadani.pdf>

Kolektiv autorů. *Žáci ohrožení předčasným odchodem ze vzdělávání: Jak je podpořit v běžném školním prostředí*. Vzdělávací centrum Turnov, o.p.s., 2011. Dostupný z <http://www.vctu.cz/psycholog/?q=system/files/publikace-ohrozeni.pdf>

Lally, M. *Access All Areas – a Diversity Toolkit for the Youth Work Sector, Chapter Ten, Working with Early School Leavers*. NYCI and Youthnet 2012, s. 1. Dostupný z http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/Chapter%2010A%20-%20Working%20with%20early%20school%20leavers%20-%20Republic%20of%20Ireland_0.pdf

Lamb, S., Markussen, E., Teese, R., Polesel, J. a Sandberg, N. *School Dropout and Completion, International Comparative Studies in Theory and Policy*, 2011. Springer Publishing. Dostupný via google books.

Literární noviny. *Poučení ze tří ministrů školství*, 2013. Dostupný z <http://www.literarky.cz/politika/domaci/15760-poueni-ze-ti-ministr-kolstvi>

Local Schools Network. *Should the school leaving age be lowered to 14*, 2011. Dostupný z <http://www.localschoolsnetwork.org.uk/2011/10/should-the-school-leaving-age-be-lowered-to-14/>

London School of Economics. *An outline of Information-Sharing Databases*, 2007. Dostupný z <http://childrenoversurveilled.lse.ac.uk/docs/DatabaseHandout.pdf>

Lupton, R. *Schools in disadvantaged areas: recognising context and raising quality*. CASEpaper, 76. Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics and Political Science, 2004, London, UK. s. 3. Dostupný z <http://eprints.lse.ac.uk/6321/>

Lyche, C. S. *Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving*, 2010. OECD Education Working Papers. Dostupný z <http://www.oecd-ilibrary.org/content/workingpaper/5km4m2t59cmr-en>

Lynch, K. & Feeley, M. *Gender and education (and employment). Gendered imperatives and their implications for women and men: lessons from research for policy makers*. An independent report submitted to the European Commission by the NESSE network of experts. European Commission. 2009. ISBN: 978-92-79-12964-3.

MacMillan, D. L. *Hidden youth: Dropouts from special education*, 1991. Dostupný z <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED339168.pdf>

Mascherini, M., Salvatore, L., Meierkord, A., Jungblut, J. *NEETs Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe*, 2012. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dostupný z <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm>

Mayo Education Centre. *Prevention of Early School Leaving. Irish National Report*, 2007. Dostupný z http://schoolinclusion.pixel-online.org/files/national_report/National_Report_IE.pdf

Metodický portál RVP. *Výchovný poradce*. Dostupný z http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/V/V%C3%BDchovn%C3%BD_poradce

Metodický portál RVP. *Školní poradenské pracoviště*, 2012. Dostupný z http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%C5%A0koln%C3%AD_poradensk%C3%A9_pracovi%C5%A1t%C4%B

Metodický portál RVP. *Nová maturita*. Dostupný z http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/N/Nov%C3%A1_maturita

Ministerie van onderwijs, cultuur, en wetenschap. *Aanval op schooluitval*. Dostupný z <http://www.aanvalopschooluitval.nl/english>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Proměny školy -Inkluzivní vzdělávání*. Dostupný z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/promeny-skoly-inkluzivni-vzdelavani>

Ministerstvo vnitra České republiky. *Integrace azylantů*. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=35703&docType=&chnum=2>

- Ministerstvo vnitra České republiky. *Tabulková část*, 2011. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/soubor/tabulkova-cast-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. *Usnesení vlády ČR ze dne 16.1.2013 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013*. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Education at a glance 2013*. Dostupný z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/publikace-education-at-a-glance>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní zpráva ČR o naplňování priorit Strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy („ET2020“)*, 2011. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/natreport11cz_cs.pdf
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Právní výklad k § 23 zákona o ped. prac. a § 8 zákona o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových organizacích a orgánech, ve znění zákona č. 563/2004 Sb.* Dostupný z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/pravni-vyklad-k-23-zakona-o-ped-prac-a-8-zakona-o-platu-a-odmene-za-pracovni-pohotovost-v-rozpocetovych-organizacich-a-organech-ve-zneni-zakona-c-563-2004-sb-1>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Věstník*, ročník LXI, Sešit 7, Červenec 2005, s. 2. Dostupný z <http://aplikace.msmt.cz/DOC/7-2005.doc>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy za rok 2011*, s. 53. Dostupný z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vyrocnizprava-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavaci-soustavy-za-rok>
- Mueller, M. a M. H. J. Wolbers. *Educational Attainment in the European Union: Recent Trends in Qualification Patterns*, in W. Mueller and M. Gangl (eds.), *Transitions from Education to Work in Europe: The Integration of Youth into EU Labour Markets*, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 23-62.
- My World of Work. Dostupný z <http://www.myworldofwork.co.uk/>
- Národní soustava kvalifikací. Dostupný z <http://narodni-kvalifikace.cz/>
- Národní ústav pro vzdělávání. Dostupný z <http://www.nuv.cz/>
- Národní ústav pro vzdělávání. *Motivace a podpora žáků v setrvání ve vzdělávání. Jaké skupiny žáků jsou ohroženy předčasným odchodem ze vzdělávání na středních školách? Lze jejich odchodu nějak účinně zabránit?*, 2013. Dostupný z <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-07/Motivace-a-podpora-zaku-v-setrvani-ve-vzdelavani/46>
- Národní ústav pro vzdělávání. *NSK2: již více než 70 tisíc lidí dokládá svou odbornost osvědčením o zkoušce z profesní kvalifikace*, 2013. Dostupný z <http://www.nuv.cz/nsk2/nsk2-jiz-vice-nez-70-tisic-lidi-doklada-svou-odbornost>
- Národní ústav pro vzdělávání. *Počty a podíly nově přijatých žáků. Vývoj vzdělanostní struktury žáků nově přijímaných do 1. ročníků SŠ a VOŠ*, 2013. Dostupný z <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-01/Pocty-a-podily-nove-prijatych-zaku/1>
- National Careers Service. Dostupný z <https://nationalcareersservice.direct.gov.uk/Pages/Home.aspx>
- National Centre for Guidance in Education. Dostupný z <http://www.ncege.ie/>
- National Council for Voluntary Youth Services. Dostupný z <http://www.ncvys.org.uk/>
- National Social Report. *Portugal*, 2012. Dostupný z http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=8&ved=0CHAQFjAH&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D7774%26langId%3Den&ei=RZJzUt3bGJCQ4gTjvYGwCg&usq=AFQjCNECN5TASV0Fwsx52xG_92UwePKnGg&sig2=VtrYTURB0DSSh5BcXFQ6dA
- Nevala, A., Hawley, J. et al. European Parliament. *Reducing Early School Leaving in the EU*, 2011. Dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studies/download.html?languageDocument=EN&file=42311>
- OECD. *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*. Dostupný z http://www.oecd.org/edu/EAG%202012_e-book_EN_200912.pdf
- OECD. *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*, 2012. Dostupný z <http://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>
- Office of National Statistics. *International Migrants in England and Wales*, 2011. Dostupný z <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/key-statistics-for-local-authorities-in-england-and-wales/rpt-international-migrants.html>
- Pavlovská, A. *Peer program v praxi - umělý přístup, nebo nutnost?* 2009. *Adiktologie*, (9)3, 166-171.
- Polidano, C., Tabasso, D. a Tseng, Y. *A Second Chance at Education for Early School Leavers*, 2012. Melbourne Institute of Applied Economic and Social Research. Dostupný via google books.
- Quadro de Referência Estratégico Nacional. Dostupný z <http://www.qren.pt/np4/home>

QS Top Universities. *QS World University Rankings*, 2013. Dostupný z <http://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings>

Refernet Česká republika. *Early leaving from education in the Czech Republic*, 2013. Dostupný z http://www.refernet.cz/sites/default/files/cz_2013_article_early_school_leavers.pdf

Refernet Česká republika. *Počáteční odborné vzdělávání v České republice*, 2005. Dostupný z http://www.refernet.cz/sites/default/files/download/pocatecni_vzdelavani_zprava.pdf

Romea.cz. *Mnoho romských dětí z ghett vystuduje pouze základní školu*, 2010. Dostupný z <http://www.romea.cz/cz/zpravy/mnoho-romskych-deti-z-ghett-vystuduje-pouze-zakladni-skolu>

Rosenthal, B. S. *Nonschool correlates of dropout: An integrative review of the literature*, 1998. Dostupný z http://scinet.dost.gov.ph/union/UploadFiles/download.php?b=sdarticle_002_173578.pdf&f=../Downloads/sdarticle_002173578.pdf&t=application/pdf

Rumberger, R. W. *Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools*. American Educational Research Journal, 1995, 32(3), s. 583-625. Dostupný z http://www.psych.umass.edu/uploads/people/79/Rumberger_1995.pdf

Skills Development Scotland. Dostupný z www.skillsdevelopmentscotland.co.uk/

The Army Welfare Service. Dostupný z <http://www.army.mod.uk/welfare-support/23213.aspx>

The Economic and Social Research Institute. *No way back*, 2010. Dostupný z http://www.esri.ie/news_events/latest_press_releases/no_way_back_the_dynamics_/index.xml

The Daily Telegraph. *OECD: Fifth of British teenagers drop out of school*, 2012. Dostupný z <http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/9072482/OECD-fifth-of-British-teenagers-drop-out-of-school-at-16.html>

The Guardian. *Drop-out students get help to finish their degrees at home*, 2009. Dostupný z <http://www.theguardian.com/education/2009/jun/24/drop-out-open-university-fund>

The Guardian. *GCSE school drop out rates*, 2009. Dostupný z <http://www.theguardian.com/education/2009/feb/23/gcse-school-drop-out-rates>

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Data Collection on and Monitoring of Early School Leaving (ESL). Draft analysis of the results from the mapping exercise on data collection and monitoring of ESL*, 2013. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/esl/map3_en.pdf

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Instrukce ze dne 8. 9. 2013*, 2013.

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Austria*, February 2013.

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Denmark*, February 2013.

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Malta*, February 2013.

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Portugal, February 2013*.

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Portugal. March 2013*. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/peer/backpt_en.pdf

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Peer Review on Early School Leaving. Background Paper: Spain*, February 2013. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/peer/backes_en.pdf

The Thematic Working Group on Early School Leaving. *Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*, 24 July 2013.

The Scottish Government. *Career Information, Advice and Guidance in Scotland A Framework for Service Redesign and Improvement*, 2011. Dostupný z <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2011/03/11110615/0>

The Scottish Government. *Career Information Advice and Guidance*. Dostupný z <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Education/skills-strategy/adviceandguidance>

Thomas, A. a Griffith R. *Evaluation of the Piloting of the Connexions Customer Information System*, 2003. Dostupný z <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/RR398.pdf>

Thematic Working Group on Early School Leaving. *Data collection on and Monitoring of Early School Leaving (ESL). Draft analysis of the results from the mapping exercise on data collection and monitoring of ESL*, 2012, s. 3. Dostupný z http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/esl/map3_en.pdf

- Training Initiatives Generating Effective Results Scotland. Dostupný z <http://www.tigersltd.co.uk/index.html>
- Trhlíková, J. *Volba střední školy a spokojenost žáků se zdravotním postižením se studiem*, 2009. Praha NÚOV. Dostupný z http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Zdravotne_postizeni_Tr_pro_www.pdf
- Trhlíková, J. *Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí*, 2012. Dostupný z <http://www.nuv.cz/predcasne-odchody-ze-vzdelavani-na-strednich-skolach>
- UK Government. *Education Act 2011*. Dostupný z <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/21/part/4/crossheading/careers-education-and-guidance>
- UK Government. *16-19 Bursary Fund*. Dostupný z <https://www.gov.uk/1619-bursary-fund>
- UK Government. *Higher Standards, Better Schools for All*. Dostupný z <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20080107205426/http://dfes.gov.uk/publications/schoolswhitepaper/>
- UK Government. *Know when you can leave school*. Dostupný z <https://www.gov.uk/know-when-you-can-leave-school>
- UK Government, Department of Education. *Departmental advice*, 2013. Dostupný z <http://www.education.gov.uk/aboutdfe/advice?page=5>
- UK Government, Department of Education. *National Pupil Database*. Dostupný z <http://www.education.gov.uk/researchandstatistics/national-pupil-database>
- UK Youth. Dostupný z <http://www.ukyouth.org/>
- Úlovcová, H., Bubíková, M., Viceníková, T., Hyřha, P.: *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání*, 2006, Praha, NÚOV.
- Úřední Věstník Evropské Unie. *Doporučení 2011/C 191/01*, 2011. Dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2011:191:SOM:CS:HTML>
- Vacek, J., Pacnerová, H., & Menclová, M. *Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, průzkum pro projekt PROPOS*, 2008. Praha: Centrum adiktologie a IPPP. Dostupný z http://www.nuv.cz/uploads/rovne-prilezitosti_ve_vzdelavani/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf
- Vi@s. Dostupný z <http://vias.iefp.pt/>
- Vláda České republiky. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253*. Dostupný z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/uvod-vvzpo-17734/>
- Vláda České republiky. *Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020: Národní program reformy České republiky 2012*. Dostupný z <http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/narodni-program-reformy-2012-95577/>
- VUP Praha. *Informace o vzdělávání žáků se zdravotním postižením*. Dostupný z <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/346/informace-o-vzdelavani-zaku-se-zdravotnim-postizenim.html/>
- Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., *o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*. Dostupný z <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>
- Vzdělávání 2020. Dostupný z <http://www.vzdelavani2020.cz/>
- Walther, A., a Pohl, A. *Thematic Study on Policy Measures concerning Disadvantaged Youth*, 2005, s.13. Dostupný z http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/youth_study_en.pdf
- Wikipedia. *Connexions (agency)*. Dostupný z [http://en.wikipedia.org/wiki/Connexions_\(agency\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Connexions_(agency))
- Wolman, C., Bruininks, R. H., & Thurlow, M. L. *Dropouts and dropout programs: Implications for special education*. Remedial and Special Education, 1989, 10(5), s. 6-20.
- Wordpress. *Is there any future for Greece*, 2012. Dostupný z <http://isthereanyfutureforgreece.wordpress.com/2012/06/04/is-this-the-europe-we-dreamed-30-000-children-drop-out-school-every-year-to-enter-the-labor-market/>
- Youthreach. *Youthreach: The Legislative Framework and its Implications for Centre Policy and Practice*, 2001. Dostupný z <http://www.youthreach.ie/aatopmenu/Library/Glending/Glend3.html>
- Zápis z odborné diskuse k projektovému záměru IPn, *VIP III- Rozvoj a metodická podpora školních a školských poradenských služeb*, konané dne 11. 7. 2011, s. 1. Dostupný z http://msmt.cz/file/16820_1_1
- Zprac. kol. pod vedením Z. Somra. *Strategie celoživotního učení ČR*, 2006, s. 53. Dostupný z <http://www.nuov.cz/koncept/publikace-2>

**Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další
vzdělávání pedagogických pracovníků**

© NÚV 2013

Korektura: Oddělení pro informační a publikační činnost

Vydání první

Praha 2013

ISBN 978-80-7481-024-4